

ISSN 1686-8897

วารสารมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

The Faculty of Humanities, Mahamakut Buddhist University

ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2564 Vol.13 No.1 January – June 2021

วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

MBU Humanities Academic Journal

ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2564 Vol. 13 No. 1 January-June 2021

วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

MBU Humanities Academic Journal

The Faculty of Humanities, Mahamakut Buddhist University

(Peer Reviewed Academic Journal)

ISSN 1686-8897

เจ้าของ

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ที่ปรึกษา

1. พระเทพวัชรเมธี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. พระมหามหาวินทร์ ปุริสสุตโต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
3. พระมหาฉัตรชัย สุนตตชโย, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
4. พระมหาสมักรมหาวิโร	คณบดีคณะมนุษยศาสตร์

บรรณาธิการ

อาจารย์ สานิตย์ สีนาค

รองบรรณาธิการ

1. พระมหาวิโรจน์ ญาณวิโร, ดร. 2. อาจารย์ ดร. ณัฐชนนธีรา ศรีภา

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

1. อาจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ณัฐวุฒิ คล้ายสุวรรณ 2. อาจารย์อรรชนิดา หวานคง

กองบรรณาธิการ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก	คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ปรเมตต์ คำเอก	คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. รองศาสตราจารย์ ดร.สำเนียง เลื่อนใส	คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
4. รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเหลือ ใจมโน	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
5. รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนะ ปัญญาภา	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาชว์ฤทธิ์ชัย น้อมเนียน	คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
7. ดร.เสนห์ เดชะวงศ์	คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
8. ดร.อุดมกฤษณ์ ศรีนนท์	คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ฝ่ายเลขานุการวารสาร

1. พระครูปลัดประพันธ์ สุรกโร 2. พระมหานรินทร์ สุมโน 3. พระบวร ปวรธมโม
4. อาจารย์อภิเดช สุฬา 5. นางสาวสุกษี รักนาวิ 6. นางสาวกิตติมา มางเขียว

สำนักงาน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

248 ม.1 ถ.ศาลาया-นครชัยศรี ต.ศาลาया อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม 73170

โทรศัพท์ 0-2444-6000 ต่อ 1079-1081 โทรสาร 0-2444-6069 Email : johu@mbu.ac.th

บทบรรณาธิการ

วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นวารสารวิชาการที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นเวทีในการนำเสนอบทความวิจัย บทความวิชาการ ที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์ในสาขาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต และศาสตร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับมนุษยศาสตร์ สำหรับบทความที่นำเสนอในวารสารฉบับนี้มีบทความวิจัย 4 เรื่อง และบทความวิชาการ 4 เรื่อง ดังนี้

1. การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร : สารแห่งสันติภาพและการอยู่ร่วมกันอย่างกลมเกลียว โดยเสฐียร ทั้งทองมะดัน
2. ศึกษาวิเคราะห์การวินิจฉัยพระวินัยตามที่ปรากฏในคัมภีร์ภิกขุณีวิภังค์ โดยบุปผาชาติ รชตธีรภิญโญ และเสฐียร ทั้งทองมะดัน
3. ศึกษารูปแบบของกุศโลภกรรมกับการได้เอตทัคคะของพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยติณณ์ อินทโสฬส, และเสฐียร ทั้งทองมะดัน
4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยพระกิตติสารสุธี, และसानิตย์ สีนาค
5. การปลุกใจคนไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวผ่านบทพระราชนิพนธ์เรื่อง “หัวใจนักรบ” โดยณัฐวดี คล้ายสุวรรณ
6. การอยู่กับปัจจุบันด้วยหลักอานาปานสติ โดยสิริพร ครองชีพ, ฐริเชษฐ์ สมพล, และกฤตสุขิน พลแสน
7. หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารองค์กร โดยยิ่งยศ บุญยานันต์
8. รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา โดยพระครูโพธิเขตวรคุณ, และอภิเดช สุผา

ในนามของกองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ขอขอบคุณเจ้าของบทความทุกท่านที่ส่งบทความมาตีพิมพ์ และขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้พิจารณา กลั่นกรองให้ข้อชี้แนะในการแก้ไขบทความให้สมบูรณ์ทางวิชาการเพิ่มขึ้น

บรรณาธิการวารสาร

สารบัญ

บทความวิจัย	หน้า
การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร : สารแห่งสันติภาพและการอยู่ร่วมกันอย่างกลมเกลียว	
เสฐียร ทั้งทองมะดัน.....	1-9
ศึกษาวิเคราะห์การวินิจฉัยพระวินัยตามที่ปรากฏในคัมภีร์ภิกขุณีวิวัฏฐ	
บุปผาชาติ รชตธีรปัญญา, เสฐียร ทั้งทองมะดัน.....	10-16
ศึกษารูปแบบของกุศลกรรมกับการได้เอตทัคคะของพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนาเถรวาท	
ติณณ์ อินทโสฬส, เสฐียร ทั้งทองมะดัน.....	17-25
ปัจจัยที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย	
พระกิตติสารสุธี, สานิตย์ สีนาค.....	26-36
บทความวิชาการ	
การปลูกใจคนไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวผ่านบทพระราชนิพนธ์เรื่อง “หัวใจนักรบ”	
ณัฐวุฒิ คล้ายสุวรรณ.....	37-44
การอยู่กับปัจจุบันด้วยหลักอานาปานสติ	
สิริพร ครองชีพ, ภูริเชษฐ์ สมพล, กฤตสุขชิน พลเสน.....	45-59
หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารองค์กร	
ยิ่งยศ บุญยานันต์.....	60-66
รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา	
พระครูโพธิเขตวรคุณ, อภิเดช สุผา.....	67-81

**การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร : สารแห่งสันติภาพ
และการอยู่ร่วมกันอย่างกลมเกลียว**
**A Critical Study of Saddharmapundarika Sutra : A Message
of Peace and Harmonious Coexistence**

เสฐียร ทังทองมะดัน / Sathien Thangthongmadan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhonratsima Campus

วันที่รับบทความ 29 มกราคม 2564 / แก้ไขบทความ 30 เมษายน 2564 / ตอรับบทความ 21 พฤษภาคม 2564

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา เนื้อหาสาระ บุคคล และเหตุการณ์ในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร 2) เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักธรรมสำคัญในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร และ 3) เพื่อประยุกต์แนวคิดและหลักธรรมสำคัญในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตรเพื่อสร้างสันติภาพและการอยู่ร่วมกันอย่างกลมเกลียว โดยเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร จากการศึกษาพบว่าสัทธรรมปุณฑริกสูตร เป็นคัมภีร์ที่แต่งขึ้นที่ประเทศอินเดียด้วยภาษาสันสกฤต มีรูปแบบการแต่ง 2 ลักษณะ คือ เป็นแบบร้อยแก้วผสมร้อยกรอง สาระสำคัญ คือ แนวคิดเรื่องเอกพุทธยาน คัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร เจริญแพร่หลายในประเทศต่างๆ เช่น อินเดีย จีน ญี่ปุ่น รวมถึงในประเทศไทย สัทธรรมปุณฑริกสูตรแบ่งออกเป็น 27 บท เนื้อหาสาระรวมถึงบุคคลและเหตุการณ์ เป็นเรื่องการประชุมครั้งยิ่งใหญ่ การประทานคำพยากรณ์ แก่พระอัครสาวก พระสาวิกา เป็นต้น แนวคิดสำคัญในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร ประกอบด้วยแนวคิดเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า แนวคิดเรื่องพระโพธิสัตว์ แนวคิดเรื่องกุศลโลบาย แนวคิดเรื่องธารณี (บทสวด) หลักคำสอนสำคัญในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร มีหลักอริยสัจ 4 ปฏิจจนสมุปบาท นวังคศาสน์ คำสอนของพระศาสนาที่มีองค์ 9 เป็นอุบายเพื่อให้สัตว์เข้าถึง เอกพุทธยาน เรื่องความศรัทธาที่มีต่อการศึกษาและปฏิบัติในพระสูตรนี้ และการฟังธรรม แนวคิดสำคัญในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตรที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในสังคม คือ การมีชีวิตเพื่อผู้อื่น การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความเมตตากรุณาต่อกัน การถือประโยชน์ร่วมกันในสังคม การดำเนินชีวิตที่ไม่เบียดเบียนตนและคนอื่น การนับถือศาสนา ส่วนหลักธรรมสำคัญสามารถนำมาประยุกต์ในการสร้างสันติภาพและการอยู่ร่วมกันอย่างกลมเกลียวในสังคม ประกอบด้วยอริยสัจ 4 คำสอนเรื่องปฏิจจนสมุปบาท การติดต่อสื่อสาร การมีศรัทธาเชื่อมั่นในกันและกัน การรู้จักฟังแต่สิ่งที่ดีงาม

คำสำคัญ : สัทธรรมปุณฑริกสูตร, สันติภาพ, ความกลมเกลียว

Abstract

This Research has the three purposes, namely : - 1) to study the history, the contents, the persons and the events in Saddharmapundarika Sutra, 2) to study the significant concepts and Doctrines in Saddharmapundarika Sutra and 3) to apply the significant concepts and Doctrines in Saddharmapundarika Sutra for to make Peace and Harmonious Coexistence. It is documentary research. From the study, it is found that Saddharmapundarika Sutra was written first in India with Sanskrit Language. It is composed of the prose and the prosody. The significant concept is the Buddha's one vehicle. The Saddharmapundarika Sutra is spread extensively in many countries such as India, China, Japan and Thailand. Saddharmapundarika Sutra consists of twenty-seven chapters. The substance, the persons and the events are concerning with the great meeting of the Buddha's companies, the forecasting etc. Saddharmapundarika Sutra consists of the concepts about the Buddhas, the Bodhisatvas, the good trick and the Dharani (chanting). The significant doctrines in Saddharmapundarika Sutra consist of the Four Noble Truths, the Dependent Origination, the Master's Ninefold Teaching to be the means for the Buddha's one vehicle and the Buddhists' confidences to study and practice this Saddharmapundarika Sutra and listening of Dharma. The significant concepts in Saddharmapundarika Sutra that can be applied in the society are living for others, helping each other, loving and compassion other, to take mutual benefit, living in society without encroach other, to devote the Religion. The significant doctrines in Saddharmapundarika Sutra that can be applied in the society are the four Noble Truths, Independent origination, communication, believe in other and listening to Dharma.

Keywords : Saddharmapundarika Sutra, Peace, Harmonious Coexistence

บทนำ

คัมภีร์สังฆธรรมปุณฑริกสูตร เป็นพระสูตรที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งคัมภีร์สังฆธรรมปุณฑริกสูตร (Haugust) เป็นพระสูตรในพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน เป็นสังฆธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปีสุดท้ายก่อนจะปรินิพพาน ซึ่งพระสูตรนี้ได้รับการแปลเป็นภาษาอังกฤษ อิตาลี เยอรมัน ฝรั่งเศส กรีซ สเปน ลาว และไทย เป็นต้น และจากการศึกษาจะทราบได้ว่า พระนาคราช ได้อ้างถึงสังฆธรรมปุณฑริกสูตรอยู่หลายตอน เพราะฉะนั้นจึงสันนิษฐานได้ว่าสังฆธรรมปุณฑริกสูตร น่าจะมีอายุไม่ต่ำกว่าพุทธศตวรรษที่ 6 ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาที่ความคิดแบบมหายานพัฒนาขึ้นอย่างสมบูรณ์แล้วในประเทศอินเดีย (อานันท์ กาญจนพันธ์,

2556 : 62) คัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร เป็นคัมภีร์ภาษาสันสกฤตผสมของพระพุทธศาสนา เป็นงานนิพนธ์สันสกฤตของนิกายมหายาน มีทั้งร้อยกรองและร้อยแก้ว บรรยายเรื่องพระพุทธเจ้า และพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องพระโพธิสัตว์ (จำลอง สารพัดนึก, 2546 : 151) สัทธรรมปุณฑริกสูตร ถือเป็นพระสูตรชั้นเอกหนึ่งในเก้าพระสูตรสำคัญของมหายาน ในเนปาลถึงในจีนและญี่ปุ่นก็ให้ความสำคัญแก่พระสูตรนี้ทัดเทียมกัน เป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ของนิกายเทียนไท่ทั้งในจีนและญี่ปุ่น และของนิกายนิชิเรนในญี่ปุ่น (ชะเอม แก้วคล้าย, 2547 : (7)) กล่าวได้ว่า บรรดาพระสูตรสำคัญๆ ของพระพุทธศาสนานิกายมหายานที่มีผู้สนใจใฝ่ศึกษาและรู้จักกันเป็นอย่างดี สัทธรรมปุณฑริกสูตรนั้น ถือกันว่าเป็นพระคัมภีร์ที่สำคัญและมีอิทธิพลมากสำหรับมหายานแทบทุกลัทธินิกายในฝ่ายนั้น พวกนักเคารพนับถือพระสูตรนี้เป็นอย่างยิ่ง มีผู้ศึกษาค้นคว้าจนเขียนเป็นอรรถกถาและฎีกาขยายความจากพระสูตรมากมาย นี่ในระหว่างผู้รู้ สำหรับคนธรรมดาสามัญก็พากันท่องบ่นหรือสวดและทรงจำกันไว้ได้มากแทบตลอดทั้งเอเซียตะวันออก โดยเฉพาะจีน เกาหลี ญี่ปุ่น (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, 2537 : คำนำ) สอดคล้องกับที่เสฐียร พันธรัณย์ กล่าวถึงความสัมพันธ์ของพระสูตรนี้กับนิกายในญี่ปุ่นไว้ว่า สัทธรรมปุณฑริกสูตรสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานมากที่สุด โดยมีนิกายหลักๆ สองนิกายในจีน และญี่ปุ่นคือเท็นไดกับนิชิเรนถือพระสูตรนี้เป็นหลัก พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ของญี่ปุ่น นับถือพระสูตรนี้เป็นคำสอนสมัยสร้างชาติของญี่ปุ่น โดยยึดเอาธรรมะในพระสูตรเป็นหลักปฏิบัติ เพื่อสร้างชาติของตนตามแบบของทหาร (เสฐียร พันธรัณย์, 2534 : 107-108)

สัทธรรมปุณฑริกสูตรฉบับเดิม เขียนขึ้นเป็นภาษาสันสกฤตในประเทศอินเดียราว พ.ศ. 600 เนื้อพระสูตรมีสาระสำคัญกล่าวถึงยาน 3 อย่าง อันจะพาสรรพสัตว์ข้ามพ้นห้วงวัฏสงสารได้ ประกอบด้วย สาวกยาน ปัจเจกพุทธยาน และโพธิสัตว์ยาน ยานทั้งสามนี้มีใช้หนทาง 3 สายที่แตกต่างกัน อันจะนำไปสู่เป้าหมาย 3 อย่างต่างกัน ทว่าเป็หนทางหนึ่งเดียวที่จะนำไปสู่เป้าหมายหนึ่งเดียวเกี่ยวกับการแสดงที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง สัทธรรมปุณฑริกสูตรนั้น กล่าวได้ว่า ในสมัยปฐมโพธิกาลพระพุทธเจ้าตรัสสอนให้พระสาวกได้บรรลุอรหัตผลเพื่อเข้าถึงพระนิพพานเป็นประการสำคัญ หากมาถึงสมัยที่ตรัสเทศนาสัทธรรมปุณฑริกสูตรนี้ในตอนปัจฉิมโพธิกาลคือ เมื่อทรงจาริกสั่งสอนเวไนยสัตว์อยู่กว่า 40 พรรษาแล้ว จึงทรงเน้นที่เอกยานอันเป็นจุดสุดยอดหนึ่งเดียวกล่าวคือ ประการแรกหรือขั้นแรกได้แก่สาวกยานหรือหินยานดังกล่าวแล้ว เพราะในขั้นนั้นการสอนพระสัทธรรมให้สูงไปกว่านั้นย่อมเป็นไปไม่ได้ ขยับขึ้นจากสาวกจึงถึงพระปัจเจกพุทธเจ้าซึ่งตรัสรู้ได้เอง หากไม่ทรงสั่งสอนผู้อื่นหรือเพราะไม่มีเวไนยสัตว์จะให้ตรัสสอนได้ ต่อขึ้นที่สามจึงถึงโพธิสัตว์ยานหรือมหายาน คือ สรรพสัตว์อาจบรรลุได้ถึงการเป็นพระอนุตรสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยกันทั้งสิ้น (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, (12)) เนื้อหาสาระของคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตรมี 28 บท คือ บทที่ 1 ความนำ บทที่ 2 ความฉลาดในอุบาย บทที่ 3 ข้ออุปมา (นิทานเปรียบเทียบ) บทที่ 4 การใช้ปัญญาคู่กับศรัทธา บทที่ 5 นิทานเปรียบเทียบเรื่องไม้نانาพันธุ์ บทที่ 6 การพยากรณ์ บทที่ 7 นิทานเปรียบเทียบเรื่องเมืองมายา บทที่ 8 พระสาวก 500 รูป ได้รับการพยากรณ์ถึงอนาคต บทที่ 9 ผู้กำลังถูกฝึก บทที่ 10 ครูผู้สอนธรรม บทที่ 11 การเห็นพระสฤป แก้วอันล้ำค่า บทที่ 12

พระเวททัต บทที่ 13 การปลูกเร้าใจให้แน่นแน บทที่ 14 ชีวิตที่มีความสุข บทที่ 15 การผุดขึ้นมาจากแผ่นดิน บทที่ 16 เปิดเผยชีวิตอมตะของพระตถาคต บทที่ 17 การวิเคราะห์เรื่องบุญ บทที่ 18 บุญที่เกิดจากการอนุโมทนา บทที่ 19 บุญของครูผู้สอนธรรม บทที่ 20 พระโพธิสัตว์สทาปริภูต บทที่ 21 อานาจศักดิ์สิทธิ์ของพระตถาคต บทที่ 22 ปัจฉิมโอวาท บทที่ 23 เรื่องราวของพระโพธิสัตว์โกสัลยราช บทที่ 24 คัททสวระ บทที่ 25 รอบด้านของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร บทที่ 26 ธารณี บทที่ 27 เรื่องราวของพระเจ้าศุภพยุหะ บทที่ 28 ความอุตสาหะของพระโพธิสัตว์สมันตภัทร (บรรจบ บรรณรุจิ, 2549 : (35-36))

ในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร มีแนวคิดที่สำคัญคือประเด็นเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า กล่าวถึง พระพุทธเจ้าว่า พระพุทธเจ้าไม่ได้ตรัสรู้เฉพาะชาตินี้ ดังข้อความที่พระศากยมุณีพุทธเจ้าตรัสยืนยันว่าพระองค์ มิได้ทรงตรัสรู้ในพระชาตินี้ ดังที่ทางฝ่ายสาวกยานเข้าใจ หากได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณมานับได้อสงไขยแสนกัลป์แล้ว หรืออีกนัยหนึ่งคือพุทธภวะนั้นเป็นสภาวะแห่งนิรันดร์ บางครั้งทรงเนรมิตพระองค์เป็นพระโพธิสัตว์มาช่วยสรรพสัตว์ บางครั้งเสด็จหลีกออกจากโลกไปเลย เพื่อให้เป็นประหนึ่งว่าโลกกว้างจากชนิดท้องฟ้าและฝนที่ตกลงมา คือ อาหารหล่อเลี้ยงพลังชีวิตของจักรวาล ซึ่งก็คือคำสอนของพุทธเจ้า และเป็นอาหารหล่อเลี้ยงสิ่งมีชีวิตนับล้านๆ ทั้งจักรวาล

2) การแสวงหาความเป็นนิรันดร์ คัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร เริ่มต้นด้วยการปรากฏออกมาของหอรตนะอันยิ่งใหญ่โผล่ขึ้นมาจากพื้นโลก และพระประภูลรัตนพุทธะจากอดีตที่ประทับอยู่ในหอรตนะทรงเป็นผู้ให้การรับรองว่า สิ่งที่พระศากยมุณีพุทธะกำลังเทศนาทั้งหมดล้วนถูกต้อง จากนั้นในพื้นที่ดินได้เปิดออกอีกครั้ง เหล่าโพธิสัตว์จำนวนมากมาได้ปรากฏขึ้นมาและทำความเคารพต่อที่ประชุมเทศนาสัทธรรมปุณฑริกสูตร พระเมตไตรยโพธิสัตว์เป็นตัวแทนในที่ประชุมถามว่า ผู้คนเหล่านี้ทั้งหมดคือใคร พระศากยมุณีพุทธะทรงตอบคำถามของพระเมตไตรยโพธิสัตว์ โดยตรัสเกี่ยวกับพระพุทธะนิรันดร์ และให้ความกระจ่างว่าสถานะที่แท้จริงของพระองค์ คือ พระพุทธะที่ทรงรู้แจ้งตั้งแต่สมัยกาลนาน พระพุทธะนิรันดร์คือพระพุทธะที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับธรรมะนิรันดร์ เป็นพระพุทธะผู้ซึ่งแสดงให้เห็นถึงจังหวะพื้นฐานของจักรวาล เปิดเผยการดำรงอยู่ตลอดกาลของพระพุทธะนิรันดร์ที่ปรากฏขึ้นมาในโลกที่เราอาศัยอยู่ เพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ ทั้งที่พระพุทธะเป็นผู้ที่หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดแล้ว

3) กระบวนการเพื่อสร้างสันติภาพ คัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร ได้เปิดเผยเรื่องราวการเคลื่อนไหวเพื่อสันติภาพในรูปของโพธิสัตว์ แสดงถึงพลังชีวิตนิรันดร์ของจักรวาล ที่ปรากฏในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร กล่าวถึง พระโกษัลยราชโพธิสัตว์ ผู้เชี่ยวชาญด้านยาและการเยียวยารักษาชีวิต พระคัททสวระโพธิสัตว์ ผู้เป็นสัญลักษณ์การรังสรรค์ด้านศิลปะ เช่น ดนตรี พระสมันตภัทรโพธิสัตว์ ผู้แสดงคุณสมบัติของการเรียนรู้และความคิด และพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ เป็นผู้ที่คอยรับฟังปัญหาและความกังวลใจของประชาชนโดยรีบร้อนไปช่วยเหลือ และทำให้ประชาชนเกิดความกล้าหาญ และปราศจากความกลัว ที่น่าสนใจเป็นพิเศษ นอกจากนั้น โพธิสัตว์ที่รู้จักกันในนามพระสทาปริภูตโพธิสัตว์ ชื่อนี้มาจากคำกล่าวที่ท่านกล่าวว่า “ข้าพเจ้ามีความเคารพ

พวกท่านอย่างลึกซึ้ง ข้าพเจ้าไม่กล้าที่จะปฏิบัติต่อพวกท่านด้วยการดูถูกเหยียดหยามหรือความจองหอง” การปฏิบัติเช่นนี้แสดงถึงทัศนคติที่ท่านมีต่อผู้คนที่ทั้งหลาย กล่าวคือ เป็นการแสดงความเคารพธรรมชาติภายในชีวิตของพวกเขา

4) สารแห่งสันติ เป็นการศึกษาความแตกต่างทางภาษา ขนบประเพณี ความเชื่อ ศาสนา และวิถีชีวิตบนพื้นฐานของการยอมรับสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของแต่ละบุคคล โดยให้โอกาสชนกลุ่มน้อย ซึ่งมีชีวิตความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน ได้รับการพัฒนาทุกด้าน เพื่อนำไปสู่ความเท่าเทียมกันของทุกคนในสังคม ซึ่งการศึกษาพหุวัฒนธรรมเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยนำไปสู่ความเป็นสังคมที่มีความสมบูรณ์ ความสวยงามบนความแตกต่างหลากหลาย มีศักยภาพ และสามารถนำความแตกต่างมาสร้างความเจริญก้าวหน้าได้อย่างยั่งยืน การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม คือ บุคคลมีความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งทัศนคติ ความเชื่ออาจจะนำมาซึ่งความไม่เข้าใจกันได้ การเรียนรู้เพื่อยอมรับในความแตกต่างและความหลากหลายของสังคมพหุวัฒนธรรมจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ นอกจากนั้น การอยู่ร่วมกันกับคนหมู่มากที่มีความแตกต่างกันในหลายด้าน อาจจะมีการกระทบกระทั่งขึ้นได้ ถึงแม้ว่าปัญหาที่เกิดจากความแตกต่างในสังคมเดียวกันจะมีอยู่ทั่วไป หากสังคมเรียนรู้ความแตกต่าง เคารพและยอมรับซึ่งความแตกต่างของกันและกัน การมีน้ำใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความไว้วางใจและมีความปรารถนาดีต่อกัน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยทำให้ประชาชนทุกชาติสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข (วารุณี ฐิริสินสิทธิ์, 2556 : 62)

5) การอยู่ร่วมกันอย่างกลมเกลียว คือ การบูรณาการวิธีการทั้งปวงเพื่อให้เกิดการผสมผสานทั้งอนุโลมและปฏิโลมเพื่อเกิดประโยชน์แก่สังคมพหุวัฒนธรรม จากความสำคัญและความเป็นมาของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร : สารแห่งสันติภาพและการอยู่ร่วมกันอย่างกลมเกลียว” เพื่อการศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร เพื่อให้ทราบว่คัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตรมีประวัติความเป็นมาอย่างไร เนื้อหาสาระ บุคคลและเหตุการณ์ในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตรเป็นอย่างไร แนวคิดและหลักธรรมสำคัญในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตรเป็นอย่างไร และจะสามารถนำแนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับสารสันติภาพ และการอยู่ร่วมกันอย่างกลมเกลียว และเพื่อนำเสนอรูปแบบสารแห่งสันติภาพและกับการอยู่ร่วมกันอย่างกลมเกลียวได้อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา เนื้อหาสาระ บุคคล และเหตุการณ์ในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร
2. เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักธรรมสำคัญในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร
3. เพื่อประยุกต์แนวคิดและหลักธรรมในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร เพื่อสร้างสันติภาพและการอยู่ร่วมกันอย่างกลมเกลียว

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร ศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร โดยใช้คัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร ฉบับภาษาสันสกฤตอักษรไทย และแปลเป็นภาษาไทยโดย ชะเอม แก้วคล้าย มีทรงวิทย์ แก้วศรี เป็นบรรณาธิการวิชาการ จัดพิมพ์โดยคณะสงฆ์จีนนิกายแห่งประเทศไทยเป็นเอกสารหลัก

ปัญหาที่ต้องการทราบ

1. ประวัติความเป็นมา เนื้อหาสาระ บุคคล และเหตุการณ์ในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตรเป็นอย่างไร
2. แนวคิดและหลักธรรมสำคัญในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตรเป็นอย่างไร
3. สามารถประยุกต์แนวคิดและหลักธรรมในสัทธรรมปุณฑริกสูตร เพื่อสร้างสันติภาพ และการอยู่ร่วมกันอย่างกลมเกลียวได้อย่างไร

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สัทธรรมปุณฑริกสูตร แปลว่า พระสูตรที่ว่าด้วยบัวขาวแห่งพระสัทธรรมอันประเสริฐ

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. ได้ทราบประวัติความเป็นมา เนื้อหาสาระ บุคคล และเหตุการณ์ในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร
2. ได้ทราบแนวคิดและหลักธรรมสำคัญในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร
3. สามารถประยุกต์แนวคิดและหลักธรรมในสัทธรรมปุณฑริกสูตร เพื่อสร้างสันติภาพ และการอยู่ร่วมกันอย่างกลมเกลียวได้

สรุปผลการวิจัย

สัทธรรมปุณฑริกสูตร คัมภีร์แต่งขึ้นที่ประเทศอินเดียราว พ.ศ. 600 โดยแต่งเป็นภาษาสันสกฤต มีรูปแบบการแต่ง 2 ลักษณะ คือ เป็นแบบร้อยแก้วผสมร้อยกรอง โดยมีร้อยแก้วกล่าวนำก่อนจบเรื่องราว แล้วก็ร้อยกรองเป็นบทสรุปอีกครั้งหนึ่ง คัมภีร์นี้เกิดขึ้นจากกลุ่มแนวคิดใหม่ที่เสนอแนวคิดเรื่องเอกพุทธยาน ซึ่งถือว่าคำสอนของพระพุทธเจ้ามีเพียงยานเดียว ส่วนยานที่เหลือเป็นเพียงอุบายเพื่อเข้าถึงเอกยานเท่านั้น คัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตรได้ถูกนำไปเผยแพร่ยังประเทศต่างๆ เช่น จีน ญี่ปุ่น รวมถึงในประเทศไทย สัทธรรมปุณฑริกสูตร แบ่งออกเป็น 27 บท เรียกว่า ปริวรรต โดยส่วนใหญ่แล้วจะแสดงพระสูตรในลักษณะที่ให้ผู้ศรัทธามีความเคารพยำเกรงในพระพุทธเจ้า และในตัวของพระสูตรเอง มีข้อความพรรณนาโวหารถึงอิทธิปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าทั้งในส่วนที่เป็นโศลกและเนื้อความร้อยแก้วจากเนื้อหาสาระโดยย่อของคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร พระผู้มีพระภาคทรงเป็นผู้เล่าเรื่องราวต่างๆ ด้วยพระองค์เอง และทรงตอบคำถามเป็นส่วนใหญ่ เนื้อหา สาระ รวมถึงบุคคลและเหตุการณ์ เป็นเรื่องการประชุมครั้งยิ่งใหญ่ การประทานคำพยากรณ์แก่พระอัครสาวก พระสาวิกา พระเสขะ อเสขะทั้งหลาย ความสำคัญของการศึกษาสัทธรรมปุณฑริกสูตร ผลบุญ

จากการศึกษาเผยแผ่สัทธรรมปุณฑริกสูตร รวมไปถึงเรื่องพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย เช่น พระสมันตภัทรโพธิสัตว์ พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ เป็นต้น ดอกบัวเป็นสัญลักษณ์ความบริสุทธิ์สมบูรณ์ แม้จะเกิดจากผมก็ไม่เปื้อน ด้วยคมเหมือนพระพุทธรูปเจ้าทรงมีชีวิตอยู่ในโลก แต่ก็ทรงอยู่เหนือโลก สัทธรรมปุณฑริกสูตร มีรูปแบบการแต่ง 2 ลักษณะ คือ เป็นแบบร้อยแก้วผสมร้อยกรอง โดยมีร้อยแก้วกล่าวนำก่อนจนจบเรื่องราว แล้วก็ร้อยกรอง เป็นบทสรุปอีกครั้งหนึ่ง คัมภีร์แต่งขึ้นที่ประเทศอินเดีย ราว พ.ศ. 600 โดยแต่งเป็นภาษาสันสกฤต คัมภีร์นี้ เกิดขึ้นจากกลุ่มแนวคิดใหม่ที่เสนอแนวคิดเรื่องเอกพุทธยาน ซึ่งถือว่าคำสอนของพระพุทธรูปเจ้ามีเพียงยานเดียว ส่วนยานที่เหลือเป็นเพียงอุบายเพื่อเข้าถึงเอกยานเท่านั้น คัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตรในประเทศจีนเกิดขึ้น จากการที่มีพระสงฆ์นำพระพุทธรูปศาสนามาเผยแผ่ที่ประเทศจีน ได้นำคัมภีร์มาด้วย โดยได้รับพระบรม ราชานุญาตจากพระเจ้าจักรพรรดิ สัทธรรมปุณฑริกสูตรถูกแปลเป็นภาษาจีน ซึ่งฉบับที่ได้รับการยอมรับ มากที่สุดคือฉบับของพระกุมารชีพ นอกจากนี้ยังเกิดมีนิกายธรรมปุณฑริกหรือเทียนไท่ ซึ่งนับถือพระสูตรนี้ เกิดขึ้นอีกด้วย ส่วนสัทธรรมปุณฑริกสูตรในประเทศญี่ปุ่น ได้เป็นที่รู้จักเมื่อพระพุทธรูปศาสดาได้ไปเจริญรุ่งเรือง ที่ญี่ปุ่น เจ้าชายไทโชกุมีความเลื่อมใสในพระพุทธรูปศาสดา ได้เผยแผ่สัทธรรมปุณฑริกสูตร หลังจากสมัยของพระองค์ มีการให้สร้างวัดเพื่ออ่านและท่องสัทธรรมปุณฑริกสูตรเพื่อความสุขสงบสุขของประเทศและประชาชน ต่อมา มีการแต่งอรรถกถาประกอบและมีการตั้งเป็นนิกายเห็นได้-สัทธรรมปุณฑริกสูตร

สัทธรรมปุณฑริกสูตร แบ่งออกเป็น 27 บท เรียกว่า ปรีวรรต โดยส่วนใหญ่แล้วจะแสดงพระสูตร ในลักษณะที่ให้ผู้ศรัทธามีความเคารพยำเกรงในพระพุทธรูปเจ้าและในตัวของพระสูตรเอง มีข้อความพรรณนาโวหาร ถึงอิทธิปาฏิหาริย์ของพระพุทธรูปเจ้าทั้งในส่วนที่เป็นโคลกและเนื้อความร้อยแก้ว จากเนื้อหาสาระโดยย่อของ คัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร พระผู้มีพระภาคทรงเป็นผู้เล่าเรื่องราวต่างๆ ด้วยพระองค์เอง และทรงตอบคำถาม เป็นส่วนมาก เนื้อหาสาระรวมถึงบุคคลและเหตุการณ์เป็นเรื่องราวประชุมครั้งยิ่งใหญ่การประทานคำพยากรณ์ แก่พระอัครสาวก พระสาวิกา พระเสขะ อเสขะทั้งหลาย ความสำคัญของการศึกษาสัทธรรมปุณฑริกสูตร ผลบุญจากการศึกษาเผยแผ่สัทธรรมปุณฑริกสูตร รวมไปถึงเรื่องพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย เช่น พระสมันตภัทรโพธิสัตว์ พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ เป็นต้น แนวคิดสำคัญในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร ประกอบด้วยแนวคิดเกี่ยวกับ พระพุทธรูปเจ้า พระพุทธรูปเจ้ามีจำนวนมากมาย บางครั้งพระพุทธรูปเจ้าทั้งหลายมีพระนามเดียวกัน การอุบัติขึ้น ของพระพุทธรูปเจ้า การดำรงอยู่ตลอดกาลทั้ง 3 พระพุทธรูปเจ้าทรงมีคุณมากมาย การเกิดของพระองค์เหมือน เมฆฝนที่ให้ความชุ่มฉ่ำแก่มวลหมู่สัตว์ พระพุทธรูปเจ้าทรงดำรงอยู่ในโลกธาตุพุทธเกษตรทั้ง 10 พระพุทธรูปเจ้า ตรัสรู้มาแล้วเป็นเวลาช้านานและดำรงอยู่อย่างเป็นอมตะ แนวคิดเรื่องพระโพธิสัตว์ในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร กล่าวถึงพระโพธิสัตว์ว่า มีจำนวนมากเท่ากับเม็ดทรายในแม่น้ำคงคา แสงหาโพธิญาณ บำเพ็ญบารมีเพื่อ ตรัสรู้เป็นพระพุทธรูปเจ้าในอนาคต พระโพธิสัตว์ทั้งหลายทำหน้าที่รักษา เผยแผ่สัทธรรมปุณฑริกสูตร เป็นบุตร ของพระพุทธรูปเจ้า และมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือสัตว์โลกให้พ้นจากความทุกข์ แนวคิดเรื่องกุศลโลบายพบว่า การใช้หลักกุศลโลบายของพระพุทธรูปเจ้า จุดประสงค์สำคัญเพื่อให้เข้าถึงเอกยานหรือเอกพุทธยาน เป็นการ

กระตุ้นเตือนให้สาวกทั้งหลาย ได้เห็นความสำคัญของเอเกยาน ไม่ให้ติดหรือยินดีเพียงแค่สาวกยาน หรือปัจเจกโพธิยาน ทรงนำนิทานมาเล่าเปรียบเทียบกับให้มองเห็นความสำคัญของเอเกยาน แนวคิดเรื่องธารณีพบว่าบทมนตร์เหล่านี้มีไว้เพื่อรักษา คัมภีร์ ผู้รักษา อ่าน ท่อง และปฏิบัติตามคำสอนในสัทธรรมปุณฑริกสูตร ให้แคล้วคลาดจากภยันตรายทั้งหลายทั้งปวง นอกจากนี้บทมนตร์เหล่านี้ถ้าได้สวดประจำ ก็จะมีอานิสงส์มากกว่าผู้ที่นับถือในสัทธรรมปุณฑริกสูตรเพียงอย่างเดียว ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการสวดบทมนตร์ก็สามารถช่วยป้องกันอันตรายต่างๆ ได้ ส่วนหลักคำสอนสำคัญในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร มีหลักอริยสัจ 4 ปฏิจจนุปบาท นวังคศาสน์ คำสอนของพระศาสนาที่มีองค์ 9 เป็นอุบายเพื่อให้สัตว์เข้าถึงเอกพุทธยาน เรื่องความศรัทธา กล่าวถึงความศรัทธาในสัทธรรมปุณฑริกสูตรด้วยการท่อง รักษา ปฏิบัติ ศรัทธาในบุคคลผู้รักษา ท่องสืบทอดสัทธรรมปุณฑริกสูตร รวมไปถึงอานิสงส์หรือบุญที่เกิดจากการฟังสูตรนี้ แนวคิดสำคัญที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในสังคม คือ การมีชีวิตเพื่อผู้อื่นเป็นสำคัญ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความเมตตากรุณาต่อกัน การถือประโยชน์ร่วมกันในสังคม ไม่ยึดเอาประโยชน์ตนแต่เพียงอย่างเดียว มีหลักการในการดำเนินชีวิตที่ไม่เบียดเบียนตนและคนอื่น รวมถึงการนับถือศาสนาเป็นหลักที่พึงพิงทางจิตใจ

ส่วนหลักธรรมสำคัญสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสันติภาพ และการอยู่ร่วมกันอย่างกลมเกลียวในสังคม ประกอบด้วยอริยสัจ 4 คือ การแก้ปัญหาด้วยวิธีการแห่งปัญญา คำสอนเรื่องปฏิจจนุปบาท คือ การมองทุกสิ่งทุกอย่างว่ามีความสัมพันธ์เชิงเหตุผลหรือมีความเป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่กันและกัน การติดต่อสื่อสาร การรับสาร การส่งสารที่นำมาซึ่งความสามัคคี ไม่รับส่งสารที่จะนำมาซึ่งความแตกร้างทะเลาะกัน รวมถึงการมีศรัทธา เชื่อใจ ไว้ใจ เชื่อมมั่นในกันและกัน การรู้จักฟังแต่สิ่งที่ดีงาม ที่จะก่อให้เกิดความเจริญงอกงามในจิตใจและสังคม ทั้งแนวคิดและหลักธรรมเหล่านี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสันติภาพ และการอยู่ร่วมกันอย่างกลมเกลียวในสังคมได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร : สารแห่งสันติภาพและการอยู่ร่วมกันอย่างกลมเกลียว ซึ่งมีวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา เนื้อหาสาระ บุคคล และเหตุการณ์ในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร 2) เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักธรรมสำคัญในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร และ 3) เพื่อประยุกต์แนวคิดและหลักธรรมในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตรเพื่อสร้างสันติภาพและการอยู่ร่วมกันอย่างกลมเกลียว นอกเหนือจากประเด็นที่ได้ศึกษาแล้ว ยังมีรายละเอียดประเด็นที่น่าสนใจในคัมภีร์ที่สามารถศึกษาวิจัยได้ เช่น

- 1) ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องพระพุทธเจ้าในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร
- 2) พระโพธิสัตว์ในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร : บทบาท คุณธรรม และอิทธิพลต่อสังคม
- 3) คัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร : การศึกษาด้านเนื้อหาที่สัมพันธ์กับเรื่องราวในพระพุทธศาสนาเถรวาท

- 4) อิทธิพลของคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตรที่มีต่อพิธีกรรมความเชื่อในพระพุทธศาสนาหายาน
- 5) คัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร : เนื้อหา หลักธรรม และคุณค่าที่มีต่อสังคม

เอกสารอ้างอิง

- จำลอง สารพัดนึก. (2546). *ประวัติวรรณคดีสันสกฤต 1*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, (แปล). (2525). *สัทธรรมปุณฑริกสูตร*. กรุงเทพฯ: มหาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- ชะเอม คล้ายแก้ว, (แปล). *สัทธรรมปุณฑริกสูตร*. กรุงเทพฯ: คณะสงฆ์จีนนิกายแห่งประเทศไทย.
- นิคเกียว นินาโน. (2549). *พระพุทธศาสนาเพื่อโลกสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิมิตรภาพไทยริชโซ.
- วารุณี ภูริสินสัทธี. (2556). *ครอบครัวในความหมายใหม่ : การค้นหาชีวิตแบบใหม่*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- เสฐียร พันธงชัย. (2543). *พุทธศาสนาหายาน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.

ศึกษาวิเคราะห์การวินิจฉัยพระวินัยตามที่ปรากฏในคัมภีร์ภิกขุณีวิภังค์

A Study of Knowledge of Vinayavinicchya in Bhikkhunivibhanga

บุปผาชาติ รชตธีรภิญโญ / Bupphachart Rachatatirapinyow

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

M.A. Student, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhonratsima Campus

เสฐียร ทังทองมะดัน / Sathien Thangthongmadan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhonratsima Campus

วันที่รับบทความ 2 กุมภาพันธ์ 2564 / แก้ไขบทความ 5 มีนาคม 2564 / ตอบรับบทความ 21 พฤษภาคม 2564

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาการวินิจฉัยพระวินัยตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาการวินิจฉัยพระวินัยตามที่ปรากฏในคัมภีร์ภิกขุณีวิภังค์ 3) เพื่อวิเคราะห์การวินิจฉัยพระวินัยตามที่ปรากฏในคัมภีร์ภิกขุณีวิภังค์ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากคัมภีร์พระพุทธศาสนา คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา งานวิจัยและเอกสารต่างๆ นำมาวิเคราะห์ บรรยายโดยวิธีการพรรณนา แล้วจึงนำไปตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ ผลของการวิจัยพบว่า พระภิกษุสงฆ์เมื่อได้บวชเข้ามาสู่สังฆมณฑลในพระพุทธศาสนาได้ยึดถือและปฏิบัติตามพระวินัยปิฎก อันเป็นคัมภีร์ที่ได้ประมวลกฎข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมกาย วาจา ใจ ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงวางรากฐานแห่งการประพฤติปฏิบัติเพื่อเป็นการรักษาเพศพรหมจรรย์ เมื่อได้มอบคุณยนี้ต่อการถือเพศบวรชิต พระวินัยเปรียบดั่งเป็นตัวแทนพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อทรงดับขันธปรินิพพาน พระวินัยปิฎกได้ประมวลพุทธบัญญัติอันประกอบไปด้วยระเบียบปฏิบัติ ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตและวิธีดำเนินการต่างๆ ของภิกษุสงฆ์ในสมัยนั้น และได้ยึดถือปฏิบัติมาจนปัจจุบัน พระวินัยจึงถือได้ว่าเป็นดังเช่นกฎหมายของพระภิกษุสงฆ์ที่ได้วางกฎระเบียบแห่งการกำหนดโทษ หนักเบา หรือลดหย่อนไว้อย่างประณีต การกำหนดโทษตามความผิดที่ได้กระทำ ภิกษุสงฆ์แม้ได้ปฏิบัติเป็นอย่างดี ย่อมนำมาสู่ผลอันดีงามแก่ผู้ปฏิบัติ ส่งผลถึงความสงบเรียบร้อยแก่หมู่สงฆ์ การวินิจฉัยพระวินัยในคัมภีร์ภิกขุณีวิภังค์ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ อสาธารณบัญญัติและสาธารณบัญญัติ ในภิกขุณีวิภังค์เป็นอสาธารณบัญญัติ เป็นสิกขาบทที่ภิกษุณีสงฆ์รักษาเพียงฝ่ายเดียว มี 130 สิกขาบท และสาธารณบัญญัติบัญญัติไว้ซึ่งภิกษุสงฆ์พึงรักษาและภิกษุณีสงฆ์พึงรักษาด้วย 181 สิกขาบท มีโครงสร้างและสาระสำคัญ คือ ภิกขุณีวิภังค์ แบ่งออกเป็น 7 กัณฑ์ ประกอบด้วย ปาราชิกกัณฑ์ สังฆาทิเสสกัณฑ์ นิสสัค คียกัณฑ์ ปาจิตตียกัณฑ์ ปาฏิเทสนียกัณฑ์ เสขียกัณฑ์ และอธิกรณสมถะ การวินิจฉัยพระวินัยในภิกขุณีวิภังค์ ได้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ

คือ 1) การวินิจฉัยในแบบภาพรวม มี 17 ข้อ เช่น วัตถุ อาบัติ กรรม เวทนา เป็นต้น 2) การวินิจฉัยแต่ละสิกขาบท ประกอบด้วย ต้นบัญญัติ พระบัญญัติสิกขาบทวิภังค์ เป็นต้น สิกขาบทที่ได้บัญญัติไว้นี้ ถือเป็นศีลที่ภิกษุณีสงฆ์ จึงยึดถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด น้อมนำมาสู่การสำรวมระวังกาย วาจา เปรียบเหมือนระเบียบแบบแผนการปฏิบัติทางกาย วาจา ตามพระวินัยภิกษุณีวิภังค์ ย่อมเป็นไปเพื่อกายวาจา ที่งดงาม อันเป็นบาทฐานนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ : ธรรมวินัย, ภิกษุณี, ภิกษุณีวิภังค์

Abstract

This thesis has three objectives: 1) to study the judgment of the discipline as shown in the Theravada Buddhist scriptures, 2) to study the judgment of the discipline as shown in the Bhikkhuni Viphang scriptures, and 3) to analyze the diagnosis of the discipline as shown in the scriptures. It is a documentary research.

The research results were found that A monk when he was ordained into the diocese In Buddhism, we adhere to and abide by the Discipline, which is a scripture that has compiled the rules of conduct for the training of body, speech and mind that the Lord Buddha has laid the foundation of behavior in order to preserve the chastity sex, when giving this body to the holding of sex, the monk Vinai is like a representative of Lord Buddha. When his Highness Dabkhan Nirvana, The Vinaipitaka code of Buddhist commandments, which consists of regulations tradition The way of life and the way of conducting various activities of the monks in those days and have been practiced until now It can be regarded as like a monk's law. That has set the rules of imposing heavy punishments or moderately reduced Determination of the punishment for the offense committed Buddhist monks, even though they practice very well. Inevitably brings good results to the practitioner Resulting in peace and order to the monks

The ruling of the discipline in the Bhikkhuni scriptures is divided into two groups: the public law and the law. In bhikkhuni, the phantom is public law. It is a sikyadet that only monks maintain, 130 Sikyadet and public commandments. Prescribed by monks to preserve and nuns should be treated as well. 181 Sikkhapada are structured and the essence of the monks is divided into seven kuns, consisting of the Senate Kan Sangkha- thisakhan. Nissakiyakun Pachitthiyakan Discipleship of Tessanee Kan Sekhikhan and Akhon Samatha Judgment of the Discipline in Bhikkhuni Divided into 2 characteris- tics: 1) the general diagnosis has 17 items, such as objects, abuses, deeds, etc. 2) The diagnosis of each Sikkhapada consists of the Sikkhapada

Wipang Act, etc. Considered a precepts to the nuns Must adhere to strict observance Leading to the mindfulness of the body. Verbal is like a form of a physical-verbal practice. According to the monk's discipline Inevitably it is for the beautiful body of speech which is the basis of which leads to the ultimate goal in Buddhism.

Keywords: Discipline, nuns, Buddhist nun Wipages.

บทนำ

สมัยต้นพุทธกาลในพรรษาที่ 1 ถึงพรรษาที่ 20 บุคคลผู้เข้ามาบวชยังมีจำนวนน้อย ผู้ที่บวชแล้วได้ปฏิบัติตามปฏิบัติของพระผู้มีพระภาค โดยมีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นแบบอย่างการดำเนินชีวิตไปตามหลักการที่เป็นไปเพื่อกายความกำหนดยินดี ไม่มีการสังสม เป็นไปเพื่อความมักน้อยสันโดษ เพื่อหลักเรือนอยู่สงัดเพียงลำพัง มีความเพียรเพื่อเป็นคนเลี้ยงง่าย ภิกษุทั้งหลายล้วนสำเร็จเป็นพระอรหันต์ (วิ.ม. 5/244/8-9) บรรลุปฏิสัมภิทา (อง.จตุกก. 21/172/242-243) แม้พระสาวกผู้มีคุณสมบัติอย่างต่ำก็ได้เป็นพระอริยบุคคลชั้นโสดาบัน (ที.ปา. 11/154/114) ซึ่งผู้ที่ได้เข้ามาบวชมีพื้นเพแตกต่างกันทั้งความคิด อหิงสา และความรู้ เมื่อมาอยู่รวมกันเป็นหมู่คณะ มักทำตามความปรารถนาตามภูมิหลังของตนเอง ถ้าหากไม่มีกฎระเบียบคอยกำกับความประพฤติไว้ ย่อมนำมาซึ่งความวุ่นวายได้ เมื่อมีความวุ่นวายทั้งภายในและภายนอก ก็จะเป็นการยากที่จะหาเวลาศึกษาเพื่อการบรรลุธรรมเป็นแน่แท้ ในสมัยแรกนั้นพระพุทธเจ้าได้ประทานหลักการ คือ พระโอวาทปาติโมกข์ไว้เป็นหลักปฏิบัติสำหรับพระสงฆ์

การวินิจฉัยพระวินัยตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น ได้กำหนดคุณสมบัติของการวินิจฉัยพระวินัย คือ พระวินัยธรมีคุณสมบัติ 3 ประการ ได้แก่ (1) มีการพิจารณาอย่างรอบคอบในพระบาลีและอรรถกถา (2) มีความมั่นคงในหลักการ ไม่อ่อนแอ (3) มีความแม่นยำ เมื่อจะวินิจฉัย (วิ.อ. 1/45/343) โดยพระวินัยธรพึงพิจารณาตามลำดับของสำคัญ 4 อย่าง ได้แก่ (1) สุตตะ (วิ.อ. 1/45/339) วินิจฉัยตามพระวินัย (2) สุตตานุโลม วินิจฉัยตามข้ออนุโลมพระวินัย ได้แก่ มหาปเทส (วิ.ม. 5/305/139) (3) อาจริยวาท (วิ.อ. 1/45/340) วินิจฉัยตามการวินิจฉัยนอกพระบาลีที่พระอรหันต์ 500 รูปทำไว้ในกาลสังคายนาครั้งที่ 1 (4) อัตโนมัตติ วินิจฉัยตามมติส่วนบุคคล (วิ.อ. 1/45/340) ด้วยเหตุนี้กฎระเบียบ คือ พระวินัย จึงเหมือนด้ายที่ร้อยรัดมวลบุพผาชาติหลากชนิดไว้ไม่ให้กระจัดกระจาย กลายเป็นพวงดอกไม้ที่สวยงาม น่าดูน่ามอง

การวินิจฉัยพระวินัยในภาพรวมมีการวินิจฉัยอยู่ 17 ประการ 1) เหตุหรือนิทาน คือ การวินิจฉัยสถานที่ที่พระพุทธเจ้าทรงพระบัญญัติสิกขาบท มี 8 แห่ง ด้วยกัน 2) บุคคล คือ การวินิจฉัยบุคคลต้นบัญญัติผู้กระทำความผิด ผู้เป็นอาทิกัมมิกะภิกษุผู้เป็นต้นบัญญัติ 3) วัตถุ คือ วินิจฉัยความประพฤติดังบุคคลผู้ล่วงละเมิดสิกขาบท 4) วิธีบัญญัติ คือ วินิจฉัยประเภทแห่งการบัญญัติสิกขาบทซึ่งมี 9 อย่าง 5) อาณัติ ได้แก่ การวินิจฉัยคำสั่ง ซึ่งบางสิกขาบทบุคคลทำด้วยตนเอง บางสิกขาบทใช้ผู้อื่นล่วงละเมิด 6) อาบัติ ได้แก่ การวินิจฉัยการต้อง ซึ่งในแต่ละสิกขาบทมีระดับการต้องต่างกัน 7) อนาบัติ ได้แก่ การวินิจฉัยวิธีที่ไม่ต้องอาบัติ 8) วิบัติ

ได้แก่ การวินิจฉัยที่มีวิบัติเป็นเกณฑ์ โดยแต่ละสิกขาบทจัดเข้าในศีลวิบัติ อาจารวิบัติ ทิฏฐวิบัติหรืออาชีวิวิบัติ อย่างใดอย่างหนึ่ง 9) องค์แห่งอาบัติ ได้แก่ การวินิจฉัยองค์ประกอบที่ทำให้ต้องอาบัตินั้น 10) สมุฏฐานแห่งสิกขาบท ได้แก่ การวินิจฉัยสิกขาบทโดยพิจารณาที่เกิดแห่งอาบัติมี 6 อย่าง 11) กิริยานานัตตะ ได้แก่ การวินิจฉัยพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดการต้องอาบัติ มี 5 อย่าง 12) สัญญานานัตตะ ได้แก่ การวินิจฉัยวิธีละเมิดสิกขาบทตามสัญญาที่ต่างกัน มี 2 อย่าง 13) จิตตนานัตตะ ได้แก่ การวินิจฉัยวิธีละเมิดสิกขาบทตามเจตนา มี 2 อย่าง 14) วัชชะ หรือ โทษ ได้แก่ การวินิจฉัยอาบัติตามลักษณะความผิด มี 2 อย่าง 15) กรรม ได้แก่ การวินิจฉัยสิกขาบทตามความประพฤติ มี 3 อย่าง 16) กุศลตักวิธ ได้แก่ การวินิจฉัยสิกขาบทตามลักษณะของจิต คือ เอกจิตตาทิ เทวจิตตาทิ ติจิตตาทิ และ 17) เวทนาตักวิธ ได้แก่ การวินิจฉัยสิกขาบทตามเวทนา 3 อย่าง คือ เอกเวทนาบัตติ ทวิเวทนาบัตติ ตติเวทนาบัตติ ซึ่งทั้ง 17 ประการที่ได้กล่าวมานี้ เป็นกรอบแห่งการวินิจฉัยพระวินัยตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท หลังจากที่พระผู้มีพระภาคทรงประดิษฐานพระพุทธศาสนาขึ้นแล้วนั้น ได้มีผู้คนจากทุกวรรณะประกาศตนออกบวชเป็นสาวกของพระองค์ ผู้คนที่ออกบวชนั้น นอกจากผู้ชายแล้วยังมีสตรีจำนวนมากออกบรรพชา อุปสมบทเป็นภิกษุณีด้วยสาเหตุที่แตกต่างกัน แต่มีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน คือ เพื่อการประพฤติพรหมจรรย์ แสวงหาความพ้นทุกข์ ถึงแม้ในสมัยพุทธกาลภายหลังพรรษาที่ 5 พระผู้มีพระภาคเจ้าจะทรงยับยั้งไม่อนุญาตให้สตรีบวชในธรรมวินัยของพระองค์ในครั้งแรก คือ พระมหาปชาบดีโคตรมี แต่ต่อมาก็ทรงอนุญาตเพราะเหตุผลว่าสตรีก็มีศักยภาพบรรลุธรรมชั้นสูงได้ เช่นเดียวกับบุรุษ และได้ตั้งครุธรรม 8 ประการขึ้น หากพระน้านางฯ ยอมครุธรรม 8 ประการนี้ จึงจะบวชให้พระน้านางฯ ก็ได้ยอมรับในเงื่อนไขนี้ พระนางจึงได้อุปสมบทเป็นภิกษุณีรูปแรกของพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้พระผู้มีพระภาค จึงได้ทรงประทานการอุปสมบทเป็นภิกษุณีแก่มาตุคามหรือสตรีเช่นเดียวกับพระภิกษุ ซึ่งการอุปสมบทนั้น ดำเนินต่อมาจนตลอดสมัยแห่งพระชนม์ชีพของพระพุทธองค์ (วิ.มหา.อ. 1/45/352)

เมื่อมีสตรีอุปสมบทเป็นภิกษุณีจำนวนมากเช่นเดียวกับภิกษุสงฆ์ที่ต้องมีกฎระเบียบของภิกษุณีเช่นกัน เพื่อให้การอยู่ร่วมกันยังประโยชน์ในการประพฤติปฏิบัติในการบรรลุธรรม เพราะในสมัยนั้นสตรีที่ได้เข้ามาบวชต่างก็มาจากชนชั้นวรรณะต่างอาชีพ ทำให้การมาอยู่ร่วมกันย่อมมีปัญหาตามมาแน่นอน แต่เพื่อความเสมอภาคและความเป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อความสงบในการประพฤติปฏิบัติ จึงจำเป็นต้องมีกฎระเบียบ เป็นการใช้เพื่อควบคุมความประพฤติการปฏิบัติของภิกษุณี สิ่งนี้ก็คือพระวินัย ซึ่งพระวินัยของภิกษุณีเรียกว่า ภิกษุณีวิภังค์ ว่าด้วยบทบัญญัติของภิกษุณีสงฆ์ แบ่งเป็น 7 กัณฑ์ คือ ปาราชิกกัณฑ์ สังฆาทิเสสกัณฑ์ นิสสัคคิกกัณฑ์ ปาจิตตีกกัณฑ์ ปาฏิเทสนียกัณฑ์ เสขียกัณฑ์ และอธิกรณสมถะ รวมเป็น 311 สิกขาบท โดยปรับโทษสถานหนักแก่ภิกษุณีผู้ล่วงละเมิดบทบัญญัติในปาราชิกกัณฑ์และสังฆาทิเสสกัณฑ์ และปรับโทษสถานเบาแก่ภิกษุณีผู้ล่วงละเมิดบทบัญญัติในกัณฑ์ที่เหลือ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการวินิจฉัยพระวินัยตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาการวินิจฉัยพระวินัยตามที่ปรากฏในคัมภีร์ภิกขุณีวิวัฏฏ์
3. เพื่อวิเคราะห์การวินิจฉัยพระวินัยตามที่ปรากฏในคัมภีร์ภิกขุณีวิวัฏฏ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์การวินิจฉัยพระวินัยตามที่ปรากฏในคัมภีร์ภิกขุณีวิวัฏฏ์ เป็นการวิจัยเอกสาร มีวิธีการดำเนินการวิจัยต่อไปนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 1-7 พระวินัยปิฎก ภิกษุและภิกษุณีวิวัฏฏ์ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 และอรรถกถาภาษาบาลีและไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2525 ตลอดทั้งคัมภีร์ที่เกี่ยวข้อง
2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือ งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและวิทยานิพนธ์
3. วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดตามกรอบของวัตถุประสงค์ และประเด็นการวินิจฉัยพระวินัยที่ได้ศึกษาวิเคราะห์การวินิจฉัยพระวินัยตามที่ปรากฏในคัมภีร์ภิกขุณีวิวัฏฏ์ ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท
4. เรียบเรียง และสรุปผลการวิจัยพร้อมข้อเสนอแนะ
5. นำเสนอผลการวิจัยโดยพรรณนาวิเคราะห์

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์การวินิจฉัยพระวินัยตามที่ปรากฏในคัมภีร์ภิกขุณีวิวัฏฏ์” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาการวินิจฉัยพระวินัยตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาการวินิจฉัยพระวินัยตามที่ปรากฏในคัมภีร์ภิกขุณีวิวัฏฏ์ 3) เพื่อวิเคราะห์การวินิจฉัยพระวินัยตามที่ปรากฏในคัมภีร์ภิกขุณีวิวัฏฏ์

สรุปผลการวิจัย การวิเคราะห์การวินิจฉัยพระวินัยตามที่ปรากฏในคัมภีร์ภิกขุณีวิวัฏฏ์ จากการวิจัยสรุปได้ว่า พระภิกษุสงฆ์เมื่อได้บวชเข้ามาสู่สังฆมณฑลในพระพุทธศาสนา ได้ยึดถือและปฏิบัติตามพระวินัยปิฎกอันเป็นคัมภีร์ที่ได้ประมวลกฎข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมกาย วาจา ใจ ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงวางรากฐานแห่งการประพฤติปฏิบัติ เพื่อเป็นการรักษาเพศพรหมจรรย์เมื่อได้มอภายนี้ต่อการถือเพศบรรพชิต พระวินัยเปรียบดังตัวแทนของพระพุทธองค์ เป็นพระศาสดาของพระพุทธศาสนา หลังจากพระพุทธองค์ได้ทรงดับขันธปรินิพพาน พระวินัยปิฎกนี้ได้ประมวลพุทธบัญญัติอันประกอบไปด้วยระเบียบปฏิบัติ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิตและวิธีดำเนินกิจการต่างๆ ของภิกษุสงฆ์ ในสมัยนั้น และได้ยึดถือปฏิบัติมาจนปัจจุบัน พระวินัยจึงถือได้ว่าเป็นดังเช่นกฎหมายของพระสงฆ์ที่ได้วางกฎระเบียบแห่งการ

กำหนดโทษ หนัก เบา หรือลดหย่อน เอาไว้อย่างปราณีต การกำหนดโทษก็ว่ากันตามความผิดที่ได้กระทำลงไป เป็นสิ่งที่ภิกษุสงฆ์ต้องนำไปศึกษาเพื่อการปฏิบัติที่ถูกต้อง นำมาซึ่งผลอันดีงามแก่ผู้ปฏิบัติเอง อีกทั้งความสงบเรียบร้อยย่อมเกิดแก่หมู่คณะ ในการพระบัญญัติสิกขาบทนั้น เมื่อครั้งพุทธกาลพระพุทธเจ้ามิทรงได้กำหนดไว้ก่อนล่วงหน้า เนื่องด้วยภิกษุผู้เข้ามาบวชมีจำนวนไม่มากนัก ง่ายในการปกครองประกอบกับในสมัยนั้นเรื่องของลาภสักการะก็ยังมีไม่มาก และที่สำคัญภิกษุสงฆ์ที่ได้บวชล้วนแต่อยู่ในชั้นของพระโสดาบัน พระตถาคต จึงทรงรับสั่งว่าถ้ายังไม่มีเรื่องไม่ดีไม่งามเกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ จึงยังไม่มีบัญญัติสิกขาบทจนกระทั่งพระสุทิน ซึ่งเป็นภิกษุรูปแรกที่ได้กระทำผิดต่อการประพฤติพรหมจรรย์ โดยการเสพเมถุนธรรมกับอดีตภรรยาของตน ณ ป่ามหาวัน จากเหตุการณ์นี้เองที่พระพุทธเจ้าทรงพระบัญญัติสิกขาบทขึ้น และได้บัญญัติเรื่อยมาเมื่อมีภิกษุได้กระทำผิด โดยการวินิจฉัยพระวินัยปิฎกสามารถวินิจฉัยจากการวินิจฉัยสิกขาบทแต่ละข้อ ดังนี้ วัตถุหรือต้นบัญญัติ พระบัญญัติ สิกขาบทวิภังค์ บทภาษณีย์ และอานาปัตติวาร และการวินิจฉัยสิกขาบทในภาพรวม เช่น เหตุหรือ นิทาน วัตถุ อาณัติ อาบัติ วิบัติ สมุฏฐานแห่งสิกขาบท เป็นต้น การวินิจฉัยพระวินัยในคัมภีร์ภิกษุณีวิภังค์ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ อสาธารณบัญญัติและสาธารณบัญญัติ แต่ในภิกษุณีวิภังค์เป็นอสาธารณบัญญัติ ซึ่งกลุ่มนี้เป็นสิกขาบทที่ภิกษุณีสงฆ์รักษาเพียงฝ่ายเดียว มี 130 สิกขาบท มีโครงสร้างและสาระสำคัญของภิกษุณีวิภังค์ ได้แบ่งออกเป็น 3 กณฑ์ ประกอบด้วย ปาราชิกกณฑ์ สังฆาติเสสกณฑ์ นิสัคคิยกณฑ์ ปาจิตติยกณฑ์ ปาฏิเทสนียกณฑ์ เสขียกณฑ์ และอธิกรณสมณะ การปรับโทษหรืออาบัติมีตั้งแต่สถานหนักสุด ปานกลาง และเบา ในส่วนที่เป็นอาบัติหนัก ได้แก่ ปาราชิกกณฑ์ หมายถึง การขาดจากการเป็นสงฆ์ อาบัติรองลงมาได้แก่ สังฆาติเสสกณฑ์ ผู้ล่วงละเมิดต้องอยู่กรรม (เข้าปาริวาส) เพื่อประพฤติวิตรตามาทรงบัญญัติ จึงจะพ้นจากอาบัติ และอาบัติเบา ได้แก่ อาบัติปาจิตติย ต้องสละของก่อนจึงปลงอาบัติได้ ในส่วนของข้อบัญญัติอาบัติปาจิตติย มีวัตถุประสงค์เพื่อไม่ต้องการให้ภิกษุณีเกิดความโลภ ในลาภสักการะและเพื่อลดนิสัยความจู้จี้จุกจิก ซึ่งเป็นคุณสมบัติเฉพาะของผู้หญิงนั่นเอง การวินิจฉัยพระวินัยในภิกษุณีวิภังค์ ได้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การวินิจฉัยในแบบภาพรวมและการวินิจฉัยแต่ละสิกขาบทพระวินัยในภิกษุณีวิภังค์ ซึ่งการวินิจฉัยในแบบภาพรวม มี 17 ข้อ ยกตัวอย่างเช่น การวินิจฉัยจากวัตถุ อาบัติ วิบัติ อาณัติ วิบัติ อานาปัตติวาร กรรม เวทนา เป็นต้น ส่วนการวินิจฉัยแต่ละสิกขาบท มี 5 ประเด็น คือ การวินิจฉัยจากต้นบัญญัติ พระบัญญัติ สิกขาบทวิภังค์ บทภาษณีย์ อานาปัตติวาร การวิเคราะห์การวินิจฉัยพระวินัยตามที่ได้ปรากฏในคัมภีร์ภิกษุณีวิภังค์ ได้ทำการแยกหัวข้อการวินิจฉัยออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การวินิจฉัยพระวินัยในภิกษุณีวิภังค์และการวินิจฉัยพระวินัยของภิกษุณีในคัมภีร์ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการวินิจฉัยพระวินัยในภิกษุณีวิภังค์นี้ ได้แบ่งออกเป็น 2 ข้อย่อย คือ การวินิจฉัยพระวินัยตามแบบพระไตรปิฎกและการวินิจฉัยตามแบบพระเถระสายวินัยปิฎก ซึ่งการวินิจฉัยพระวินัยทั้ง 2 แบบนี้ ได้มีความแตกต่างกันส่วนของประเด็นที่ได้ตั้งไว้ สำหรับการวินิจฉัยพระวินัย เนื่องจากการวินิจฉัยพระวินัยตามแบบพระไตรปิฎก มีเพียง 5 ประเด็นหลักๆ ส่วนการวินิจฉัยตามแบบพระเถระสายวินัยปิฎก มีถึง 17 ข้อด้วยกัน ในข้อที่เพิ่มขึ้นมาก็เพื่อให้การวินิจฉัยพระวินัยได้มีความรัดกุมมากยิ่งขึ้น มีพิจารณาการวินิจฉัยที่เน้น

ไปถึงเจตนา กรรม รวมไปถึงเวทนาที่ส่งผลต่อการกระทำนั้นว่าด้วยในส่วนของการวินิจฉัยพระวินัยของภิกษุณี ในคัมภีร์ที่เกี่ยวข้อง การทำวิจัยครั้งนี้ได้ใช้คัมภีร์สมันตาปาสาทิกา เล่ม 2 ในการนำมาวิเคราะห์การวินิจฉัยในแต่ละสิกขาบท ในส่วนของเนื้อหาในคัมภีร์สมันตาปาสาทิกา เล่ม 2 เป็นการนำเอาคำศัพท์ที่เข้าใจยาก และความหมายของคำของประโยคที่ซับซ้อน นำมาอธิบายเสียใหม่เพื่อให้มีความเข้าใจ สำหรับผู้ที่ได้ศึกษามากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังได้มีการวินิจฉัยที่เจาะลึกลงไปอีก ในเรื่องของพฤติกรรมที่ได้ล่วงละเมิดสิกขาบทว่าเกิดจากมูลเหตุใด เป็นการกระทำที่เจตนาหรืออย่างไร เกิดขึ้นจาก กาย วาจา หรือ ใจ เป็นมูลเหตุให้ต้องกระทำผิดในการล่วงละเมิดแห่งสิกขาบทอย่างนี้เป็นต้น สิกขาบทที่ได้บัญญัติไว้นี้ ถือเป็นศีลที่ภิกษุณีสงฆ์จึงยึดถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด น้อมนำมาสู่การสำรวมระงับกาย วาจา เปรียบเหมือนระเบียบแบบแผนการปฏิบัติทางกาย วาจา ตามพระวินัยภิกษุณีวิภังค์ ย่อมเป็นไปเพื่อกาย วาจา ทิ้งดงาม อันเป็นบาทฐานนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาการวิเคราะห์การวินิจฉัยพระวินัยในภิกษุณีวิภังค์ ยังมีประเด็นที่น่าสนใจที่สามารถศึกษาวิเคราะห์ต่อไปได้ ดังนี้

1. การศึกษาวิเคราะห์วิถีชีวิตของภิกษุณีที่ปรากฏในภิกษุณีวิภังค์
2. ศึกษาการรักษาพระวินัยของภิกษุณีในภิกษุณีวิภังค์
3. ศึกษาบทบาทของภิกษุณีต่อการเผยแผ่ธรรมะในพุทธศาสนาเถรวาท
4. ศึกษาหลักธรรมที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนของภิกษุณีผู้เป็นเอตทัคคะ

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2551). *พระไตรปิฎกแก่นธรรม ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพระวินัยปิฎก*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศึกษารูปแบบของกุศลกรรมกับการได้เอตทัคคะของพระอริยบุคคล
ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

A Study of the Relationship between Karma and Resolution for Being
Appreciated a Specialist of Civilized Person in Theravada Buddhism

ติณณ์ อินทโสฬส / Tin Indasorosa

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, คณะพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

M.A.student, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhonratsima Campus

เสฐียร ทังทองมะดัน / Sathien Thangthongmadan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhonratsima Campus

วันที่รับบทความ 21 มกราคม 2564 / แก้ไขบทความ 31 มีนาคม 2564 / ตอบรับบทความ 21 พฤษภาคม 2564

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษากุศลกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาการได้รับเอตทัคคะของพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนาเถรวาท 3) เพื่อศึกษารูปแบบและหมวดหมู่ของกุศลกรรมกับการได้เอตทัคคะของพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากคัมภีร์พระพุทธศาสนา คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา งานวิจัย และเอกสารต่างๆ นำมาวิเคราะห์และบรรยายโดยวิธีการพรรณนา แล้วจึงนำไปตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ ผลของการวิจัยพบว่ากรรมทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การกระทำที่ทำด้วยเจตนา อันมีพื้นฐานมาจากกิเลส แสดงออกทางกาย ทางวาจา และทางใจ มีทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว อริยบุคคล คือ ผู้ทรงคุณวิเศษ ผู้บรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาอันประกอบด้วยบุคคล 4 จำพวก คือ พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ เอตทัคคะ หมายถึง ตำแหน่งของผู้ได้รับการยกย่องจากพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า เป็นผู้เลิศในทางด้านใดทางด้านหนึ่งเป็นพิเศษ การตั้งไว้ในเอตทัคคะนี้ ย่อมได้ด้วยเหตุ 4 ประการ คือ 1) ด้วยการเกิดเรื่องขึ้น 2) ด้วยการมา 3) ด้วยเป็นผู้ชำนาญชำนาญ 4) ด้วยเป็นผู้ยิ่งด้วยคุณ โดยรูปแบบและหมวดหมู่ของกุศลกรรมกับการได้เอตทัคคะของพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น แบ่งเป็นการสร้างกุศลกรรมประเภทต่างๆ อย่างอุกฤษฏ์ โดยมีทานเป็นพื้นฐานของกุศลกรรมทั้งปวง การทำกุศลกรรมนั้นต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง เมื่อสั่งสมอย่างมากพอในนิสสัยวาสนาแล้ว จิตอันเป็นกุศलय่อมนำไปสู่สุคติทั้งในโลกนี้และโลกหน้าจนถึงบรรลุธรรมวิเศษสูงสุดดำรงอยู่ในฐานะเอตทัคคะผู้เป็นเลิศแห่งบรรพพระพุทธศาสนาได้ในที่สุด กรรมเป็นเจตนาอันจัดเป็นกุศลกรรมที่กระทำแล้วในอดีตกาล ยังผลให้ได้รับการยกย่องในการเป็น “เอตทัคคะ” ของพระอริยบุคคลในทาง

พระพุทธศาสนาที่มีแบบอย่างมาจากเอตทัคคะผู้ได้รับการยกย่องว่า เป็นเลิศในกาลก่อนจากพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ท่านล้วนต่างต้องสร้างกุศลกรรมในด้านต่างๆ อย่างยิ่งยวด จนเข้าสู่การได้รับการรับรองจากพระบรมศาสดา ความสำเร็จสู่การเป็นเอตทัคคะได้นั้นต้องบำเพ็ญความดี แล้วปรารถนาตั้งใจในด้านนั้นอย่างแรงกล้า อันประกอบด้วยกุศลกรรมแล้ว ย่อมยังให้บรรลุถึงความเป็นเอตทัคคะในบรรดาพุทธศาสนาด้วยประการนี้

คำสำคัญ : กุศลกรรม, เอตทัคคะ, อริยบุคคล

Abstract

This thesis is a documentary research. With the objective of 1) to study the merit of karma in Theravada Buddhism; 2) to study the obtaining of attitudes of monks in Theravada Buddhism; 3) to study patterns and the category of charity and attentiveness of the noble people in Theravada Buddhism.

The results of the research were as follows: Buddhist karma refers to actions performed with intent. It is based on passion and expresses the physical, verbal and emotional well and bad karma. Such a noble person is a great person who attains Dharma in Buddhism. It consists of four types of people: Phra Singthat, Sakthakami, Anakami, and Arhat Ettakha, referring to the position of the one who has been regarded by God as an excellence in any particular area Setting in this doctrine It can be due to 4 reasons: 1) with the incident 2) by coming 3) with a skilled person 4) with a great person with you Some of the Thera monks have the position of Ettakka for one reason. Some images can be for 2 reasons, some can be for 3 reasons, some can be for all 4 reasons. The word "pray" in Buddhism Which in Buddhism means determination, unshakable In order to promote the collection of charity, which is the wish of self-esteem to excellence in various aspects of Buddhism. Was regarded by the Lord Buddha as an ethical, which is the ultimate goal that has been determined The deeds of the excellent Phra Ariyachon, who was appointed by the Master Each of you in the past life has accumulated countless. Which has a pattern to create charity in some ways that are different. Forms and categories of charity and attitudes of monks in Theravada Buddhism Divided into the creation of various types of charity, which is absolutely with alms as the basis for all karma That charity must be done continuously. When accumulating enough in the habit of ascension A charitable mind leads to the best in both this world and the next, to the attainment of the highest divine Dharma. When accumulating enough in the habit of ascension A charitable mind leads to the best in both this world and the next, to the attainment of the highest divine Dharma. When

accumulating enough in the habit of ascension A charitable mind leads to the best in both this world and the next, to the attainment of the highest divine Dharma. Forms and categories of charity and attitudes of monks in Theravada Buddhism Divided into the creation of various types of charity, which is absolutely with alms as the basis for all karma That charity must be done continuously.

When accumulating enough in the habit of ascension A charitable mind leads to the best in both this world and the next, to the attainment of the highest divine Dharma. Forms and categories of charity and attitudes of monks in Theravada Buddhism Divided into the creation of various types of charity, which is absolutely with alms as the basis for all karma That charity must be done continuously. When accumulating enough in the habit of ascension A charitable mind leads to the best in both this world and the next, to the attainment of the highest divine Dharma.

Karma is an intentional charity that has been done in the past. As a result, it has been regarded as the "Attitude" of the Holy Man in Buddhism. Which is exemplified by Ettak, who was regarded as the best in the past by all Buddhas. All of you have to create great charity in various fields until you get the approval of the King. To succeed in being able to teach, you must practice good deeds and earnestly desire in that area. With the merit of karma, it would also be able to achieve the attitudes in Buddhism in this way.

Keywords: good action, Specialist, Civilized Person

บทนำ

พระพุทธศาสนาสั่งสอนและให้ความสำคัญตามหลักของการกระทำ หรือ กรรม เป็นหลัก เนื่องด้วยเมื่อบุคคลมีจิตอันเป็นนามธรรมภายในประกอบด้วยเจตนาแล้ว ย่อมส่งผลถึงการกระทำที่แสดงออกอันจำแนกได้เป็น กุศลกรรมและอกุศลกรรม ซึ่งกรรมที่บุคคลเจตนาแล้วนั้นจึงกระทำด้วยกาย วาจา และด้วยใจ สมดังพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า เรากล่าวว่าเจตนาเป็นตัวกรรม บุคคลคิดแล้วจึงกระทำด้วยกาย วาจา และใจ” (อง.ฉก. 22/63/577) นอกจากนี้พระพุทธศาสนายังเป็นศาสนาที่มีพระพุทธเจ้าเป็นบรมศาสดา มีพระธรรมที่พระบรมศาสดาตรัสรู้โดยชอบด้วยพระองค์เองตรัสสอนไว้เป็นหลักสำคัญ เป็นศาสนาแห่งเหตุผล มีระบบความเชื่อความศรัทธาที่ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งปัญญา ผู้ที่มีความเชื่อตามคำสอนในพระพุทธศาสนา สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้ ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงหมายถึง วิถีแห่งชีวิตอันเป็นระบบแห่งการดำเนินชีวิต (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2533 : 12) วิถีในการดำเนินชีวิตพระพุทธเจ้าได้แสดงทางแห่งการทำความดีความชั่วเอาไว้ เรียกว่า กุศลกรรมบถ และอกุศลกรรมบถ กล่าว

เฉพาะกุศลกรรมบถ จะเห็นได้ว่า กุศลกรรมบถ คือ ทางแห่งการทำความดี มี 10 อย่าง คือ 1) ปาณาติปาตา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ 2) อทินนาทานา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการลักทรัพย์ 3) กาเมสุมิฉจจา จาราเวรมณี เจตนางดเว้นจากการประพฤติดิฉิดในกาม 4) มุสาวาทา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ 5) ปิสุณาย วาจา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการพูดส่อเสียด 6) ผรุสย วาจา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการพูดคำหยาบ 7) สัมผัปปลาปา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ 8) อนภิขณา ความไม่เพ่งเล็งอยากได้ ของของเขา 9) อพยาบาท ความไม่คิดร้าย 10) สัมมาทิฏฐิ (ความเห็นชอบ) (ที.ปา. 11/347/362-323)

ดังนั้นจึงสังเกตได้ว่า การดำเนินชีวิตเพื่อดำรงตนอยู่ในความดีงามตามหลักพระพุทธศาสนานั้น เรื่องของการกระทำด้วยเจตนาของกุศลกรรม กรรมดีเป็นพื้นฐานสำคัญอันจะส่งผลต่อภูมิธรรม และความเป็นเลิศของผู้ปฏิบัติอันสั่งสมอยู่ภายในใจและแสดงออก สมดังพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เจตนาอันของเราเรียกว่า กรรม บุคคลจงใจแล้วจึงกระทำด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ” (อง.ฉก. 22/334/422)

กุศลกรรม อันเป็นระบบแห่งการดำเนินชีวิตที่ดีงามนั้น เป็นปัจจัยเกื้อหนุนตามเหตุแห่งกุศลกรรม ที่ได้กระทำไว้ดีแล้ว การที่เหล่าพระอริยบุคคลได้รับการยกย่องให้เป็นเอตทัคคะในด้านต่างๆ นั้น ก็ล้วนมีเหตุมาจากกุศลกรรมอันยิ่งที่ได้กระทำดีแล้วเป็นเหตุทั้งสิ้น เป็นแบบอย่างแก่การนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักพุทธศาสนิกชนในบวรพระพุทธศาสนาที่ควรศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ เพื่อนำมาเป็นรูปแบบในการสร้างกุศลกรรมแห่งตน ในทางพระพุทธศาสนานั้น สิ่งที่บุคคลควรเชื่อมีอยู่ด้วยกัน 4 อย่าง ซึ่ง 3 ใน 4 นั้น เป็นเรื่องของกรรม หรือ การกระทำทั้งสิ้น เมื่อกล่าวถึงกรรมแล้ว จะเห็นว่ามี ความเกี่ยวข้องกับเรื่องของ สัทธา สัทธา คือ ความเชื่อ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543 : 290) เป็นสิ่งที่อยู่ในความนึกคิดของมนุษย์ และมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่แสดงออก สัทธาหรือความเชื่อจะเป็นแรงผลักดันภายในให้มนุษย์สร้างกรรม ด้วยพฤติกรรมต่างๆ อันจะนำไปสู่เป้าหมายที่ตั้งใจไว้ ดังนั้นสัทธาหรือความเชื่อ จึงมีอิทธิพลต่อการสร้างกุศลกรรม และอกุศลกรรมของแต่ละบุคคลในสังคม ดังนั้นจึงทำให้พระพุทธศาสนาแตกต่างจากศาสนาอื่น ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผลเรียกว่า สัทธา 4 ประกอบด้วย 1) กัมมสัทธา คือ ความเชื่อเรื่องกรรม เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ย่อมเป็นกรรม เป็นความชั่ว ความดีมีขึ้นในตนเป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำนั้นไม่วางเปล่า และเชื่อว่าผลที่ต้องการนั้นจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มิใช่ด้วยอ้อนวอนหรือนอนคอยโชคคอยวาสนา เป็นต้น 2) วิปากสัทธา คือ เชื่อเรื่องของวิปาก เชื่อเรื่องผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือ กรรมที่ทำแล้วต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลที่เกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว 3) กัมมัสสกตาสัทธา คือ เชื่อความที่สัตว์ มีกรรมเป็นของของตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของกรรม จะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน 4) ตถาคตโพธิสัทธา คือ เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มั่นใจในองค์พระศาสดาว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง 9 ประการ ตรัสธรรมบัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์ คือ เราทุกคนนี้

หากฝึกตนด้วยดีก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด บริสุทธิ์หลุดพ้นได้ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้ เป็นแบบอย่าง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543 : 164)

จากเรื่องกรรมที่สอดคล้องกับสัทธา 4 จะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนเรื่องการกระทำของมนุษย์นั้นมีผล และผลนั้นจะติดตามตนไปตลอด และให้ความสำคัญของหลักกรรมว่าเป็นหลักธรรมใหญ่ที่มีความสำคัญ ทั้งนี้เพราะกรรมได้มีความสัมพันธ์ และส่งผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ กรรมจึงเป็นหลักธรรมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในสังคม บุคคลที่จะมีชีวิตที่ดีขึ้นหรือเสื่อมลง มีทุกข์หรือมีสุขนั้น มาจากกรรมของตนเอง ผู้ที่เกิดมาในโลกนี้เป็นมนุษย์เหมือนกัน หากพิจารณาให้ดีแล้ว ก็ยังจะเห็นความแตกต่างของมนุษย์แต่ละคน ไม่จำเพาะแต่เพศ ผิวพรรณเชื้อชาติ ภาษาที่พูดเท่านั้น สติปัญญา ความรู้ความสามารถเพิ่มพูนได้ด้วยการศึกษาเล่าเรียน หมั่นไต่ถามผู้รู้ แสวงหาความรู้จากแหล่งต่างๆ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีก็สามารถปลูกฝังเสริมสร้างขึ้นภายในใจของแต่ละคน สามารถพัฒนาความดีงามตั้งแต่วัยระดับต้น เช่น ศิลปจนถึงสมาธิ และระดับสูงสุด คือ ปัญญา ตัดกิเลสได้ตั้งแต่วัยระดับต้น จนตัดกิเลสได้หมดสิ้น ไม่เหลือซากเป็นพระอริยบุคคล เป็นพระอรหันต์ซึ่งโลกเทิดทูนคุณงามความดี (นฤมล มารคแมน, 2541 : 83) จากหลักของกุศลกรรมอันยิ่งยวดีนี้เองที่ยังผลให้ผู้ที่ได้กระทำความดีสั่งสมมาแต่กาลก่อนให้ได้รับการยกย่องจากพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าเป็น “เอตทัคคะ” ซึ่งผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นเอตทัคคะนั้น ล้วนเป็น “พระอริยบุคคล” ในพระพุทธศาสนาของพระศาสดาผู้ประเสริฐทั้งสิ้น ตำแหน่ง “เอตทัคคะ” คือ ตำแหน่งที่พระพุทธเจ้าทรงประทานให้แก่พระสาวกผู้มีความสามารถเป็นเลิศเฉพาะด้านต่างๆ เพื่อเป็นการยกย่อง (บรรจบ บรรณรุจิ, 2544 : 6) คำว่า เอตทัคคะ มีวิเคราะห์ว่า ชื่อว่า “อัครคะ” เพราะเป็นที่สุดบ้าง เพราะประเสริฐที่สุดบ้างในตำแหน่งที่ประเสริฐที่สุดของตนๆ เพราะฉะนั้น เนื้อความนี้ในคำนี้ว่า เอตทัคคิมิว่านี่เป็นที่สุด นี่ประเสริฐที่สุด ก็ธรรมดากการตั้งไว้ในเอตทัคคะนี้ ย่อมได้ด้วยเหตุ 4 ประการ คือ 1) ด้วยการเกิดเรื่องขึ้น 2) ด้วยการมา 3) ด้วยเป็นผู้ชำนาญชำนาญ 4) ด้วยเป็นผู้ยิ่งด้วยคุณ (อ.เอกก.อ. 14/188/145-146) ความเป็นเลิศในด้านต่างๆ ของเอตทัคคะในพระพุทธศาสนาของพระอริยบุคคลนั้น ล้วนต่างสร้างกุศลกรรมในด้านต่างๆ อย่างอุกฤษฏ์มาแล้วทั้งสิ้นในอดีต โดยเฉพาะในแต่ละด้านซึ่งแตกต่างกันไป อย่างนับภพนับชาติไม่ถ้วน ซึ่งท่านเหล่านั้นได้ตั้งจิตปรารถนาด้วย “อธิฐานบารมี” สู่ความเป็น “เอตทัคคะ” อริยบุคคล ในด้านนั้นๆ อธิฐานบารมี คือ การตั้งมั่นสมาทานอย่างไม่หวั่นไหว คือ ความตั้งใจมั่นที่เป็นไปในอาการต่างๆ อันกำกับด้วยกรุณาและอุบายโกศล (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2534 : 105)

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่ากรรมอันเป็นกุศลกรรมที่กระทำแล้วในอดีต ส่งผลกับการได้รับยกย่องในการเป็น “เอตทัคคะ” ของพระอริยบุคคลในทางพระพุทธศาสนา เป็นเรื่องที่ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรค่าแก่การนำมาศึกษาวิจัยเป็นอย่างยิ่ง เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติของศาสนิกชนทั้งหลายสืบไป ประเด็นในการศึกษา คือ ศึกษากุศลกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ศึกษาการได้รับเอตทัคคะ

ของพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนาเถรวาท และศึกษารูปแบบ และหมวดหมู่ของกุศลกรรมกับการได้เอตทัคคะของพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนาเถรวาท

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากุศลกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาการได้รับเอตทัคคะของพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อศึกษารูปแบบ และหมวดหมู่ของกุศลกรรมกับการได้เอตทัคคะของพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนาเถรวาท

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเรื่องการศึกษาารูปแบบของกุศลกรรมกับการได้รับยกย่องเป็นเอตทัคคะของพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนาเถรวาทตามที่ปรากฏในคัมภีร์ โดยมีวิธีการศึกษาค้นคว้าดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับกุศลกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. การได้รับเอตทัคคะของพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. ศึกษาารูปแบบ และหมวดหมู่ของกุศลกรรมกับการได้เอตทัคคะของพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนาเถรวาท
4. สรุปผลการดำเนินการวิจัย และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “ศึกษารูปแบบของกุศลกรรมกับการได้เอตทัคคะของพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนาเถรวาท” สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

สรุปผลการวิจัยรูปแบบของกุศลกรรมกับการได้เอตทัคคะของพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนาเถรวาท หมายถึง การกระทำที่ทำได้ด้วยเจตนา อันมีพื้นฐานมาจากกิเลส แสดงออกทางกาย ทางวาจา และทางใจ มีทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว ส่งผลต่อผู้กระทำความกรรม สาเหตุแห่งการเกิดกรรมเกิดจากผัสสะ โดยเริ่มต้นที่ใจ เกิดการนึกคิดเรียกว่า มโนกรรม ส่งผลให้ผู้กระทำความกรรมต่อทางกายและทางวาจา ผลของการกระทำ ไม่ว่าจะกรรมดีหรือกรรมชั่วจะถูกจะสมไว้ในภวังคจิต รอโอกาสให้ผลแก่เจ้าของกรรม การจะตัดสินว่ากรรมใดเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วนั้น ทางพระพุทธศาสนาได้วางหลักเกณฑ์ไว้โดยให้ดูที่สาเหตุแห่งการทำความกรรมและผลของกรรมว่า มีผลกระทบต่อนตนเองหรือผู้อื่น หรือทั้งตนเองและผู้อื่นหรือไม่ กรรมในพระไตรปิฎกแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 1. ตามคุณภาพของกรรมมี 2 อย่าง คือ กรรมชั่ว (อกุศลกรรม) และกรรมดี (กุศลกรรม) 2. ตามทางแห่งการทำความกรรมมี 3 อย่าง คือ ทางกาย เรียกว่า กายกรรม ทางวาจา เรียกว่า วาจกรรม ทางใจ เรียกว่า มโนกรรม 3. ตามกรรมที่มีความสัมพันธ์กับวิบาก มี 4 อย่าง คือ กรรมดำมีวิบากดำ กรรมขาวมีวิบากขาว กรรมทั้งดำและขาวมีวิบากทั้งดำและขาว กรรมไม่ดำและไม่ขาวมีวิบากทั้งไม่ดำและไม่ขาว เป็นไป

เพื่อความสิ้นกรรม กรรมประเภทนี้ เป็นกรรมที่มีเป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา มีเจตนาที่จะละกรรมดำ กรรมขาว และกรรมทั้งดำและขาว ในอรรถกถา เรียกว่า กรรม 12 ซึ่งได้มีการรวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่ ผลของกรรมทำให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น มีกรรมตามหน้าที่ กรรมตามให้ผลตามลำดับ และกรรมที่รอเวลาในการให้ผลของกรรม การให้ผลของกรรมแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ผลชั้นใน หมายถึง จิตใจ ให้ผลทันทีที่ทำการกรรมเสร็จ เป็นความรู้สึกที่ดีหรือชั่ว สะสมเป็นวิบากตกค้างในใจ รอวันแสดงตัวออกมา เป็นอุปนิสัย ผลชั้นนอกให้ผลเป็นลาภ ยศ สรรเสริญ เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา การให้ผลในขั้นนี้ต้องมีองค์ประกอบเรื่อง กาล คติ อุปี และปโยคะ มาเป็นปัจจัยเกี่ยวข้อง การให้ผลของกรรมทั้ง 3 ประเภทในพระไตรปิฎกดังกล่าวข้างต้น เป็นเรื่องของการให้ผลชั้นใน ส่วนการให้ผลของกรรม 12 เป็นการให้ผลชั้นนอก กฎแห่งกรรมเป็นกฎธรรมชาติที่มีการให้ผลที่แน่นอนและตายตัว ไม่มีข้อยกเว้น และจึงเป็นกฎศีลธรรม ที่ดูแลควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์และให้ผล มนุษย์ทุกคนต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ดังนั้นเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าการใช้เวลาปัจจุบันและเงื่อนไขของอโหสิกรรมทำให้มนุษย์สามารถเลือกสถานที่เกิด พร้อมทั้งรูปสมบัติ คุณสมบัติได้ กล่าวคือ ทำแต่กรรมดีอันมีเงื่อนไขไปสู่ผลที่ต้องการอย่างพากเพียร และปฏิบัติจนกลายเป็นอุปนิสัย ผลของกรรมย่อมส่งผลในชาติหน้าหรือชาติต่อไป และผลของกรรมบางอย่างสามารถส่งผลได้ในชาตินี้ เช่น ความร่ำรวยหรือความฉิบหาย นอกจากนี้พระพุทธศาสนายังให้ความสำคัญกับมโนกรรมของจิตที่ไถ่ล้าง ซึ่งมีผลต่อคติที่ไปในชาติหน้า การดับกรรมต้องดับที่สาเหตุ คือ ผัสสะ พระพุทธศาสนาไม่ได้สอนให้มนุษย์ทำกรรมดีเพื่อติดอยู่แต่ความสุขและความดี แต่สอนให้มนุษย์ทำกรรมเพื่อละทิ้งกรรมดีและกรรมชั่ว เพื่อไปสู่การสิ้นกรรม ด้วยวิธีการปฏิบัติตามมรรคมงคล 8 และพัฒนาตนเองด้วย หลักไตรสิกขา ซึ่งสามารถพัฒนากรรมของตนหลุดพ้นจากกิเลส เป็นเหตุให้สิ้นกรรมหรือดับกรรมการกระทำที่ไม่มีกิเลส ไม่จัดเป็นกรรมเป็นเพียงกิริยาเท่านั้น จึงไม่มีวิบากให้รับผลทำให้หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดหรือหลุดพ้นจากวัฏฏะ 3 คือ กิเลส กรรม วิบากบรรลुพระนิพพาน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา

อริยบุคคลเอตทัคคะในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น จากการศึกษาดังกล่าวพบว่า คือ บุคคลผู้เป็นเลิศที่ได้รับการยกย่องจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในคัมภีร์พระไตรปิฎก ล้วนเป็นพระอริยบุคคลชั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น อันว่าบุคคลผู้เป็นเอก เมื่อเกิดขึ้นในโลก ย่อมเกิดขึ้นเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย สมดังคำที่พระบรมศาสดาทรงตรัสไว้ดีแล้ว องค์ประกอบแห่งการได้รับยกย่องเป็นเอตทัคคะในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นมีด้วยกัน 4 ประการ กล่าวคือ ด้วยการเกิดเรื่องขึ้น 1 ด้วยการมา 1 ด้วยเป็นผู้ชำระชำนาน 1 ด้วยเป็นผู้ยิ่งด้วยคุณ 1 ว่าด้วยการอธิษฐานจิตสู่การเป็นเอตทัคคะในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น ย่อมเกิดแต่การตั้งจิตอย่างแน่วแน่ต่อการปรารถนาสู่การเป็นเอตทัคคะในด้านต่างๆ โดยการตั้งจิตนั้นตั้งไว้ในใจผ่านการกระทำที่เจตนา กล่าวคือ เป็นกุศลกรรมเกิดขึ้นผ่านการแสดงออกอย่างยิ่งยวดส่งออกมาสู่การกระทำทางกายอันเกิดมาแต่ความปรารถนาภายในใจนั้นเป็นสำคัญ การได้รับยกย่องให้เป็นเอตทัคคะทางด้านต่างๆ นั้น มีทุกพุทธกาล

จากอดีตอันยาวไกลนับหลายพุทธันดร การสะสมกุศลกรรมอย่างยิ่งยวดนั้นจึงเป็นเรื่องที่สำคัญเป็นอย่างมาก สู่การได้รับยกย่องให้เป็นเอตทัคคะ โดยจะเห็นได้ว่ามีแบบอย่างจากเอตทัคคะที่มีมาแล้ว แต่อดีตทุกสมัยของ พระบรมศาสดาทุกพระองค์จนถึงปัจจุบันสมัย บุพกรรมของพระอริยบุคคลผู้เลิศผู้ได้รับแต่งตั้งจากพระบรม ศาสดานั้น แต่ละท่านในอดีตชาติกาลก่อนได้สั่งสมมาอย่างนับไม่ถ้วน อันมีรูปแบบในการสร้างกุศลกรรม ในรูปแบบที่ต่างกันบ้างเหมือนกันบ้างอันมีความถึงซึ่งพระนิพพานเป็นที่สุดสืบไป

จากการการศึกษาผู้วิจัยพบว่า รูปแบบและหมวดหมู่ของกุศลกรรมกับการได้เอตทัคคะของพระ อริยบุคคลในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น แบ่งเป็นการสร้างกุศลกรรมประเภทต่างๆ อย่างอุกฤษฏ์ โดยมี ทานอันจัดเป็นมหาทานตลอด 7 วัน เป็นต้น โดยมีพระพุทธเจ้าเป็นประธานซึ่งเป็นเนื่อนาบุญอันประเสริฐ ซึ่งในอดีตกาลอริยบุคคลเอตทัคคะที่ได้รับยกย่องนี้ ล้วนมีเหตุมาจากการได้อยู่ในเหตุการณ์ ได้เห็นแบบอย่าง จากกัลยาณมิตรตลอดทุกภพ ซึ่งแต่ละท่านนั้นก็ได้รับพุทธพยากรณ์จากพระผู้มีพระภาค บางท่านก็ได้เห็น ตัวอย่างที่ดีในบุพกรรมของเอตทัคคะในอดีตกาล ซึ่งสิ่งนี้ยังให้เกิดความตั้งมั่นปรารถนาเพื่อให้ได้บรรลุนิพพาน อันเลิศได้ในที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษารูปแบบของกุศลกรรมกับการได้เอตทัคคะของพระอริยบุคคล ในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบกุศลกรรมของภิกษุณีเอตทัคคะในพระพุทธศาสนา
2. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบกุศลกรรมของอุบาสกเอตทัคคะในพระพุทธศาสนา
3. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบกุศลกรรมของอุบาสิกาเอตทัคคะในพระพุทธศาสนา
4. ควรมีการศึกษาเรื่องความสำคัญของกัลยาณมิตรกับการได้รับเอตทัคคะในพระพุทธศาสนา
5. ควรมีการศึกษาเรื่องอิทธิพลคำสอนเรื่องทานที่มีต่อสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

- เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. (2534). *ทศবারมีในพระพุทธศาสนาเถรวาท*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- นฤมล มารคแมน. (2541). *มนุษย์และความเป็นจริงของชีวิตในทัศนะของพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บรรจบ บรรณรุจิ. (2544). *อัสติมหาสาวก*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษา
หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Factors Affecting English Speaking Anxiety of Students Majoring in
English, Faculty of Humanities, Mahamakut Buddhist University

พระกิตติสารสุธี / Phrakittisarasuthee

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Faculty of Humanities, Mahamakut Buddhist University

สันติย์ สีนาค / Sanit Sinak

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Faculty of Humanities, Mahamakut Buddhist University

วันที่รับบทความ 5 กุมภาพันธ์ 2564 / แก้ไขบทความ 19 เมษายน 2564 / ตอรับบทความ 21 พฤษภาคม 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษ และเพื่อศึกษาระดับความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชา ภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ จำนวน 48 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ซึ่งมีทั้งหมด 3 ตอน สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรสาขาวิชา ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสากลพบว่า นักศึกษามีความวิตกกังวลหากสอบไม่ผ่านรายวิชาการสนทนาภาษาอังกฤษ อยู่ในระดับมาก

2. ระดับความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขา วิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง

คำสำคัญ : ปัจจัย, การสนทนาภาษาอังกฤษ, ความวิตกกังวล

Abstract

This research aimed to study factors affecting speaking English anxieties and to study the level of speaking English anxieties of students studying in the Bachelor of Arts program in English, Bachelor of Arts (English). The population was 48 students studying in the Bachelor

วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2564

of Arts program in English, Bachelor of Arts (English). The instrument used for data collection was a three sectioned questionnaire. Data were analyzed for percentage, mean and standard deviation. The findings of the study indicate that:

1. Factors affecting anxiety in the English conversation of students studying in the Bachelor of Arts program in English, Bachelor of Arts (English) indicate that students have anxieties if they do not pass English conversation courses is at a high level

2. Levels of anxiety in the English conversation of students is at a high level too.

Keywords : Factors, English conversation, anxiety

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลและเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการสื่อสารกับประชาคมโลกได้ อย่างไรก็ตาม ภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และความรู้ในแขนงต่างๆ ดังนั้นการพัฒนาประเทศในทุกด้านให้มีความเจริญก้าวหน้า และทัดเทียมกับนานาประเทศในโลกจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาศักยภาพของประชากรของประเทศให้มีความรู้ความสามารถในการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษ ประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการใช้ภาษาอังกฤษมาโดยตลอด ดังจะเห็นได้จากการจัดการศึกษาของชาติ กำหนดให้มีการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษในระดับต่างๆ มาเป็นเวลานาน เพื่อให้ประชากรของชาติสามารถสื่อสารกับนานาชาติด้วยภาษาอังกฤษ ทั้งทางด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ภาษาอังกฤษปัจจุบันคือภาษานานาชาติ เป็นภาษากลางของโลก ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางของมนุษยชาติ เป็นภาษาที่มนุษย์บนโลกใช้ติดต่อกันเป็นหลัก ไม่ว่าแต่ละคนจะใช้ภาษาอะไรเป็นภาษาประจำชาติ เมื่อต้องติดต่อกับคนอื่นที่ต่างภาษาต่างวัฒนธรรมกัน ทุกคนจำเป็นต้องใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลัก ด้วยเหตุนี้ทุกคนทุกชาติทุกภาษาจึงบรรจุวิชาภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง รองลงมาจากภาษาประจำชาติ เป็นแกนหลักของหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่ปฐมวัยไปจนถึงการศึกษาตลอดชีวิต โดยเฉพาะในอนาคตข้างหน้า อาเซียนได้กำหนดให้ภาษาอังกฤษเป็น “working language” เราจึงต้องเข้าใจให้ถ่องแท้ตามความหมายของถ้อยคำว่าเป็น “ภาษาทำงาน” ของทุกคนในอาเซียน ทุกคนที่ทำงาน เกี่ยวกับอาเซียน ทำงานในอาเซียน ทำงานร่วมกับเพื่อนอาเซียน มีเครือข่ายประชาสังคมอาเซียน แสวงหาโอกาสทางการศึกษาในอาเซียน มีเพื่อนในอาเซียน และเดินทางท่องเที่ยวในอาเซียน ทุกคนต้องเรียนรู้ และใช้ ภาษาอังกฤษให้ได้ทั้งสิ้น ตั้งแต่นายกรัฐมนตรีไปจนถึงชาวบ้านทั่วไป นักเรียน นักศึกษา เด็กและเยาวชน ฯลฯ ทักษะภาษาอังกฤษจึงเป็นประตูไปสู่อาชีพการงานที่ก้าวหน้ากว้างไกลในอนาคต ความสามารถในการสื่อสาร เป็นภาษาอังกฤษทำให้ชีวิตมีคุณค่า สนุกสนาน มีสีสัน วัฒนธรรมร่วมกันได้เป็นอย่างดี ปี 2015/2558 เป็นปีที่ชาวไทยจะต้องเข้าร่วมประชาคมอาเซียนอย่างไม่มีข้อยกเว้น ภาษาอังกฤษเป็นกุญแจดอกสำคัญที่จะเปิดประตูแห่งประชาคมอาเซียนให้ชาวไทยไปมาหาสู่ คบค้าสมาคมกับเพื่อนอาเซียนทั้งหลายได้อย่างสมภาคภูมิ หลายคนเริ่ม

ให้ความสำคัญกับการเรียนภาษากันมากขึ้น เพราะภาษาถือเป็นบันไดที่จะทำให้เราก้าวสู่ความสำเร็จ และเป็นประตูเชื่อมออกไปสู่ต่างประเทศได้โดยเฉพาะภาษาอังกฤษซึ่งได้กลายมาเป็นภาษากลางของประชาคมอาเซียนทุกประเทศ รวมถึงประเทศไทยต้องพร้อมรับนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งนักศึกษาที่กำลังเข้าศึกษาในปี 2561 นี้ จะต้องเตรียมความพร้อมเรื่องภาษา เพราะเมื่อจบออกไปจะต้องเผชิญกับการแข่งขันที่สูงขึ้น เนื่องจากตลาดงานไม่ได้ปิดกั้นแค่ในประเทศอีกต่อไป ภาษาอังกฤษถือเป็นภาษาที่มีบทบาทสำคัญ และมีผลกระทบต่อประชากรไทยในหลากหลายด้าน ตัวอย่างด้านล่างนี้ คือ ความสำคัญของภาษาอังกฤษที่มีผลต่อด้านต่างๆ ที่ใกล้ตัว และทำให้เห็นภาพชัดเจน เพื่อให้เห็นว่าเพราะเหตุใดเราจึงควรเรียนรู้ และเห็นถึงความสำคัญของภาษาอังกฤษมากยิ่งขึ้น ภาษาอังกฤษกับการติดต่อสื่อสาร ภาษาอังกฤษถือเป็นภาษากลางที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารในระดับโลก เป็นภาษาหลักของประชากรกว่า 360 ล้านคน อีกทั้งยังเป็นภาษาที่สองของประชากรกว่า 750 ล้านคนทั่วโลก นอกจากนี้ภาษาอังกฤษยังถือเป็นภาษาทางการของ 61 ประเทศ และเป็นภาษาหลักในหลายรัฐทั่วโลก จึงถือเป็นภาษากลางที่ใช้ติดต่อสื่อสารระหว่างประชากรในประเทศต่างๆ ทั้งในส่วนของ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ทำให้สื่อต่างๆ ที่เผยแพร่ในระดับนานาชาติจะใช้ภาษาอังกฤษทั้งสิ้น จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ภาษาอังกฤษถือเป็นภาษาที่สองที่มีบทบาทและความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการเรียนรู้ เพื่อเป็นประโยชน์ในการสื่อสารระดับที่กว้างขึ้น หรือในระดับนานาชาติอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับด้านการศึกษาถือเป็นด้านที่สำคัญอย่างมากไม่แพ้ด้านการติดต่อสื่อสาร เพราะปัจจุบันสถาบันการศึกษาและมหาวิทยาลัยในประเทศต่างๆ รวมถึงประเทศไทยได้พยายามปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาให้มีความเป็นสากลมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น หลักสูตรที่เป็นภาษาไทยมีการนำความรู้ทางด้านภาษาอังกฤษเข้ามาประยุกต์ใช้มากขึ้น และมีการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบ English Program หรือ Mini English Program และนอกจากนี้ทางกระทรวงศึกษาธิการของประเทศไทย ยังได้ส่งเสริมให้นักเรียนเริ่มเรียนภาษาอังกฤษตั้งแต่ระดับอนุบาลเพื่อเตรียมความพร้อม และให้ตัวนักเรียนได้มีความคุ้นเคยกับภาษาอังกฤษดีขึ้นเมื่อเข้าเรียนในระดับสูง ดังนั้นภาษาอังกฤษจึงจะมีผลอย่างมากต่อการศึกษาต่อต่างประเทศ การเรียนในสถาบันนานาชาติในประเทศไทยหรือในภาคส่วนของการศึกษาด้านการแพทย์ และด้าน STEM คือ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ (Science, Technology, Engineering, and Mathematics) เพราะข้อมูล หนังสือ วารสาร และงานวิจัยทางวิชาการของสาขาเหล่านี้มักจะเป็นภาษาอังกฤษแทบทั้งสิ้น เพื่อให้ นักวิชาการในระดับนานาชาติอ่านได้ และเป็นการง่ายในการนำไปต่อยอดความรู้ในอนาคต นอกจากนี้ในทุกสาขาของการเรียน ถ้าเข้าใจภาษาอังกฤษจะทำให้เข้าถึงสื่อการเรียนรู้ และเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ได้กว้างขวางมากขึ้นกว่าคนที่รู้แค่ภาษาไทยภาษาเดียว ดังนั้นจากเหตุผลทั้งหมดที่กล่าวข้างต้น จึงเป็นผลให้ภาษาอังกฤษเพิ่มโอกาสทางการศึกษา ทำให้สามารถเข้าเรียนในสถาบันและมหาวิทยาลัยต่างๆ ได้หลายที่ทั่วโลก อีกทั้งยังมีโอกาสที่จะได้รับการตอบรับเข้าศึกษา และยังมีโอกาสได้รับ

ทุนการศึกษามากกว่าคนปกติ เนื่องจากการสมัครเข้าศึกษาต่อและสมัครทุนการศึกษา มักจะมีเงื่อนไขระดับการรู้ภาษาอังกฤษเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่เสมอ

ความรู้สึกรีดก้างวลเป็นสิ่งที่พบเห็นโดยปกติในการเรียนภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่า มีผลต่อการแสดงออกต่อการพูดของผู้เรียน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญของปัญหาการพูดภาษาอังกฤษของคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งจะสำเร็จการศึกษาออกไปรับใช้สังคม และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต

โจทย์วิจัย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำนวน 48 คน มีมากน้อยเพียงใด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำนวน 48 คน
2. เพื่อศึกษาระดับความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำนวน 48 คน

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ร้อยละ 100
2. ปัจจัยด้านเนื้อหาที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มาปรับใช้ได้เหมาะสม

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ได้ทราบถึงผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. ได้ทราบปัจจัยที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

3. ได้ทราบถึงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาภูมิราชวิทยาลัย

4. นำผลการวิจัยไปใช้เพื่อการพัฒนาตนเองที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาภูมิราชวิทยาลัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาภูมิราชวิทยาลัย จำนวน 48 รูป/คน ซึ่งได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามและสัมภาษณ์เชิงลึก สร้างขึ้นโดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยเกี่ยวข้องเพื่อตอบโจทย์วิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ใช้เป็นคำถามปลายเปิดและปลายปิดโดยการผ่านการตรวจและปรับปรุงจากผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของเนื้อหา และนำความเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไข หลังจากนั้นได้นำไปทดลองใช้กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างและนำมาวิเคราะห์หาข้อสรุปของคำถามทั้งหมด ซึ่งมีวิธีการนำหลักการการสัมภาษณ์ที่ต้องตามหลักทฤษฎีการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาภูมิราชวิทยาลัย” พบข้อมูลด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษ ดังนี้

พบว่าอยู่ในระดับมาก คือ ข้าพเจ้าจะตื่นเต้นหากต้องพูดภาษาอังกฤษโดยไม่ได้เตรียมตัวล่วงหน้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 ข้าพเจ้ารู้สึกประหม่าและสับสน เมื่อทำกิจกรรมเกี่ยวกับการพูดภาษาอังกฤษในชั้นเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 ข้าพเจ้าเต็มใจถ้าต้องเรียนภาษาอังกฤษเพิ่มเติมเป็นพิเศษ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.65 ข้าพเจ้าสามารถสื่อสารกับเพื่อนต่างชาติร่วมห้องได้โดยไม่กังวลว่าจะพูดถูกหรือพูดผิด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 ข้าพเจ้าต้องนึกเป็นภาษาไทยก่อนทุกครั้ง เมื่อต้องพูดเป็นภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 ข้าพเจ้าขาดการฝึกพูดภาษาอังกฤษกับอาจารย์และบุคคลอื่นๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 ข้าพเจ้ากลัวผู้อื่นจะไม่เข้าใจในสิ่งที่ข้าพเจ้าพูด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 แม้ว่าข้าพเจ้าจะเตรียมตัวในการพูดมาอย่างดี แต่ข้าพเจ้ายังรู้สึกวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58 เมื่อต้องสอบพูดภาษาอังกฤษ ข้าพเจ้าไม่รู้สึกกังวลว่าจะพูดผิดหรือพูดถูก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58 เมื่อพบอาจารย์ต่างชาติ ข้าพเจ้าไม่มีความวิตกกังวล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58 ข้าพเจ้าคิดคำศัพท์ไม่ออกในขณะที่ต้องพูดเป็นภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.56 ข้าพเจ้าไม่รู้สึกละอายเมื่อใช้

ภาษาอังกฤษสนทนากับคนที่คุ้นเคย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54 ข้าพเจ้ารู้สึกใจเต้นแรงและตัวสั่นเมื่อรู้ว่ากำลังจะถูกเรียกให้พูดภาษาอังกฤษในชั้นเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54 ข้าพเจ้าออกเสียงภาษาอังกฤษไม่ชัดเจน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 ข้าพเจ้ารู้สึกผ่อนคลายขณะที่พูดภาษาอังกฤษอย่างไม่เป็นทางการกับคนที่เพิ่งรู้จัก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52

พบว่าความวิตกกังวลอยู่ในระดับปานกลาง คือ ข้าพเจ้าไม่วิตกกังวลว่าจะพูดผิดเมื่อต้องพูดภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.44 ข้าพเจ้ามีความมั่นใจเมื่อต้องพูดภาษาอังกฤษในชั้นเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42 ข้าพเจ้าเกิดความวิตกกังวลและไม่มั่นใจทุกครั้งเมื่อต้องพูดภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42 ข้าพเจ้ารู้สึกสบายใจเมื่อได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกับอาจารย์ชาวต่างชาติ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40 ข้าพเจ้าไม่กลัวที่จะใช้ภาษาอังกฤษเพื่อแสดงความคิดเห็นอย่างไม่เป็นทางการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40 สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนไม่เพียงพอ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38 ข้าพเจ้าไม่รู้สึกประหม่าเมื่อต้องพูดภาษาอังกฤษกับอาจารย์ชาวต่างชาติ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.35 ข้าพเจ้าไม่รู้สึกเครียดเมื่อใช้ภาษาอังกฤษขณะเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.35 ข้าพเจ้ารู้สึกเขินอายเมื่อต้องพูดภาษาอังกฤษกับชาวต่างชาติ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.29 ข้าพเจ้ามีความรู้สึกไม่มั่นใจในตนเองเมื่อต้องพูดภาษาอังกฤษในชั้นเรียน เช่น การแนะนำตนเอง การนำเสนอรายงานหน้าชั้นเรียน เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.27 ข้าพเจ้ารู้สึกวิตกกังวลอย่างมากเมื่อถูกเรียกให้ตอบและให้พูดภาษาอังกฤษในชั้นเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.25 ข้าพเจ้ารู้สึกกังวลว่าจะพูดผิดหลักไวยากรณ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.23 โดยปกติแล้วข้าพเจ้าไม่รู้สึกเครียดเมื่อสอบพูดภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.23 ข้าพเจ้าไม่กล้าพูดภาษาอังกฤษแม้กระทั่งกับคนไทยด้วยกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.19 ข้าพเจ้ามักจะวิตกกังวลว่านักศึกษาคนอื่นจะพูดภาษาอังกฤษได้ดีกว่าข้าพเจ้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.04

ผลการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์เชิงลึกความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ โดยภาพรวมผู้วิจัยได้ตั้งคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Questionnaire) สำหรับให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้เสนอแนะเกี่ยวกับความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ สามารถนำมาสรุปได้ดังนี้

ข้อเสนอแนะโดยภาพรวม นักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ ความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มีความต้องการที่จะเข้ารับฝึก ข้าพเจ้าจะตื่นเต้นหากต้องพูดภาษาอังกฤษโดยไม่ได้เตรียมตัวล่วงหน้า รู้สึกประหม่าและสับสน เมื่อทำกิจกรรมเกี่ยวกับการพูดภาษาอังกฤษในชั้นเรียน เต็มใจถ้าต้องเรียนภาษาอังกฤษเพิ่มเติมเป็นพิเศษ ข้าพเจ้าสามารถสื่อสารกับเพื่อนต่างชาติร่วมห้องได้ โดยไม่กังวลว่าจะพูดถูกหรือพูดผิด ข้าพเจ้าต้องนึกเป็นภาษาไทยก่อนทุกครั้ง เมื่อต้องพูดเป็นภาษาอังกฤษ ข้าพเจ้าขาดการฝึกพูดภาษาอังกฤษกับอาจารย์และบุคคลอื่นๆ ข้าพเจ้ากลัวผู้อื่นจะไม่เข้าใจในสิ่งที่ข้าพเจ้าพูด แม้ว่าข้าพเจ้าจะเตรียมตัวในการพูดมาอย่างดี แต่ข้าพเจ้า

ยังรู้สึกวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษ เมื่อต้องสอบพูดภาษาอังกฤษ ข้าพเจ้าไม่รู้สึกกังวลว่าจะพูดผิดหรือพูดถูกเมื่อพบอาจารย์ต่างชาติ ข้าพเจ้าไม่มีความวิตกกังวล

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ โดยภาพรวม

1. ท่านมีความรู้สึกไม่มั่นใจในตนเองเมื่อต้องพูดภาษาอังกฤษในชั้นเรียน เช่น การแนะนำตนเอง การนำเสนอรายงานหน้าชั้นเรียนอย่างไร สรุปโดยภาพรวม มีความรู้สึกไม่ค่อยมั่นใจเมื่อได้ออกมาพูดหน้าชั้นเรียน เพราะว่าภาษาอังกฤษค่อนข้างจะยาก ยังไม่เข้าใจในหลักภาษาหรือไวยากรณ์มากนัก จึงต้องมีการเตรียมตัวพอสมควร และไม่ประหม่าในการพูด

2. ท่านเต็มใจถ้าต้องเรียนภาษาอังกฤษเพิ่มเติมจากคณะจัดให้อย่างไร สรุปโดยภาพรวม ต้องการพัฒนาตนเองในการเรียน และพูดภาษาอังกฤษให้ถูกต้อง และต้องการมีงานทำที่ดีในอนาคต ต้องการเรียนเพิ่มเติม

3. ข้าพเจ้าขาดการฝึกพูดภาษาอังกฤษกับอาจารย์และบุคคลอื่นๆ สรุปโดยภาพรวม ต้องการพูดภาษาอังกฤษกับชาวต่างชาติ และเพื่อนๆ ซึ่งมีผลประโยชน์มาก วิตกกังวลก็ยังมียู่ หากได้พูดกับเพื่อนๆ พูดผิดก็ไม่อายมาก หากพูดกับคนอื่นจะอายมาก ขาดความเชื่อมั่น

4. ท่านจะสื่อสารกับเพื่อนต่างชาติร่วมห้องอย่างไร สรุปโดยภาพรวม ต้องการพูดกับเพื่อนๆ ชาวต่างชาติ และฝึกฝนกับเขาบางครั้งก็ให้เพื่อนแนะนำและพัฒนาดตนเองต่อไป

5. หากท่านมีความกังวลว่าจะพูดถูกหรือพูดผิดกับชาวต่างชาติอย่างไร สรุปโดยภาพรวม มีความกังวลเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอาจารย์ชาวต่างชาติที่มาสอนจะต้องเรียนรู้อีกมาก ทั้งด้านไวยากรณ์ คำศัพท์ต่างๆ การแต่งประโยคต่างๆ ก็ต้องเรียนต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษา ความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ โดยภาพรวม การอภิปรายผลระดับความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์

ผลการวิจัยพบว่า ระดับความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้พบว่า นักศึกษามีระดับความวิตกกังวลหากสอบไม่ผ่านรายวิชาการพูดภาษาอังกฤษอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือนักศึกษาจะตื่นเต้นหากต้องพูดภาษาอังกฤษโดยไม่ได้เตรียมตัวล่วงหน้า นอกจากนั้นพบว่า นักศึกษามีระดับความวิตกกังวลระดับปานกลางเมื่อรู้ว่าตนเองไม่เข้าใจในสิ่งที่อาจารย์กำลังพูดภาษาอังกฤษ โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของลักขณา สรวิวัฒน์ ซึ่งได้กล่าวไว้ว่าความวิตกกังวล (Anxiety) เป็นความรู้สึกชนิดหนึ่งที่ไม่สบายใจ ซึ่งจะออกมาในรูปของความกลัว (Fear) เช่น กลัวการสอบ กลัวสอบตก ซึ่งความกลัวเหล่านี้จะก่อให้เกิดความไม่สบายใจ ซึ่งอาจเกิดขึ้นก่อนหรือหลังสถานการณ์ที่บุคคลนั้นต้องประสบ อาจเกิดขึ้นได้จากสิ่งเร้าทั้งภายนอกและภายใน เช่น ค่านิยม ความเชื่อถือ และสภาพเศรษฐกิจ

2. การอภิปรายผล ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษ การอภิปรายผลปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อระดับความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษา ได้แก่

2.1 การสอบ ปัจจัยนี้เกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น กลัวการสอบซึ่งทำให้เกิดความไม่สบายใจ โดยสอดคล้องกับทฤษฎีของแครชเชน (Krashen, 1995 : 75-76) ได้อธิบายว่า ผู้เรียนจะออกเสียงภาษาที่เรียนได้เมื่อผ่านกระบวนการเรียนรู้ภาษานั้น ๆ โดยได้รับปัจจัยป้อนที่มีความหมายสามารถเข้าใจได้ และผู้เรียนต้องเรียนรู้ภาษา และพร้อมสอบโดยปราศจากการบังคับและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของลักขณา สุริวัฒน์ (2545 : 70) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่าความวิตกกังวล (Anxiety) เป็นความรู้สึกชนิดหนึ่งที่ไม่สบายใจซึ่งจะออกมาในรูปของความกลัว (Fear) เช่น กลัวการสอบ กลัวสอบตก

2.2 ความตื่นเต้นเนื่องจากขาดการเตรียมตัว ต้องมีการเรียนรู้เพิ่มเติม เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจ เช่น การเรียนพิเศษเพิ่มเติมนอกห้องเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Brown (1994 : 141-142) ได้จัดประเภทความวิตกกังวลออกเป็นสองประเภทต่างกัน ได้แก่ ความวิตกกังวลประเภทนี้จะทำให้ผลการเรียนดีขึ้น เช่น กลัวจะเรียนได้ไม่ดี กลัวจะสอบตก ความกังวลใจประเภทนี้จะส่งผลกดดันให้ผู้เรียนขยันขันแข็ง ซึ่งทำให้ผลการเรียนดีขึ้น และความวิตกกังวลทำให้ผลการเรียนเป็นไปในทางที่ไม่ดี

2.3 ความประหม่าขาดความมั่นใจจากการคาดการณ์ล่วงหน้า เช่น การคิดว่าตนเองจะไม่สามารถทำได้หรือจากปัจจัยภายนอก เช่น กลัวอาจารย์หรืออาจเกิดจากสิ่งแวดล้อม เช่น ในกรณีที่อภิปรายงานหน้าชั้นเรียนแล้วเกิดอาการประหม่าจากสภาพแวดล้อมในห้องเรียนและจากเพื่อนร่วมชั้นเรียน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประสาธ อิศรปริดา (2531 : 45) ได้ให้ความหมายของความวิตกกังวลไว้ว่า หมายถึง ความไม่สบายใจที่เกิดขึ้นจากการคาดการณ์ล่วงหน้าว่า จะมีสิ่งใดเกิดขึ้นหรือจะมีอันตรายใดๆ เกิดขึ้น แก่น ความวิตกกังวลต่างจากความกลัวตรงที่ว่า ความวิตกกังวลเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากความนึกคิดภายในตนเอง (Subjective Danger) ส่วนความกลัวเป็นสิ่งที่เกิดจากสิ่งอื่นที่อยู่ภายนอก (Objective Danger)

อภิปรายผลทฤษฎีความวิตกกังวลของเยล (Yale Theory) กับความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ ถ้าพิจารณาจากทฤษฎีความวิตกกังวลของเยล (Yale Theory) ซึ่งกล่าวไว้ว่าความวิตกกังวลจะมีผลต่อคนเราอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และสิ่งเร้ารวมทั้งลักษณะของบุคคลด้วย อันได้แก่เป้าหมายและค่านิยมของตัวบุคคลนั้น ซึ่งตีความได้ว่าความวิตกกังวลอาจมีทั้งผลดีและผลเสีย ทฤษฎีของเยลไม่ได้กำหนดในเรื่องของผลที่เกิดจากความวิตกกังวล แต่กล่าวถึงความวิตกกังวลจะมีผลต่อตัวเราอย่างไร ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และสิ่งเร้าและบุคลิกภาพของบุคคลนั้นๆ ดังนั้นความวิตกกังวลอาจจะมีทั้งผลดีหรือผลเสีย ทั้งนี้แล้วแต่วิธีการตอบสนองที่บุคคลใช้ เช่น การตอบสนองโดยหาวิธีการที่เหมาะสมและแก้ไขได้ถูกจุด ซึ่งจะช่วยพัฒนาบุคคลเกิดผลดี

แก้ตัวบุคคล แต่ในทางตรงข้ามกัน ถ้าบุคคลยอมแพ้ต่อความวิตกกังวล เช่น คิดว่าหมดหนทางที่จะแก้ไขปัญหา หรือมีวิธีการแก้ไขปัญหาที่ไม่ตรงกับประเด็นสำคัญของปัญหา การตอบสนองดังกล่าวย่อมเป็นอันตราย หรือเกิดผลเสียต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพของบุคคลนั้น เมื่อบุคคลที่มีความวิตกกังวลเป็นระยะเวลานาน โดยไม่สามารถหาวิธีการที่เหมาะสมเพื่อลดหรือจัดความวิตกกังวลให้หมดไป บุคคลนั้นจะเกิดขบวนการทางจิตใจ โดยหันไปใช้วิธีการที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงเพื่อลดความตึงเครียดของจิตใจเรียกว่า การใช้กลวิธาน ในการป้องกันตนเอง (Defense Mechanism) ซึ่งแม้ว่าจะช่วยลดความวิตกกังวลไปได้บ้างแต่มีผลเสีย คือ ถ้าใช้มากจะทำให้บุคคลลืมนความเป็นจริงของโลก (Reality) หรือไม่เข้าใจตนตามความเป็นจริง (Actual self) มากยิ่งขึ้น ซึ่งทำให้เป็นโรคจิตในระยะต่อมา เมื่อพิจารณาถึงความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของ นักศึกษากับทฤษฎีความวิตกกังวลของเยล (Yale Theory) ซึ่งสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน เพราะจาก ผลการวิจัยพบว่า มีความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษอยู่ในระดับมาก เช่น ความวิตกกังวลในการสอบ ไม่ผ่านรายวิชาการพูดภาษาอังกฤษโดยไม่มีการเตรียมตัวล่วงหน้าหรือความรู้สึกประหม่าจนลืมสิ่งที่ตั้งใจ จะพูด เป็นต้น เห็นได้ว่าถ้านักศึกษาเลือกวิธีการตอบสนองเพื่อจะแก้ปัญหาความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษ ของตนเองสิ่งที่ควรปฏิบัติคือการฝึกฝนทักษะทางด้านการพูดภาษาอังกฤษให้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งมีหลายวิธีที่สามารถ เพิ่มทักษะในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษา ได้แก่

- 1) การฝึกพูดแล้วก็พูดเป็นวิธีง่ายๆ เพื่อเพิ่มความมั่นใจในตัวเอง เพิ่มโอกาสทางการพูดโดยฝึก พูดบ่อยๆ กับทุกคนเท่าที่คุณจะทำได้ อาย่ายที่จะพูดผิดยิ่งฝึกมากเท่าไรความมั่นใจในการพูดและความรู้ ทางด้านศัพท์ความถูกต้องในการออกเสียงก็ยิ่งจะเพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน
- 2) ฟังข่าวและฟังเพลงภาษาอังกฤษ เพื่อฟังการออกเสียงของคำศัพท์ แล้วคุณจะได้เรียนรู้ศัพท์ ใหม่ๆ เพิ่มขึ้น ยิ่งฟังมากยิ่งเรียนรู้มาก
- 3) ดูหนัง การดูหนังภาคภาษาอังกฤษแล้วพยายามใส่ใจคำศัพท์ใหม่ๆ และออกเสียงตาม พยายามเลียนแบบการพูดของดาราให้สนุกสนานและเพลิดเพลินไปพร้อมกับการชมภาพยนตร์
- 4) เกมสามารถช่วยกระตุ้นผู้เรียนให้มีความสนใจในการเรียนภาษามากขึ้น และยังช่วยให้ บรรยากาศในการเรียนดีขึ้น ทำให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ข้อดีอีกอย่าง คือ ช่วยให้ผู้เรียน ลดความวิตกกังวลลง ทำให้สามารถพูดได้อย่างคล่องแคล่วขึ้น และทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ภาษา

3. สรุปผลการศึกษา การศึกษาวิจัยระดับความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ ผลการวิเคราะห์พบว่า นักศึกษามี ระดับความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 5 ลำดับแรก ดังนี้ นักศึกษาจะตื่นเต้นหากต้องพูดภาษาอังกฤษโดยไม่ได้เตรียมตัวล่วงหน้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 รู้สึก ประหม่าและสับสน เมื่อทำกิจกรรมเกี่ยวกับการพูดภาษาอังกฤษในชั้นเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 เต็มใจ ถ้าต้องเรียนภาษาอังกฤษเพิ่มเติมเป็นพิเศษ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.65 สามารถสื่อสารกับเพื่อนต่างชาติ

ร่วมห้องได้ โดยไม่กังวลว่าจะพูดถูกหรือพูดผิด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 และต้องนึกเป็นภาษาไทยก่อนทุกครั้ง เมื่อต้องพูดเป็นภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 และนักศึกษาในระดับความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 5 ลำดับแรกดังนี้ นักศึกษาจะไม่วิตกกังวลว่าจะพูดผิดเมื่อต้องพูดภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.44 มีความมั่นใจเมื่อต้องพูดภาษาอังกฤษในชั้นเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42 เกิดความวิตกกังวลและไม่มั่นใจทุกครั้งเมื่อต้องพูดภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42 รู้สึกสบายใจ เมื่อได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกับอาจารย์ชาวต่างชาติ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40 และ ไม่กลัวที่จะใช้ภาษาอังกฤษเพื่อแสดงความคิดเห็นอย่างไม่เป็นทางการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

- 1.1 ควรนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ไปศึกษาและปรับปรุงด้านปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาในชั้นปีต่อไป
- 1.2 อาจารย์ควรช่วยให้นักศึกษา เอาชนะความรู้สึกความวิตกกังวล และส่งเสริมให้นักศึกษารู้สึกว่าตนเองประสบความสำเร็จในการใช้ภาษาอังกฤษ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

- 2.1 ควรมีการศึกษาความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษในปัจจัยอื่น
- 2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความวิตกกังวลในกลุ่มเป้าหมายอื่น

เอกสารอ้างอิง

- จิตติพร ไชยรินคำ (2549). การใช้กิจกรรมที่เน้นกลวิธีทางการสื่อสารเพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการฟังพูดภาษาอังกฤษและความวิตกกังวลของนักเรียนระดับกำลังพัฒนา. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เจนจิรา ชัยปานและคณะ (2556). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรสาขาวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสากล ชั้นปีที่ 4. ภาคนิพนธ์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.
- ชนิตสิริ ศุภพมล. (2545). การพัฒนาความสามารถทางการพูดภาษาอังกฤษและความเชื่อมั่นในตนเอง ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาโดยใช้กิจกรรมกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เตือนใจ เณลิมกิจ (2545). การพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษโดยใช้หลักการใช้สมองเป็นฐานตามหลักการของอริค เจนเซน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.

นภา สุขประเสริฐ. (2549). ความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. การศึกษาค้นคว้าอิสระ, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

นิตยา วยโรจนวงศ์. (2543). การศึกษาปัจจัยที่มีต่อความสามารถในการออกเสียงภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับอุดมศึกษา ศึกษาเฉพาะกรณี : นักศึกษาชั้นปีที่1 สถาบันราชภัฏสวนดุสิต. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุษบา สุวรรณโสภณ. (2539). การลดความวิตกกังวลของผู้เรียนทักษะการพูดภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมที่เน้นจิตพิสัย. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

คำขอบคุณ

การวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยดี เพราะได้รับความอนุเคราะห์จาก พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโธ, ผศ.ดร. ผู้ทรงคุณวุฒิและที่ปรึกษา ที่ได้กรุณาตรวจเนื้อหาของงานวิจัยนี้อย่างละเอียดและไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยจนได้งานวิจัยที่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบพระคุณผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเป็นอย่างสูงที่ได้สนับสนุนทุนวิจัย ทำให้ผู้วิจัยได้รับความรู้ใหม่ๆ และนำมาสู่การพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยต่อไป ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ อาจารย์ และผู้บริหารคณะมนุษยศาสตร์ทุกท่านที่อำนวยความสะดวกตั้งแต่เริ่มต้นจนทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จ

**การปลุกใจคนไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ผ่านบทพระราชนิพนธ์เรื่อง “หัวใจนักรบ”
King Vajiravudh (Rama VI)'s Encouragement to Thais through
His Writing Entitled “Hua Jai Nak Rob - (A Warrior Heart)”**

ณัฐวุฒิ คล้ายสุวรรณ / Natawut Klaisuwan

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Faculty of Humanities, Mahamakut Buddhist University

วันที่รับบทความ 24 กุมภาพันธ์ 2564 / แก้ไขบทความ 4 พฤษภาคม 2564 / ตอรับบทความ 21 พฤษภาคม 2564

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาเรื่องการปลุกใจคนไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผ่านบทพระราชนิพนธ์เรื่องหัวใจนักรบ ผลการศึกษาพบว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปลุกใจให้คนไทย มีความเห็นสอดคล้องกับพระราชประสงค์ของพระองค์ คือ ทรงต้องการให้คนไทย มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีความตั้งมั่นอยู่ในความยุติธรรม เล็งเห็นถึงจุดจบของคนที่ไม่รัก ประเทศชาติ ที่สำคัญคือทรงต้องการให้คนไทยเล็งเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของกิจการเสือป่าและกิจการ ลูกเสือ

คำสำคัญ : การปลุกใจ, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, หัวใจนักรบ

Abstract

This academic article aims to study of King Vajiravudh (Rama VI)'s encouragement to Thai people through his writing entitled A Warriors Heart (Hua Jai Nak Rob). The findings are as King Vajiravudh (Rama VI) encouraged his people to have an opinion which is concordant with his objectives, i.e. to adore the nation, religion and the King, to be stable in justice and to foresee the terrible end of a person who does not adore the nation. He wished to Thais realize the valuation and necessary of Wild Tiger Corps and Boy Scout.

Keywords: encouragement, King Vajiravudh (Rama VI), heart of warriors

ความนำ

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้ดำเนินพระราชวิเทโศบาย ที่สำคัญทางด้านการเมืองและสังคมอย่างมากมาย เช่น การปลุกฝังแนวคิดเรื่องความรักชาติ โดยพระองค์จะนำเสนอแนวคิด

ผ่านทางวรรณคดี ด้วยทรงเล็งเห็นว่าวรรณคดีเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่พระองค์สามารถใช้เป็นช่องทางในการสื่อสารแนวพระราชดำริไปสู่ประชาชนได้

เรื่องหัวใจนักรบ กล่าวถึงครอบครัวของพระภริมย์วรากร ซึ่งตั้งอยู่ที่มณฑลหัตดินบุรี พระภริมย์ฯ มีอายุประมาณ 50 ปี มีลูก 4 คน คนโตชื่อ สวิง เป็นคนไม่เอาถ่าน คนรองเป็นหญิงชื่อ อูไร คนที่สามเป็นชายชื่อ สวาย มีนิสัยเจ้าชู้ แอบได้เสียกับสาวใช้ในบ้าน และที่ร้ายไปกว่านั้นก็คือ แอบได้เสียกับเมียน้อยของบิดา คนที่ 4 ชื่อ สวัสดิ์ เป็นคนดีมีคุณธรรม มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

พระภริมย์ฯ มีเพื่อนสนิทคนหนึ่งชื่อหลวงมนู มักจะพบปะสนทนากันเรื่องบ้านเมืองอยู่เป็นประจำ วันหนึ่งขณะที่กำลังพูดคุยกันอยู่ในบ้านของพระภริมย์ฯ นั้น ปรากฏว่าพระภริมย์ฯ จับได้ว่าสวัสดิ์ลูกชายคนเล็ก แอบไปสมัครเป็นลูกเสือ ซึ่งพระภริมย์ฯ รังเกียจกิจการลูกเสือมาก เนื่องจากมีปมด้อยว่าที่ต้องออกจากราชการ เพราะสาเหตุมาจากหย่อนประสิทธิภาพในการทำงาน พระภริมย์ฯ จึงไม่ค่อยให้ความร่วมมือกับทางราชการ เสียเท่าใด

พระภริมย์ฯ โกรธลูกชายคนเล็กมาก คิดจะไล่ออกจากบ้าน หลวงมนูจึงขอตัวไปเป็นลูกบุญธรรม เพราะตนชอบลูกเสือที่มีกิจกรรมช่วยเหลือบ้านเมือง ในเวลาเดียวกันพระภริมย์ฯ ก็จับได้ว่าอูไรรักใคร่ชอบพอกับหลวงมณี ซึ่งรับราชการอยู่ในกองทหารมณฑลหัตดินบุรี พระภริมย์ฯ จึงสั่งห้ามหลวงมณีมิให้มายุ่งกับอูไร สวิงเรียนกฎหมายแต่สอบตกจึงต้องถูกเกณฑ์ทหาร สวิงหาทางหลบเลี่ยงโดยความช่วยเหลือของพระภริมย์ฯ กับขุนเบ่งนักกฎหมาย ผู้ซึ่งมีศักดิ์เป็นพี่ชายของเน้ย ภรรยาของพระภริมย์ฯ ที่แนะนำให้สวิงหนีทหาร

ขณะเดียวกันแยม ภรรยาหลวงของพระภริมย์ฯ ก็สนับสนุนให้อูไรแต่งงานกับหลวงมณี พร้อมแสดงความปรารถนาให้ลูกชายคนเล็กเป็นลูกเสือ จึงกลายเป็นว่าอยู่ฝ่ายตรงข้ามกับพระภริมย์ฯ เน้ยแอบมาพบสวาย และคิดที่จะพากันหนีไปกรุงเทพฯ ด้วยความที่ทั้งสองเคยมีอะไรกันมาก่อน ในขณะที่ปรึกษากันจึงมีการจับมือ ถือแขนและกอดรัดกันแน่น พระภริมย์ฯ มาเห็นเข้าจึงตกใจเตือนไป เรื่องราวดำเนินต่อมาอย่างวุ่นวาย จนมาถึงเหตุการณ์ที่ข้าศึกยกพลเข้าตีมณฑลหัตดินบุรี บ้านของพระภริมย์ฯ อยู่ใกล้ชายแดน จึงถูกผลกระทบจากสงครามครั้งนี้ โดยข้าศึกยกกำลังเข้ายึดพื้นที่บ้านของพระภริมย์ฯ และบริเวณใกล้เคียง ทว่ากองทหารกับกองเสือป่า ได้ยกกำลังเข้าต่อสู้กับข้าศึกเป็นสามารรถ สวิงเห็นเหตุการณ์ก็กลับใจอาสารับใช้ชาติ ด้วยการถือหนังสือแจ้งข่าวศึกไปส่งยังกองบัญชาการ แต่ก็ถูกลอบสังหารเสียก่อน สวัสดิ์ที่เป็นลูกเสือจึงเป็นผู้รับอาสาถือหนังสือไปแจ้งกองบัญชาการแทน ฝ่ายพระภริมย์ฯ ทนดูข้าศึกทำร้ายประเทศและเพื่อนร่วมชาติไม่ไหว จึงคว่ำปิ่นยังต่อสู้ในระหว่างที่ทหารกับเสือป่าถอยออกไปรักษาสะพานที่ข้าศึกต้องการทำลาย

เหตุการณ์ยิ่งเข้มข้นขึ้น เมื่อพระภริมย์ฯ หนีถึงบ้านเมืองที่กำลังถูกข้าศึกย่ำยี ด้วยความสำนึกในความเป็นคนไทย จึงเกิดความฮึกเหิมขอสู้ไม่ถอย แม้ตัวจะตายก็ไม่กลัว ต่อมาถูกข้าศึกจับได้ก็ไม่ยอมเสียศักดิ์ศรีที่จะบอกความลับ เรื่องที่ตั้งสำคัญทางทหาร ขอยอมตายอย่างเดียว แม่แยมกับอูไรเห็นดังนั้นก็ให้รู้สึกตื่นตันใจที่พระภริมย์ฯ รักชาติ บ้านเมืองมากกว่าชีวิตตนเอง

ในขณะที่เหตุการณ์กำลังวุ่นวายอยู่นั้น สวายกับเนย์ก็เข้ามาบอกที่ตั้งทางทหารที่สำคัญแก่ข้าศึกเพื่อเอาตัวรอด พระภริมย์ฯ โกรธมาก ตาลูกชายว่าเห็นแก่ตัว แล้วผู้บังคับการฝ่ายข้าศึกก็ปล่อยตัวสวายกับเนย์ไป ชุ่แบ่งซึ่งแอบซ่อนอยู่เห็นเช่นนั้น จึงปรากฏตัวออกมาอ้างเอาความดีความชอบจากศัตรูว่า ตนเป็นคนสังหารสวิง เพื่อมิให้นำหนังสือไปแจ้งข้าศึกกับกองบัญชาการได้ แต่ผู้บัญชาการฝ่ายข้าศึกกลับสั่งฆ่าชุ่แบ่งเสีย ข้อหาทรยศต่อชาติ ท้ายสุดก่อนที่ข้าศึกจะจัดการกับพระภริมย์ฯ พร้อมกับภรรยาและลูกสาว หลวงมณีก็นำกำลังมาช่วยพระภริมย์ฯ ไว้ได้ทัน ส่วนสวีสตินั้นเมื่อนำหนังสือไปแจ้งแก่กองบัญชาการแล้ว ก็ร่วมสู้รบเคียงบ่าเคียงไหล่กับทหารและเสือป่า ทำให้พระภริมย์ฯ เห็นความสำคัญของเสือป่าและลูกเสือที่สามารถช่วยเหลือประเทศชาติ และรักษาชาติให้อยู่รอดได้เมื่อเกิดศึกสงคราม

พระราชประสงค์ในการปลูกใจคนไทยที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์เรื่องหัวใจนักรบ

จากการศึกษาเรื่องหัวใจนักรบทำให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใช้วรรณคดีเรื่องนี้ปลูกใจคนไทย โดยมีพระราชประสงค์ให้คนไทยเห็นความสำคัญในเรื่องต่างๆ 4 ประการ ได้แก่

1. ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปลูกใจเพื่อให้คนไทยเกิดความรักชาติ โดยผ่านคำพูดของตัวละครในเหตุการณ์ต่างๆ เช่น เหตุการณ์ตอนที่ข้าศึกเข้ายึดพื้นที่บริเวณบ้านของพระภริมย์ฯ ซึ่งพระภริมย์ฯ ได้แสดงความรักชาติด้วยการกล่าวกับแม่แยม (ภรรยา) และอุไร (บุตรสาว) ว่า

พระภริมย์ฯ : ฉันทันถึงอายุชั้ยแล้ว ต้องก้มหน้าไปตาย อย่าเสียอกเสียใจไปเลย คนเราเกิดมาต้องตายทุกคน ผิดกันแต่ตายร้ายตายดีเท่านั้น คราวนี้ฉันทันไม่เสียตายชีวิตเลย นึกว่าสละเลือดเนื้อถวายเป็นราชพลี ขอให้จำไว้ว่าฉันทันตายโดยมันอยู่ในความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้ทรงชุบเลี้ยงมา มีพระเดชพระคุณหาที่เปรียบมิได้ ไม่มีอะไรจะถวายเพื่อแสดงความกตัญญูทดแทนอีกแล้วนอกจากชีวิต

แยม : ไร้คุณ (ร้องไห้)

พระภริมย์ฯ : แม่แยมอย่า อย่าร้องไห้ ทำใจดีไว้ ไม่ช้าก็จะได้ไปพบกันในโลกหน้า สิ่งใดที่ฉันทันได้พูดหรือทำล่วงเกินหล่อนแล้ว ฉันทันขอมาลาโทษเสียเถิด ลีนฉันทันไปแล้วหล่อนเป็นใหญ่ ช่วยปกครองวงศ์วานญาติด้วยนะ

อุไร : คุณพ่อ

พระภริมย์ฯ : อุไร ลูกรักของพ่อ ตั้งแต่เล็กๆ มาแล้ว หล่อนเคยบ่นอยู่เสมอว่าอยากเป็นผู้ชาย คราวนี้ถึงเวลาแล้วที่หล่อนจะต้องทำใจกล้าหาญอย่างผู้ชาย เวลาต่อไปเมื่อหล่อนเองจะได้มีลูกมีเต้า แล้วสอนลูกหลานลูกหล่อนให้มันรู้สึกรู้ว่า ตาของมันเป็นเกิดมาไม่เสียชาติ ได้ยอมสละชีวิต ดีกว่าจะยอมเอาใจออกห่างจากข้าวงแดง แกร่งร้อน สอนให้ลูกหล่อนมีความมั่นคงจงรักภักดีในพระเจ้าอยู่หัวของเรา ให้รู้จักรักบ้านเมืองของเรา ถูมันคงอยู่ในพระพุทธศาสนา ยอมตายเสียดีกว่าที่จะบกพร่องในข้อเหล่านี้

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว)

2. ความยุติธรรม

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปลุกใจคนไทยโดยผ่านคำพูดของตัวละคร คือ ผู้บังคับการ (ฝ่ายศัตรู) และทรงเน้นย้ำเอาไว้ในต้วบทอีกด้วย ดังนี้

ผู้บังคับการ : ท่านพระ ท่านเห็นหรือไม่ว่า ฉันนี่ถึงแม้เป็นข้าศึกก็จริง แต่ฉันก็เป็นยุติธรรมได้เหมือนกัน ถึงคนที่อ้างว่าเป็นพวกฉันเอง ถ้าทำผิดแล้ว ฉันก็ต้องเอาโทษให้เป็นตัวอย่าง หาไม่คนอื่นจะกำเริบ ต่อๆ ไป ใครจะฆ่ากันฟันกันโดยมีสาเหตุส่วนตัวก็จะพากันอ้างว่าทำสำหรับประโยชน์พวกฉันจะทำให้ฉันพลอยเสียชื่อ ด้วยว่าคบโจรทำสงคราม

พระภิรมย์ : ฉันเห็นแล้วว่านายเป็นยุติธรรมจริง การที่นายจะทำโทษฉัน ฉันก็แลเห็นเหมือนกันว่า นายทำตามระเบียบ ฉันไม่มีความโกรธเคืองนายเลย อย่าให้เป็นเวรเป็นกรรมกันไปเลย

ผู้บังคับการ : ท่านพระ ถึงแม้ท่านพระกับฉันเป็นศัตรูกันก็จริง แต่ฉันก็รู้สึกได้ว่าท่านพระ เป็นคน กล้าหาญ ใจคอดี น่าชม ฉันจึงมีความยินดีที่ท่านพระไม่โกรธฉัน การลงโทษท่านพระ ฉันตกลงใจว่าจะรอไว้ก่อน

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว)

3. จุดจบของคนทรยศต่อชาติ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีจุดประสงค์ที่จะแสดงให้คนไทยเห็นว่า ผู้ที่ทรยศต่อ ประเทศชาติที่ตนได้อยู่อาศัยจะต้องมีจุดจบดังเช่น ชุ่นเบ้ง ชาวจีนผู้อาศัยทำมาหากินในเมืองไทย แต่ไม่สำนึก ในบุญคุณของแผ่นดินไทย ดังนี้

ผู้บังคับการ : ที่กูสั่งให้เอางี้ไปยิงนั่นผิดไปจริง เพราะยังเป็นอ้ายผู้ร้ายอย่างฉลาดเลวทรามที่สุด แอบยิงคนข้างหลัง จึงไม่ควรจะได้รับเกียรติยศตายด้วยกระสุน ซึ่งเป็นความตายสำหรับคนที่มีความกล้าหาญ (พูดกับร้อยตรี) เอาอ้ายคนนี้ไปแขวนคอเสีย

ชุ่นเบ้ง : (ลงคุกเข่า) พุทโธ่ นายขอรับ ผมขอโทษที่ ผมตั้งใจดีจริงๆ พุทโธ่ๆ กรุณาหน่อยครับ

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว)

4. ความสำคัญของการเสียป่าและลูกเสือ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ตั้งกิจการเสียป่าและกิจการลูกเสืออย่างเป็นทางการ ในวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 โดยพระองค์ทรงเป็นสมาชิกหมายเลข 1 และทรงดำรงตำแหน่งนายกองใหญ่ (ยุภาพร เจือจินดา, 2528: 47) ด้วยเหตุที่กิจการเสียป่าเป็นพระราชนิยม จึงส่งผลให้กิจการเสียป่ามีจำนวน สมาชิกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว สร้างความปลาบปลื้มพระราชหฤทัยให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นอย่างมาก ดังปรากฏหลักฐานอยู่ในบันทึกหมายเหตุรายวันส่วนพระองค์ ตอนปลื้มใจด้วยเสียป่าและลูกเสือ ซึ่งมีใจความตอนหนึ่งว่า

การที่ได้เห็นเสือป่าและลูกเสือตั้งขึ้นได้โดยเร็ว และเป็นที่ยอมรับของคนทั้งหลายทั่วถึงกันเช่นนี้ ทำให้เรารู้สึกยินดีหาที่เปรียบได้ยาก รู้สึกว่าถึงอย่างไร ก็จะได้เขียนชื่อตนเองไว้ในพงศาวดาร นับว่าไม่เสียชาติเกิดมา ถ้าเสือป่ายังตั้งยั้งยืนอยู่ตราบใด ชื่อเราก็คงจะยั้งยืนอยู่ได้ตราบนั้น การที่ได้ตั้งเสือป่าขึ้นสำเร็จเช่นนี้ ทำให้เกิดปิติยิ่งกว่าได้ทำสิ่งใดๆ มาแล้ว เพราะรู้สึกว่าได้เป็นผู้นำทางให้คนไทยรู้จักชาติของตน และรู้จักประโยชน์แห่งความสามัคคี การที่ผู้ใดจะกล่าวว่า เรารักเสือป่ายิ่งลูกเมียก็ยอม เพราะถ้าไม่มีเมียอย่างปรกติ จะได้ลูกอันพึงพาอาศัยกำลังกันได้เร็ว และเป็นจำนวนมากเช่นนี้ฤๅ นี้ใน 3-4 เดือน ลูกเกิดนับด้วยพัน และมีกำลังวังชาขึ้นทันตาเห็น

(จมีนอมรตรณารักษ์, 2519: 11)

ทว่ากลุ่มบุคคลบางกลุ่ม กลับไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของกิจการเสือป่าและกิจการลูกเสือ กลับเห็นว่าเป็นสิ่งไร้สาระไม่เป็นประโยชน์ ดังจะเห็นได้จากบทสนทนาของพระภริมย์วรากับหลวงมณูที่กล่าวถึงกิจการลูกเสือว่า

พระภริมย์ : ผมไม่ชอบให้ลูกผมเป็นลูกเสือ มันก็ขึ้นไปเป็น

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงปลุกใจเพื่อให้ผู้อ่านเห็นคุณค่าและความสำคัญของกิจการลูกเสือ โดยผ่านคำโต้แย้งของหลวงมณู ผู้เห็นคุณค่าและความสำคัญของกิจการลูกเสือว่า

หลวงมณู : ขอโทษเถอะขอรับ ผมเห็นว่าในข้อนั้นคุณพระห้ามผิด การที่จะห้ามสิ่งใดๆ ควรจะมีเหตุผลเพียงพอ การที่คุณพระไม่ชอบลูกเสือ นั้นเพราะเหตุใด

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว)

จากนั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงแสดงให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของ กิจการเสือป่าและกิจการลูกเสือ ผ่านการสนทนาของพระภริมย์ กับหลวงมณูอีกครั้งหนึ่ง ดังความว่า

หลวงมณู : การฝึกหัดหรือสั่งสอนส่วนทางวิชาลูกเสือ ไม่ได้ทำให้เสียเวลาเปล่าเรียนเลยแม้แต่นาทีเดียว ไม่ทำให้เสียประโยชน์ของเด็กเลยจนนิดเดียว ตรงกันข้ามเด็กที่เป็นลูกเสือจะเป็นผู้ที่มีความรู้ดีกว่าเด็กธรรมดาเป็นอันมาก

พระภริมย์ : นั้นเป็นความเห็นของคุณหลวง แต่ความเห็นของผมผิดกัน ผมเห็นว่าการเป็นลูกเสือไม่มีอะไรนอกจากการเสียเวลาเปล่าเรียนและชุกชนหัวร้างข้างแตกไปเท่านั้น

หลวงมณู : แต่ชุกชนหัวร้างข้างแตก ผมเห็นว่าดีกว่าชุกชนอีกอย่างหนึ่ง (นายสวัสดิ์ดูนายสวายแล้วหัวเราะ) การชุกชนอย่างลูกเสือ ทำให้เป็นคนแข็งแรง การชุกชนอีกอย่างหนึ่งนั้นก็มีผลตรงกันข้าม การเป็นลูกเสือทำให้ได้รู้จักอดทน

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว)

ทว่าพระภริมรย์ฯ ก็ยังคงมีอคติต่อกิจการลูกเสือ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าคนไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวส่วนหนึ่งไม่เห็นคุณค่าของกิจการนี้ แต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงปลุกใจโดยผ่านการสนทนาของตัวละคร ซึ่งถ้าอ่านอย่างพิจารณาแล้วจะเห็นว่า พระองค์ทรงพยายามที่จะแสดงให้เห็นคุณค่าและประโยชน์ของการเป็นลูกเสือด้วยตนเอง โดยไม่ให้อ่านรู้สึกว่าการเป็นลูกเสือมาโฆษณาชวนเชื่อ ดังความว่า

หลวงมณู : คุณพระตั้งใจแน่วแน่เสียทีเดียวว่าจะไม่ยอมเห็นอะไรดีในส่วนลูกเสือแม้แต่อย่างเดียว

พระภริมรย์ฯ : ผมไม่เคยชอบเด็กชนเลย บางทีผมจะหัวเก่าผิดสมัยไปก็เป็นได้ (นายสุดใจผู้กำกับลูกเสือเข้ามาจากเฉลียง....นายสุดใจคำนับหลวงมณูแล้ว จึงถอดหมวกก้มหัวคำนับอีกทีหนึ่ง)

นายสุดใจ : คุณพระให้หาผมหรือขอรับ

พระภริมรย์ฯ : ฉันให้ไปเชิญนายสุดใจมา เพื่อจะถามปัญหาสักข้อหนึ่ง ธรรมเนียมเด็กที่จะเป็นลูกเสือต้องได้รับอนุญาตจากบิดาหรือผู้ปกครองไม่ใช่หรือ

นายสุดใจ : ขอรับ ถูกต้องแล้ว

พระภริมรย์ฯ : ถ้าเช่นนั้น ทำไมนายสุดใจจึงได้รับนายสวัสดิ์ลูกฉันเข้าเป็นลูกเสือโดยฉันไม่ได้อนุญาต

นายสุดใจ : ผมเข้าใจผิดไป นายสวัสดิ์มาบอกขอสมัครเป็นลูกเสือ ผมก็เข้าใจว่าคุณพระคงจะได้อนุญาตแล้ว

พระภริมรย์ฯ : ทำไมจึงเข้าใจเอาเองเช่นนั้น

นายสุดใจ : เพราะตั้งแต่ได้มีลูกเสือมา ผมยังไม่เคยพบสักรายเดียวที่บิดาหรือผู้ปกครองไม่เต็มใจให้เด็กเป็นลูกเสือ ผมจึงเข้าใจว่าคุณพระก็คงจะเหมือนคนอื่น ๆ

พระภริมรย์ฯ : แต่ฉันไม่เหมือนคนอื่น ๆ ฉันมีสมองพอที่จะใช้คิดอะไรได้เองบ้าง ไม่ต้องก้มหน้าหลบตาเอาอย่างคนอื่นตะพึดไป

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว)

เรื่องราวยังคงดำเนินต่อเรื่อยมาจนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสร้างเหตุการณ์ขึ้นมาเหตุการณ์หนึ่ง เพื่อสนับสนุนการปลุกใจคนไทยของพระองค์ เพราะทรงมีพระราชประสงค์แฝงไว้ คือ ทรงมีความต้องการให้ประชาชนเห็นคุณค่า ตลอดจนเห็นความสำคัญของเสือป่าและลูกเสือ โดยเหตุการณ์ที่ทรงสร้างขึ้นนั้น คือ ข้าศึกยกกำลังมายึดบ้านพระภริมรย์ฯ และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็กำหนดให้ลูกเสือมีบทบาทในตอนนั้น กล่าวคือ ลูกเสือได้นำหนังสือแจ้งข่าวศึกไปแจ้งแก่กองบัญชาการแทนสวิงที่ถูกลูกยิงตาย ดังบทสนทนาว่า

สวัสดิ์ : คุณหลวงขอรับ

หลวงมณู : อะไรพ่อสวัสดิ์

สวัสดิ์ : ผมไปเอง ขอรับ

หลวงมณี : แกหรือ (สั่นหัว)

สวัสต์ : นี่คุณหลวงไม่ใส่ใจผมหรือขอรับ

หลวงมณี : (ตบไหล่สวัสต์) ไม่ใช่เช่นนั้น แต่แกอายุยังน้อยนัก อันตรายมีอยู่ แกก็เห็นแก่ตาแล้วไม่ใช่หรือ

สวัสต์ : เห็นแล้วขอรับ แต่ผมถึงจะอยู่ทางนี้ ก็ทำประโยชน์อะไรไม่ได้ เพราะผมไม่มีปืนจะช่วยให้คุณยิงต่อสู้เข้าศึกได้ แต่แรงผมมีพอที่จะถือหนังสือได้ ให้ผมไปดีกว่าที่จะถอนพลไป

หลวงมณี : แกเป็นเด็กกล้ามาก ใจลูกเสือแท้ทีเดียว....

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว)

แล้วสงครามที่เกิดขึ้นครั้งนี้ก็สงบลง เพราะทหาร เสือป่า และลูกเสือ ยกกำลังเข้ามาขับไล่เข้าศึกไปได้ ซึ่งเหตุการณ์ขับไล่เข้าศึกนี้ ลูกเสือก็มีบทบาทร่วมขับไล่เข้าศึกด้วย ดังความจากบทสนทนาของพระภิรมย์ฯ แม่แย้ม และอุไรว่า

แย้ม : คุณคะ นั้นพ่อเล็กไม่ใช่หรือ

พระภิรมย์ฯ : จริงหล่อน นั่นอย่างไร เขาปล่อยให้มันไปอยู่ในหมุ่นนั้นด้วย ลูกเสือเขาไม่ให้รับไม่ใช่หรือ

อุไร : พ่อเล็กรับอาสาถือหนังสือไปที่กองทหาร แล้วก็เห็นจะเลยติดกลับมา ด้วยอย่างนั้นเอง และลูกเสืออื่นๆ ก็มีอีกหลายคน ดูเหมือนสำหรับรับใช้ชนะคะ

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว)

ผลจากการสงครามครั้งนี้ ทำให้พระภิรมย์ฯ เกิดทัศนคติใหม่ เล็งเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของกิจการเสือป่าและกิจการลูกเสือ ถึงขนาดขอสมัครเข้าเป็นลูกเสืออีกด้วย จึงแสดงให้เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์ที่จะสื่อสารแนวพระราชดำริ เรื่องเสือป่าและลูกเสือให้ประชาชนเล็งเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของกิจการนี้ โดยผ่านการปลูกใจของพระองค์

บทสรุป

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างการปลูกใจแฝงไว้ในเรื่องหัวใจนักรบ เพราะมีพระราชประสงค์ที่จะชี้แนะให้คนไทยเห็นว่า เกิดเป็นคนไทยต้องมีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ดำรงมั่นอยู่ในความยุติธรรม หากคิดคัดทรยศต่อประเทศชาติจะต้องพบกับความพินาศย่อยยับ นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้คนไทยเล็งเห็นถึงความสำคัญของกิจการเสือป่าและกิจการลูกเสือว่า เป็นกิจการที่มีคุณค่าและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อบ้านเมือง

จากการพิจารณาสภาพปัญหาด้านการเมืองการปกครองในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กับการวิเคราะห์เนื้อหาเรื่องหัวใจนักรบทำให้ทราบว่ามีกลุ่มคนที่ตั้งตนเป็นฝ่ายตรงข้ามกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเฉพาะฝ่ายทหารที่นำโดยสมเด็จพระอนุชาธิราช เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ พระองค์ทรงไม่เห็นด้วยกับกิจการเสือป่า โดยเฉพาะการซ้อมรบที่พระองค์มองว่าไม่เกิด

ประโยชน์อันใด (เทพ บุญตานนท์, 2559 : 98) และยังถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการเล่น มากกว่าการฝึกทหาร เมื่อมีกลุ่มบุคคลที่ไม่เห็นด้วยกับพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่จะให้คนไทย เล็งเห็นถึงความสำคัญและคุณค่าของกิจการเสือป่าและกิจการลูกเสือ ซึ่งก็น่าจะมีจำนวนมาก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้สร้างการปลุกใจแผ่ไว้ในพระราชนิพนธ์ มิใช่เฉพาะเรื่องหัวใจนักรบเท่านั้น แต่ยังมีพระราชนิพนธ์อีกหลายเรื่องที่ได้แทรกแนวคิดเรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ความตั้งมั่นอยู่ในความยุติธรรม ผลเสียของการทรยศต่อชาติบ้านเมือง ความสำคัญและคุณค่าของกิจการเสือป่า และกิจการลูกเสือ ทั้งนี้ด้วยทรงมีพระราชประสงค์ต้องการให้คนไทยมีแนวคิดเช่นเดียวกับพระองค์

เอกสารอ้างอิง

ทัศนาศ ทัศนมิตร. (2553). *รวมเรื่องเอกละคร ร.6 (ฉบับเล่า)*. กรุงเทพฯ: ร.ศ. 229.

ทิพย์สุนทร อนันบุตร. (2552). *วรรณกรรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*. พิมพ์ครั้งที่ 4.

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เทพ บุญตานนท์. (2559). *การเมืองในการทหารไทยสมัยรัชกาลที่ 6*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มติชน.

ยุภาพร เจือจินดา. (2528). *เสือป่า : โครงสร้างขององค์กรและบทบาททางการเมือง*. วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อมรรตฤณารักษ์, จมีน. (2519), *พระราชกรณียกิจสำคัญในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องพระบรมราโชบายทางการเมือง*. กรุงเทพฯ: องค์การค้ำของครุสภา.

การอยู่กับปัจจุบันด้วยหลักอานาปานสติ

Living in the present with Anapanasati

สิริพร ครองชีพ / Siriporn Krongcheep

บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Graduate School, Mahamakut Buddhist University

ภูริเชษฐ์ สมพล / Phurichetd Somphol

บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Graduate School, Mahamakut Buddhist University

กฤตสุขิน พลเสน / Kitsuchin Ponsen

บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Graduate School, Mahamakut Buddhist University

วันที่รับบทความ 4 กุมภาพันธ์ 2564 / แก้ไขบทความ 29 เมษายน 2564 / ตอรับบทความ 21 พฤษภาคม 2564

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความหมายของอานาปานสติ 2) เพื่อศึกษาวิธีเจริญอานาปานสติในพระไตรปิฎก 3) เพื่อศึกษาการเจริญอานาปานสติตามแนววิสุทธิมรรค จากการที่ได้ศึกษาความหมายของอานาปานสติจะเห็นได้ว่าเป็นการกำหนดลมหายใจเข้าและลมหายใจออก โดยระลึกว่ากำลังหายใจเข้าและกำลังหายใจออกจนจิตสงบแนบนิ่งอยู่ที่ลมหายใจ สามารถตัดความวิตกกังวล ความคิดฟุ้งซ่าน ทำให้อยู่เป็นสุขในทุกอิริยาบถ วิธีเจริญอานาปานสติในพระไตรปิฎก ผู้ปฏิบัติเป็นผู้ศึกษา กำหนดรู้ในการหายใจเข้าและหายใจออก โดยมีความเพียร รู้สึกตัว มีสติกำหนดอภิขมาและโทมนัส การเจริญอานาปานสติตามแนววิสุทธิมรรคเป็นการเลือกเสนาสนะที่เหมาะสมต่อการเจริญภาวนา เพราะจิตนั้นคุ้นอยู่กับการเล่นไปสู่อารมณ์ต่างๆ ภายนอก เพราะยังยึดติดรูป เสียง กลิ่น รส ยากที่จะทำให้เกิดขึ้นได้ ด้วยเหตุที่ว่าเสียงเป็นอุปสรรคต่อฌาน ส่วนในป่าเป็นการง่ายที่จะทำให้ฌานเกิดด้วยการเจริญอานาปานสติ แล้วทำฌานให้เป็นฐานเจริญวิปัสสนาพิจารณาสังขารจนกระทั่งบรรลุพระอรหัตผลได้ในที่สุด

คำสำคัญ : การอยู่กับปัจจุบัน, อานาปานสติ

Abstract

This article is intended to, 1) to study the meaning of Anapanasati 2) to study how to grow Anapanasati in the Tripitaka 3) to study the development of Anapanasati along the Visuddhimagga from studying the meaning of Anapanasati, it can be seen that it defines the inhalation and exhalation knowing that he was breathing in and exhaling until the mind is calm

and still in the breath it can cut anxiety highs making him happy in every position how to grow Anapanasati in the Tripitaka practitioner be an educator determine how to inhale and exhale with persistence conscious eliminate apical and sorrow the development of Anapanasati along the Visuddhimagga is the selection of happiness that is suitable for prayer because the mind is accustomed to running into various emotions external because still attached to the picture, sound, smell, taste difficult to make this happen for that reason sound is a hindrance to contemplation in the forest it is easy to make contemplation born with the development of Anapanasati and make meditation as a base living Vipassana, considering the body until finally attainment of Arhatship.

Keywords: Living in the present, Anapanasati

บทนำ

อานาปานสติเป็นกัมมัฏฐานหนึ่งในอนุสติ 10 และปรากฏอยู่ในสติปัฏฐานด้วย ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย ย่อมมีภิกษุในภิกษุสงฆ์นี้เป็นผู้ประกอบความเพียรในอันเจริญอานาปานสติอยู่ดูกรภิกษุทั้งหลาย อานาปานสติ อันภิกษุเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก ภิกษุที่เจริญอานาปานสติแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมบำเพ็ญสติปัฏฐาน 4 ให้บริบูรณ์ได้ ภิกษุที่เจริญสติปัฏฐาน 4 แล้ว ทำให้มากแล้วย่อมบำเพ็ญโพชฌงค์ 7 ให้บริบูรณ์ได้ ภิกษุที่เจริญโพชฌงค์ 7 แล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมบำเพ็ญวิชชาและวิมุตติให้บริบูรณ์ได้” (ม.จ. 14/287/155) และปรากฏอยู่ในสัญญา 10 ประการ ที่พระพุทธองค์ทรงประทานแก่พระอานนท์ เพื่อให้พระอานนท์ไปสวดให้พระคิริमानนท์ฟังเพื่อให้อาพาธที่เป็นอยู่หายได้ ดังที่ตรัสไว้ว่า “ดูก่อนอานนท์ ถ้าเธอพึงเข้าไปหาแล้วกล่าวสัญญา 10 ประการแก่คิริमानนท์ภิกษุไซ้ ข้อที่อาพาธของคิริमानนท์ภิกษุจะพึงสงบระงับโดยพลัน เพราะได้ฟังสัญญา 10 ประการนั้นเป็นฐานะที่จะมีได้ สัญญา 10 ประการเป็นไฉน คือ อนิจจสัญญา 1 อนัตตสัญญา 1 อสุภสัญญา 1 อาทีนวสัญญา 1 ปหานสัญญา 1 วิราคสัญญา 1 นิโรธสัญญา 1 สัพพโลเกอนภิตสัญญา 1 สัพพสังขารสฺส อนิจจสัญญา 1 อานาปานัสสติ 1” (อง ทสก. 24/60/190)

อานาปานสติ เป็นอริยวิหาร (ธรรมเครื่องอยู่ของพระอริยะ) พรหมวิหาร (ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพระพรหม) และตถาคตวิหาร (ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า) นับว่าอานาปานสติเป็นกัมมัฏฐานที่สำคัญยิ่ง พระพุทธองค์ทรงสนับสนุนให้ภิกษุทั้งหลายปฏิบัติ ดังที่พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย อานาปานสติสมาธินี้แลที่บุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นสภาพสงบ ประณีต สดชื่น เป็นธรรมเครื่องอยู่เป็นสุข และยังอกุศลธรรมชั่วร้ายที่เกิดขึ้นแล้วๆ ให้อันตรธานสงบไปโดยพลัน เปรียบเสมือนฝนใหญ่ที่ตกในสมัยมิใช่ฤดูกาลยังฝ่นละอองที่ฟุ้งขึ้นในเดือนท้ายฤดูร้อนให้อันตรธานสงบไปโดยพลันฉะนั้น” (ส มห. 19/1352/230)

ความหมายของอานาปานสติ

อานาปานสติมาจากคำ 3 คำ ได้แก่ อานะ คือ ลมหายใจเข้า อาปานะ คือ ลมหายใจออก สติ คือ ความระลึก ในคัมภีร์มหานิทเทศกล่าวไว้ว่า อานาปานสติ หรือ อานาปานัสสติ คือ การระลึกอยู่ในลมหายใจเข้า ออก หรือสติที่เกิดขึ้น โดยมีการระลึกอยู่ในลมหายใจเข้าออก ลมหายใจนั้นมีอยู่ 2 อย่าง คือ ลมหายใจเข้ากับลมหายใจออก ในอรรถกถาพระวินัย ลมหายใจเข้าท่านใช้คำว่า อัสนาสะ ลมหายใจออก ท่านใช้คำว่า ปัสสาสะ แต่ในอรรถกถาพระสูตรท่านเรียกตรงข้าม คือ อัสนาสะ แปลว่า หายใจเข้า ปัสสาสะ แปลว่า หายใจออก ลมหายใจเข้าออกนี้ ปรากฏขึ้นเมื่อแรกเกิดของทารกที่ออกจากครรภ์ กล่าวคือ ในเวลาทารกคลอดออกจากครรภ์มารดา ลมจากภายในครรภ์ออกมาภายนอกก่อน แล้วภายหลังลมภายนอกจึงได้พาธุลีละเอียดเข้าไปภายใน พอถึงเพดานปากก็ดับในที่นั้น

วิธีเจริญอานาปานสติในพระไตรปิฎก

ดูกรภิกษุทั้งหลายก็อานาปานสติ อันภิกษุเจริญแล้วอย่างไร ทำให้มากแล้วอย่างไร จึงมีผลมาก มีอานิสงส์มาก ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ อยู่ในป่าก็ดี อยู่ในโคนไม้ก็ดี อยู่ในเรือนว่างก็ดี นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายตรง ดำรงสติมั่นเฉพาะหน้า เธอย่อมมีสติหายใจออก มีสติหายใจเข้า เมื่อหายใจออกยาว ก็รู้ชัดว่า หายใจออกยาว หรือเมื่อหายใจเข้ายาว ก็รู้ชัดว่า หายใจเข้ายาว เมื่อหายใจออกสั้น ก็รู้ชัดว่า หายใจออกสั้น หรือเมื่อหายใจเข้าสั้น ก็รู้ชัดว่า หายใจเข้าสั้น สำเนียงอยู่ว่า เราจักเป็นผู้กำหนดรู้กองลมทั้งปวง หายใจออกว่า เราจักเป็นผู้กำหนดรู้กองลมทั้งปวง หายใจเข้าสำเนียงอยู่ว่า เราจักระงับกายสังขาร หายใจออกว่า เราจักระงับกายสังขาร หายใจเข้าสำเนียงอยู่ว่า เราจักเป็นผู้กำหนดรู้ปิติ หายใจออกว่า เราจักเป็นผู้กำหนดรู้ปิติ หายใจเข้าสำเนียงอยู่ว่า เราจักเป็นผู้กำหนดรู้สุข หายใจออกว่า เราจักเป็นผู้กำหนดรู้สุข หายใจเข้าสำเนียงอยู่ว่า เราจักเป็นผู้กำหนดรู้จิตสังขาร หายใจออกว่า เราจักเป็นผู้กำหนดรู้จิตสังขาร หายใจเข้าสำเนียงอยู่ว่า เราจักระงับจิตสังขาร หายใจออกว่า เราจักระงับจิตสังขาร หายใจเข้าสำเนียงอยู่ว่า เราจักเป็นผู้กำหนดรู้จิต หายใจออกว่า เราจักเป็นผู้กำหนดรู้จิต หายใจเข้าสำเนียงอยู่ว่า เราจักทำจิตให้ระเริง หายใจออกว่า เราจักทำจิตให้ระเริง หายใจเข้าสำเนียงอยู่ว่า เราจักตั้งจิตมั่น หายใจออกว่า เราจักตั้งจิตมั่น หายใจเข้าสำเนียงอยู่ว่า เราจักเปลื้องจิต หายใจออกว่า เราจักเปลื้องจิต หายใจเข้าสำเนียงอยู่ว่า เราจักเป็นผู้ตาม พิจารณาความไม่เที่ยง หายใจออกว่า เราจักเป็นผู้ตาม พิจารณาความไม่เที่ยง หายใจเข้าสำเนียงอยู่ว่า เราจักเป็นผู้ตาม พิจารณาความคลายกำหนด หายใจออกว่า เราจักเป็นผู้ตาม พิจารณาความคลายกำหนด หายใจเข้าสำเนียงอยู่ว่า เราจักเป็นผู้ตาม พิจารณาความดับกิเลส หายใจออกว่า เราจักเป็นผู้ตาม พิจารณาความดับกิเลส หายใจเข้าสำเนียงอยู่ว่า เราจักเป็นผู้ตาม พิจารณาความสลесคินกิเลส หายใจออกว่า เราจักเป็นผู้ตาม พิจารณาความสลесคินกิเลส หายใจเข้าดูกรภิกษุทั้งหลาย อานาปานสติ อันภิกษุเจริญแล้วอย่างนี้ ทำให้มากแล้วอย่างนี้แล จึงมีผลมาก มีอานิสงส์มาก

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุที่เจริญอานาปานสติแล้วอย่างไร ทำให้มากแล้วอย่างไร จึงบำเพ็ญสติปัฏฐาน 4 ให้บริบูรณ์ได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมัยใด เมื่อภิกษุหายใจออกยาว ก็รู้ชัดว่า หายใจออกยาว หรือเมื่อหายใจเข้ายาว

ก็รู้ชัดว่าหายใจเข้ายาว เมื่อหายใจออกสั้นก็รู้ชัดว่าหายใจออกสั้นหรือเมื่อหายใจเข้าสั้นก็รู้ชัดว่าหายใจเข้าสั้น
 สำเนียงอยู่ว่าเรารู้จักเป็นผู้กำหนดรู้กองลมทั้งปวง หายใจออกกว่าเรารู้จักเป็นผู้กำหนดรู้กองลมทั้งปวง หายใจ
 เข้าสำเนียงอยู่ว่าเรารู้จักระงับกายสังขาร หายใจออกกว่าเรารู้จักระงับกายสังขาร หายใจเข้าดูกรภิกษุทั้งหลาย
 ในสมัยนั้น ภิกษุชื่อว่าพิจารณาเห็นกายในกายมีความเพียร รู้สีกตัว มีสติ กำจัดอภิชฌา และโทมนัสในโลก
 เสียได้อยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวลมหายใจออก ลมหายใจเข้านี้ว่าเป็นกายชนิดหนึ่งในพวกกาย เพราะฉะนั้น
 แลในสมัยนั้น ภิกษุจึงชื่อว่าพิจารณาเห็นกายในกายมีความเพียร รู้สีกตัว มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลก
 เสียได้อยู่

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมัยใด ภิกษุสำเนียงอยู่ว่าเรารู้จักเป็นผู้กำหนดรู้ปฐิ หายใจออกกว่าเรารู้จักเป็นผู้กำหนด
 รู้ปฐิ หายใจเข้าสำเนียงอยู่ว่าเรารู้จักเป็นผู้กำหนดรู้สุข หายใจออกกว่าเรารู้จักเป็นผู้กำหนดรู้สุข หายใจเข้า
 สำเนียงอยู่ว่าเรารู้จักเป็นผู้กำหนดรู้จิตสังขาร หายใจออกกว่าเรารู้จักเป็นผู้กำหนดรู้จิตสังขาร หายใจเข้าสำเนียง
 อยู่ว่าเรารู้จักระงับจิตสังขาร หายใจออกกว่าเรารู้จักระงับจิตสังขาร หายใจเข้าดูกรภิกษุทั้งหลาย ในสมัยนั้นภิกษุชื่อว่า
 พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา มีความเพียร รู้สีกตัว มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้อยู่ ดูกรภิกษุ
 ทั้งหมด เรากล่าวการใส่ใจลมหายใจออกลมหายใจเข้าเป็นอย่างดีนี้ว่าเป็นเวทนาชนิดหนึ่งในพวกเวทนา
 เพราะฉะนั้นแลในสมัยนั้น ภิกษุจึงชื่อว่าพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา มีความเพียร รู้สีก ตัวมีสติ กำจัดอภิชฌา
 และโทมนัสในโลกเสียได้อยู่

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมัยใดภิกษุสำเนียงอยู่ว่าเรารู้จักเป็นผู้กำหนดรู้จิต หายใจออกกว่าเรารู้จักเป็นผู้กำหนด
 รู้จิต หายใจเข้าสำเนียงอยู่ว่าเรารู้จักทำจิตให้ร่าเริง หายใจออกกว่าเรารู้จักทำจิตให้ร่าเริง หายใจเข้าสำเนียงอยู่ว่า
 เรารู้จักตั้งจิตมั่น หายใจออกกว่าเรารู้จักตั้งจิตมั่น หายใจเข้าสำเนียงอยู่ว่าเรารู้จักเปลี่ยนจิต หายใจออกกว่าเรารู้
 เปลี่ยนจิต หายใจเข้าดูกรภิกษุทั้งหลายในสมัยนั้น ภิกษุชื่อว่าพิจารณาเห็นจิตในจิต มีความเพียร รู้สีกตัว มีสติ
 กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้อยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราไม่กล่าวอานาปานสติแก่ภิกษุผู้เผลอสติ ไม่รู้
 สีกตัวอยู่ เพราะฉะนั้นแล ในสมัยนั้น ภิกษุจึงชื่อว่า พิจารณาเห็นจิตในจิต มีความเพียร รู้สีกตัว มีสติ กำจัดอภิชฌา
 และโทมนัสในโลกเสียได้อยู่

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมัยใด ภิกษุสำเนียงอยู่ว่า เรารู้จักเป็นผู้ตามพิจารณาความไม่เที่ยง หายใจออกกว่า
 เรารู้จักเป็นผู้ตามพิจารณาความไม่เที่ยง หายใจเข้าสำเนียงอยู่ว่าเรารู้จักเป็นผู้ตามพิจารณาความคลายกำหนด
 หายใจออกกว่าเรารู้จักเป็นผู้ตามพิจารณาความคลายกำหนด หายใจเข้าสำเนียงอยู่ว่าเรารู้จักเป็นผู้ตามพิจารณา
 ความดับกิเลส หายใจออกกว่าเรารู้จักเป็นผู้ตามพิจารณาความดับกิเลส หายใจเข้า สำเนียงอยู่ว่าเรารู้จักเป็นผู้
 ตามพิจารณาความสละคืนกิเลส หายใจออกกว่าเรารู้จักเป็นผู้ตามพิจารณาความสละคืนกิเลส หายใจเข้าดูกร
 ภิกษุทั้งหลายในสมัยนั้น ภิกษุชื่อว่าพิจารณาเห็นธรรมในธรรม มีความเพียร รู้สีกตัว มีสติกำ จัดอภิชฌา
 และโทมนัสในโลกเสียได้อยู่ เธอเห็นการละอภิชฌาและโทมนัสด้วยปัญญาแล้ว ย่อมเป็นผู้วางเฉยได้ดี เพราะฉะนั้น

แลในสมัยนั้น ภิกษุจึงเชื่อว่าพิจารณาเห็นธรรมในธรรม มีความเพียร รู้สีกตัว มีสติ กำจัด อภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้อยู่ๆ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุที่เจริญอานาปานสติแล้วอย่างนี้ ทำให้มากแล้วอย่างนี้แล ชื่อว่าบำเพ็ญสติปัฏฐาน 4 ให้บริบูรณ์ได้ฯ (ม.อ. 14/288-289/155-160) คำว่า หายใจเข้าและหายใจออกนั้น พึงทราบว่าเป็นคำที่มีการแปลต่างกัน คือ อรรถกถาแห่งพระวินัยแปล อาสาส ว่า “หายใจออก” และ ปสสาส ว่า “หายใจเข้า” ส่วน อรรถกถาแห่งพระสูตรแปลกลับตรงข้าม คือ แปล อาสาส ว่า “หายใจเข้า” และ ปสสาส ว่า “หายใจออก” ในที่นี้ ถูตามคำแปลของอรรถกถาแห่งพระสูตร ผู้ศึกษาทราบอย่างนี้แล้ว จะใช้แบบใดก็ได้ จึงเลือกตามปรารถนา “สำเนียงกว่า” เป็นคำแปลตามสำนวนเก่า หมายถึงคำบาลีว่า สิกขติ จะแปลแบบทับศัพท์เป็น “ศึกษาว่า” ก็ได้ ธรรมหมวดนี้ เรียกตามบาลีแห่งคัมภีร์ปฏิสัมภิทาค์ว่า โสฬสวัตถูกอานาปานสติ เช่น คำบาลีเดิมเป็น โสฬสวัตถูกอานาปานสติบ้าง โสฬสวัตถูกอ อานาปานสติสมาธิบ้าง บางทีอรรถกถาก็เรียกยักเยื้องไปว่า โสฬสวัตถูกอานาปานส สติสมาธิภาวนาบ้าง โสฬสวัตถูกอ อานาปานสสติกมฺมฐานํบ้าง) แปลแบบรักษาศัพท์ว่า “อานาปานสติ มีวัตถุ 16” แต่ในที่นี้เลือกแปลตามคำอธิบายในคัมภีร์ปรมัตถมัญจุสา มหาฎีกาแห่งวิสุทธิมคค์ว่า “อานาปานสติ 16 ฐาน” เพราะในภาษาไทย คำว่า ฐาน เป็นคำที่คุ้นและช่วยสื่อความหมายของคำว่าวัตถุในที่นี้ได้ดี แต่จะแปลว่า “อานาปานสติ 16 หลัก” หรือ “อานาปานสติ 16 หัวข้อ (หรือ 16 ข้อ)” ก็ได้ บางทีก็เรียกให้ฟังเป็นลำดับว่า “อานาปานสติ 16 ชั้น” (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) : 2559)

การเจริญอานาปานสติตามแนววิสุทธิมรรค

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแนะนำให้เลือกเสนาสนะที่เป็นป่า โคนไม้ หรือเรือนว่างว่าเหมาะต่อการเจริญภาวนา เพราะสถานที่เหล่านั้นเป็นที่สงัด ปราศจากสิ่งรบกวน ทำให้เมื่อเจริญอานาปานสติแล้วใจหยุดนิ่ง ตั้งมั่นเป็นสมาธิได้ง่าย เสนาสนะที่พระองค์แนะนำนั้น มีลักษณะดังนี้ เสนาสนะป่า คือ ที่ที่พ้นจากเขตบ้าน หรือเสนาสนะป่าที่ห่างจากเขตบ้านอย่างน้อย 500 ชั่วธนู (ประมาณ 1 กิโลเมตร) เข้าไปสู่โคนไม้ คือ เข้าไปสู่ที่ใกล้ต้นไม้เพื่อเจริญภาวนา ส่วนการอยู่เรือนว่าง คือ อยู่ในที่สงัดปลอดจากการรบกวน เหตุผลที่ทรงแนะนำที่เหล่านั้นมีอยู่ 3 ประการ คือ

1. การเข้าสู่ป่า โคนไม้ หรือเรือนว่าง ย่อมเหมาะต่อการเจริญอานาปานสติ เพราะจิตนั้นคุ้นอยู่กับการเล่นไปสู่อารมณ์ต่างๆ ภายนอกมานาน เมื่อมาเจริญภาวนา จึงไม่รวมหยุดนิ่งได้โดยง่าย เหมือนเกวียนที่เทียมด้วยวัวตัว มักเล่นนอกนอกทางอยู่เสมอ เพราะฉะนั้นคนเลี้ยงโค เมื่อต้องการฝึกลูกโคที่ตัว ซึ่งยังกินนมของแม่โคอยู่ ต้องแยกมันออกจากแม่ ปักหลักขนาดใหญ่ไว้ให้มันคง แล้วผูกลูกโคไว้กับหลักนั้น ลูกโคนั้นก็ดิ้นรนไปมา แต่ก็ไม่สามารถหนีไปไหนได้ ในที่สุดก็จะเหนื่อยและหมดพละคนอนหมอบอยู่ที่หลักนั่นเอง ในทำนองเดียวกัน นักปฏิบัติผู้ต้องการทรมานจิตที่คุ้นเคยอยู่กับอารมณ์ต่างๆ ภายนอกมานาน มีรูป เสียง กลิ่น รส เป็นต้น ต้องพรางจากอารมณ์ มีรูป เป็นต้น นั้นเสีย แล้วเข้าไปสู่ป่า โคนไม้ หรือเรือนว่าง แล้วผูกจิตไว้ด้วยเชือก คือ สติ ไว้ที่เสา คือ ลมหายใจเข้าออก เมื่อจิตถูกผูกไว้อย่างนั้น แม้จะดิ้นรนไปมาเพราะไม่ได้อารมณ์

ที่เคยชินก็ไม่อาจตัดเชือก คือ สติ หณีไปได้ ย่อมจะต้องหมอบอิงอารมณ์กัมมัฏฐาน และเข้าถึงอุปจารสมาธิ และอัปปนาสมาธิได้ในที่สุด

2. อีกเหตุผลหนึ่งเพราะอานาปานสติ เป็นยอดแห่งกัมมัฏฐานที่ทำให้บรรลุคุณวิเศษ และการเข้าอยู่เป็นสุข (ทิฏฐธรรมวิหาร) ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพุทธสาวกทั้งปวง ซึ่งผู้ที่มิได้ละทิ้งถิ่นที่ระงมไปด้วยเสียงคน เสียงสัตว์ ยากที่จะทำให้เกิดขึ้นได้ ด้วยเหตุที่ว่าเสียงเป็นอุปสรรคต่อมานส่วนในป่าเป็นการง่ายที่จะทำให้เกิดขึ้นด้วยการเจริญอานาปานสติ แล้วทำมานให้เป็นฐาน เจริญวิปัสสนาพิจารณาสังขารจนกระทั่งบรรลุพระอรหัตผลได้ในที่สุด

3. อีกอย่างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเป็นเหมือนอาจารย์ผู้ชำนาญการดูพื้นที่ในการสร้างเมือง เมื่อได้ตรวจตราดูพื้นที่จนตลอดแล้ว จึงชี้บอกให้สร้างเมืองตรงนั้นตรงนี้ เมื่อสร้างเมืองได้สำเร็จ ก็ย่อมได้รับการสักการะอย่างมากจากราษฎรภูมิล้วนใด พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงตรวจตราดูเสนาสนะที่เหมาะสมแก่ผู้ปฏิบัติเป็นอย่างดีแล้ว จึงได้ชี้บอกว่าควรเจริญกัมมัฏฐานในที่นั้นที่นี้ เมื่อทำตามทีพระองค์แนะนำแล้วได้บรรลุอริยผลตามลำดับ จนกระทั่งเป็นพระอรหันต์แล้ว สักการะอันใหญ่หลวงย่อมบังเกิดขึ้นกับพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า สมเด็จพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นผู้ตรัสรู้ชอบได้ด้วยพระองค์เอง จริงแท้หนาฯ ในเรื่องนี้อุปมาได้ด้วยพญาเสือเหลืองซึ่งอาศัยป่า พงหญ้า ป่ารกเขิงเขาช่มอยู่ ย่อมสามารถจับสัตว์ชนิดต่างๆ มีควายป่า ละมั่ง หมูป่า เป็นต้นฉนั้นใด ผู้ปฏิบัติธรรมเลือกสถานที่ที่เหมาะสมในการเจริญภาวนา มีป่าเป็นต้น ย่อมบรรลุถึงโสดาปัตติมรรค สกาคามิมรรค อนาคามิมรรค อรหัตมรรค และอริยผลตามลำดับฉนั้น (วิสุทธิมรรค หน้า 93)

ครั้นทรงแนะนำเสนาสนะที่เหมาะสมแก่การบำเพ็ญอานาปานสติในฤดูทั้ง 3 รวมทั้งเหมาะกับธาตุและจริตแล้ว ทรงแนะนำอิริยาบถที่สงบ และไม่เอนไปฝ่ายของความหดหู่และฟุ้งซ่าน คือ อิริยาบถนั่งท่ามกลางที่นิ่งได้นาน ลมหายใจเดินได้สะดวก ทรงแนะนำให้นั่งในท่าคู้บัลลังก์ ตั้งกายตรง ดำรงสติอยู่เฉพาะหน้า คือ นั่งพับขาทั้งสองโดยรอบ (นั่งขัดสมาธิขาขวาทับขาซ้าย) ตั้งกายส่วนบนให้ตรงซึ่งทำให้กระดูกสันหลังทั้ง 18 ข้อ จดกันเหมือนเหรียญที่วางซ้อนกันเป็นชั้นๆ มือขวาทับมือซ้าย เพราะเมื่อนั่งอย่างนี้แล้ว นั่ง เนื้อและเส้นเอ็นจะไม่ตึง ทำให้ไม่ปวดไม่เมื่อย เมื่อเป็นอย่างนั้น จิตจะรวมหยุดนิ่งได้โดยง่าย มีความเจริญก้าวหน้าในการเจริญภาวนา เพราะมีสติอยู่กับกัมมัฏฐานตลอดเวลา

เมื่อได้เสนาสนะที่เหมาะสม และได้เริ่มเจริญกัมมัฏฐานแล้ว ท่านให้ตั้งสติเฉพาะหน้า แล้วตั้งสติระลึกถึงลมหายใจ ด้วยลักษณะ 16 ประการ คือ

1. เมื่อหายใจออกยาว ก็รู้ชัดว่าหายใจออกยาว เมื่อหายใจเข้ายาว ก็รู้ชัดว่าหายใจเข้ายาว
2. เมื่อหายใจเข้าสั้น ก็รู้ชัดว่าหายใจเข้าสั้น เมื่อหายใจออกสั้น ก็รู้ชัดว่าหายใจออกสั้น อาการที่ลมหายใจยาวหรือสั้นนั้น พึงทราบด้วยระยะทางและช่วงเวลาที่ยาวใจ เหมือนอย่างน้ำหรือทรายที่แผ่ออกไป เป็นพื้นที่กว้างหรือแคบ ก็เรียกน้ำมากทรายกว้าง หรือน้ำน้อยทรายแคบฉนั้นใด ลมหายใจเข้าและลมหายใจออก ก็ทำนองเดียวกัน เมื่อแผ่เข้าไปในร่างกายของช้างหรืออู ทำให้ลำตัวของมันเต็มซ้ำและออกมาซ้ำเช่นเดียวกัน เพราะฉนั้น

จึงกล่าวว่า ลมหายใจของข้างยาว ส่วนลมหายใจที่เข้าไปในร่างกายของของสุนัขและกระต่าย ซึ่งมีลำตัวสั้นและเล็ก เต็มไวและออกมาไว เพราะฉะนั้นจึงกล่าวว่าลมหายใจสั้น

ส่วนลมหายใจของมนุษย์นั้น เมื่อหายใจออกหรือหายใจเข้า บางคนก็กินเวลานานเหมือนการหายใจของช้างหรืองู บางคนก็หายใจออกหายใจเข้าสั้น เหมือนการหายใจของสุนัขหรือกระต่าย ลมยาวหรือลมสั้น จึงรู้ได้ด้วยระยะเวลาของการหายใจนั่นเอง

ในทางปฏิบัติให้เรากำหนดรู้ลมหายใจที่เข้าออกตามปกติ ไม่ต้องไปฝืนหรือบังคับลมให้ยาวหรือสั้น ลมหายใจเข้าออกอย่างไรก็กำหนดรู้อย่างนั้น ลมหายใจเข้ายาวออกยาว ก็รู้ว่าเข้ายาวออกยาว ลมหายใจเข้าสั้นออกสั้น ก็รู้ว่าเข้าสั้นออกสั้น ทำเพียงเท่านั้นแค่นี้เท่านั้น

3. ย่อมศึกษาว่าเรารู้กายทั้งปวงหายใจเข้าออก ภายในที่นี้ คือ ลมหายใจ การรู้กายทั้งปวงนี้ คือ การรู้ลมหายใจที่มีอยู่ในร่างกาย คือ ทำเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุดแห่งกอง ลมหายใจเข้าทั้งสั้นให้รู้แจ้ง คือ ทำให้ปรากฏหายใจเข้า (และ) ย่อมสำเนียงกว่า เราจักทำเบื้องต้น ท่ามกลางและที่สุด แห่งกองลมหายใจ ออกทั้งสั้นให้รู้แจ้ง คือ ทำให้ปรากฏหายใจออก เมื่อเธอทำให้รู้แจ้ง คือ ทำให้ปรากฏด้วยอาการอย่างนั้น ย่อมหายใจเข้าและหายใจออก ด้วยจิตที่สัมปยุตด้วยญาณ เพราะฉะนั้นท่านจึงเรียกว่า ย่อมสำเนียงกว่า เราจักหายใจเข้า จักหายใจออกในกรณีที่มีการเคลื่อนไหวอันเกิดจากการหายใจเข้า ปลายจุมกเป็นจุดเริ่มต้น หัวใจ เป็นจุดกลาง และสะดือเป็นจุดสุดท้าย ในการหายใจออก สะดือเป็นจุดเริ่มต้น หัวใจเป็นจุดกลาง และปลายลมเป็นจุดสุดท้าย ธรรมดาว่าเบื้องต้นในกองลมหายใจเข้าหรือในกองลมหายใจออกที่แล่นไปอย่างละเอียด ย่อมปรากฏแก่บางคน แต่ท่ามกลางและที่สุดไม่ปรากฏ เขาย่อมสามารถกำหนดได้เฉพาะเบื้องต้นเท่านั้น ย่อมกำหนดไม่ได้ในท่ามกลางและที่สุด บางคนย่อมปรากฏแต่ท่ามกลางเบื้องต้น และที่สุดไม่ปรากฏ เขาย่อมสามารถกำหนดได้เฉพาะท่ามกลางเท่านั้น ไม่สามารถกำหนดได้ในเบื้องต้นและที่สุด บางคนย่อมปรากฏแต่ที่สุด เบื้องต้นและท่ามกลางไม่ปรากฏ เขาย่อมสามารถกำหนดได้เฉพาะที่สุดเท่านั้น ไม่สามารถกำหนดได้ในเบื้องต้นและท่ามกลาง บางคนย่อมปรากฏได้แม้ทั้งหมด เมื่อเขาสามารถกำหนดได้แม้ทั้งหมด พระพุทธองค์ทรงประสงค์ ให้กำหนดให้ได้ทั้งหมดจึงจะได้ชื่อว่า รู้แจ้งซึ่งกองลมทั้งปวงหายใจเข้า ย่อมสำเนียงกว่าเราจักรู้แจ้งซึ่งกองลมทั้งปวงหายใจออก

4. ย่อมศึกษาว่าเราจักยังกายสังขารให้สงบหายใจเข้าออก กายสังขาร หมายถึง ลมหายใจเข้าออก การหายใจเข้าออกด้วยกายสังขาร เช่น โนม์ตัวลง ก้มตัวลง โค้งตัวลงโน้มไปข้างหน้า เอี้ยวตัวเอน เคลื่อนแกว่ง สั่น ไหว เมื่อทำความเพียรต่อไปด้วยคิดว่าเราจะทำอาการที่ไม่สงบเหล่านี้ให้สงบให้นิ่งด้วยการกำหนดลมหายใจเข้าออก กายสังขารที่หยาบก็จะค่อยๆ สงบระงับ มีความรู้สึกที่กายเบาใจเบา ลมหายใจละเอียดอ่อน จากนั้นก็บำเพ็ญปฐมฌานโดยอาศัยกายที่ละเอียด จากนั้นก้าวไปสู่ทุติยฌาน โดยอาศัยกายสังขารที่ละเอียดยิ่งขึ้น จากนั้นก้าวไปสู่ตติยฌานโดยอาศัยกายสังขารที่ละเอียดยิ่งกว่า จากนั้นก้าวไปสู่จตุตถฌาน เมื่อได้ทำกายสังขารให้ดับสิ้นโดยไม่เหลือ (ลมหายใจเข้าออกหยุดเมื่อเข้าถึงระดับของฌาน 4)

5. ย่อมศึกษาว่าเรารู้ปีติหทัยใจเข้าออก การเจริญสมาธิด้วยการกำหนดลมหายใจเข้าออก เมื่อถึงในระดับของฌานที่ 2 องค์ฌาน คือ ปีติ จะปรากฏอยู่ในขั้นนี้ ซึ่งสามารถรู้ได้ด้วยวิธีการ 2 อย่าง คือ โดยอารมณ์ และโดยความไม่หลง คือ เมื่อได้บรรลุฌาน 2 ประเภทแรก ย่อมได้รับปีติอันเนื่องมาจากความสำเร็จซึ่งเกิดจากการรู้แจ้งอารมณ์นั้น และเมื่อออกจากฌานทั้งสองซึ่งมีปีติแล้ว ย่อมพิจารณาปีตินั้นซึ่งประกอบด้วยฌาน และรู้แจ้งว่าปีตินั้นเป็นปีติชั่วคราวและไม่ถาวร ในขณะที่รู้แจ้งแทงตลอดลักษณะของปีติโดยอาศัยวิปัสสนา ย่อมมีปีติเพราะไม่มีความสับสนใดๆ

6. ย่อมศึกษาว่าเรารู้สุขหทัยใจเข้าออก การเจริญสมาธิด้วยการกำหนดลมหายใจเข้าออก เมื่อถึงในระดับของฌานที่ 3 องค์ฌาน คือ สุข จะปรากฏอยู่ในขั้นนี้ สามารถรู้ได้ด้วยวิธีการ 2 อย่าง คือ โดยอารมณ์ และโดยความไม่หลง

7. ย่อมศึกษาว่าเรารู้จิตสังขารหทัยใจเข้าออก คำว่าจิตสังขาร หมายถึง สัญญา และเวทนา ซึ่งจิตสังขารนี้จะเกิดขึ้นในฌานที่ 4 สามารถรู้ได้ 2 วิธี คือ โดยความไม่หลง และโดยอารมณ์

8. ย่อมศึกษาว่าเราระงับจิตสังขารหทัยใจเข้าออก จิตสังขารได้อธิบายผ่านมาแล้วในตอนต้น

9. ย่อมศึกษาว่าเรารู้จิตหทัยใจเข้าออก นั่นคือ เมื่อใส่ใจถึงลมหายใจเข้าออกอยู่จิตรู้การเข้ามาและออกไปของอารมณ์ ซึ่งรู้ได้ด้วยวิธีการ 2 อย่าง คือ โดยความไม่หลง และโดยอารมณ์

10. ย่อมศึกษาว่าเราทำจิตให้รื่นเริงหทัยใจเข้าออก ปีติ คือ ความรื่นเริง ซึ่งปีติเกิดขึ้นในฌานที่ 2 ทำจิตให้รื่นเริงด้วยอำนาจสมาธิและวิปัสสนา

11. ย่อมศึกษาว่าเราทำจิตให้ตั้งมั่นหทัยใจเข้าออก นั่นคือ ผู้ปฏิบัติใส่ใจถึงลมหายใจที่เข้ามาและออกไป ได้ทำจิตให้ตั้งมั่นอยู่กับอารมณ์และด้วยฌาน เมื่อทำจิตให้ตั้งมั่นแล้ว ความสำเร็จก็เกิดขึ้น (ประสบความสำเร็จในการเจริญอานาปานสติ)

12. ย่อมศึกษาว่าเราทำจิตให้หลุดพ้นหทัยใจเข้าออก ผู้ปฏิบัตินั้นได้ใส่ใจถึงลมหายใจเข้าลมหายใจออก ถ้าจิตเฉื่อยชา หดหู่ ก็ทำให้หลุดพ้นจากความเฉื่อยชา หดหู่ ถ้าจิตขวนขวายมากเกินไปเกิดความฟุ้งซ่าน ก็ทำจิตให้พ้นจากความฟุ้งซ่าน ถ้าจิตฟุ้งซ่าน ก็ทำจิตให้พ้นจากราคะ ถ้าจิตคับแคบ ก็ทำจิตให้พ้นจากความคับแคบ ถ้าจิตเศร้าหมอง ก็ทำจิตให้พ้นจากอุปกิเลส (โทษเครื่องเศร้าหมอง) ถ้าจิตไม่มุ่งต่ออารมณ์และไม่พอใจอยู่ในอารมณ์นั้น ก็ทำจิตให้มุ่งหน้าต่ออารมณ์นั้น การทำดังกล่าวมาทั้งหมดนี้ เรียกว่าทำจิตให้หลุดพ้น

13. ย่อมศึกษาว่าเรากำหนดรู้ความไม่เที่ยงหทัยใจเข้าออก คือ การกำหนดรู้ลมหายใจเข้าออก อารมณ์ของลมหายใจเข้าออก จิตและเจตสิก และการเกิดขึ้นของจิตและเจตสิกนั้น

14. ย่อมศึกษาว่าเราเห็นความไม่กำหนดหทัยใจเข้าออก คือ กำหนดลมหายใจเข้าออก ด้วยความคิดอย่างนี้ว่า “นี่คือความไม่เที่ยง นี่คือความไม่กำหนด นี่คือความดับ นี่เป็นนิพพาน”

15. ย่อมศึกษาว่าเราเห็นความดับกิเลสหทัยใจเข้าออก คือ เมื่อเรารู้ชัดนิพจน์ทั้งหลายตามความเป็นจริง แล้วคิดว่านิพจน์เหล่านี้ไม่เที่ยง ความดับของนิพจน์เหล่านี้ คือ นิพพาน เรามีความเห็นที่สงบ

16. ย่อมศึกษาว่าเราเห็นการสละคืนกิเลสหายใจเข้าออก คือ รู้ชัดทุกข์โทษภัย ตามความเป็นจริง คิดว่าสิ่งเหล่านี้ไม่เที่ยง แล้วทำตัวเองให้พ้นจากทุกข์โทษภัยไปอยู่ในความดับ คือ นิพพาน เราสำเหนียกอย่างนี้ แล้วบรรลุความสุข ความสงบ ความประณีต บัณฑิตทั้งหลายพึงเข้าใจอย่างนี้ว่า สังขารทุกอย่างถูกนำไปสู่ความระงับ กิเลสทุกอย่างถูกละทิ้งไป ตัณหาถูกทำลาย ราคะสิ้นไป เป็นความสงบที่เกิดจากนิพพาน ในวิธีฝึกอานาปานสติทั้ง 16 วิธีนี้ 12 วิธีแรกทำได้ทั้งสมถะและวิปัสสนา ส่วน 4 วิธีหลัง ทำให้ได้วิปัสสนาอย่างเดียว

การเจริญอานาปานสติเพื่อให้เข้าถึงธรรม

การเจริญอานาปานสติ หากจะให้จิตสงบถึงระดับอัปปนาสมาธิ ต้องหาสถานที่ที่สงบสงัด เช่น เรือนว่าง ในถ้ำ โคนต้นไม้ หรือในป่าที่ไม่มีผู้ใดหรือเสียงรบกวน แม้แต่เสียงเพลง เสียงอึกทึกอื่น ๆ เป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง เพราะเสียงเป็นปฏิปักษ์ต่อฌาน เมื่อเลือกสถานที่ได้แล้วให้นั่งคุ้งบัลลังก์หรือนั่งขัดสมาธิ ตั้งกายให้ตรง อย่าค้อมมาข้างหน้าหรือแอ่นไปข้างหลัง ขาขวาทับขาซ้าย มือขวาทับมือซ้าย ปลายนิ้วชี้ข้างขวาจรดปลายนิ้วหัวแม่มือ ข้างซ้าย การนั่งในท่านี้มีผลดี คือ ทำให้ตัวตรง เลือดไหลเวียนได้สะดวก ลมหายใจเดินสะดวก นั่งได้นาน สำหรับผู้ที่มีปัญหาสุขภาพที่ทำให้ไม่สามารถนั่งขัดสมาธิได้ จะนั่งห้อยเท้าหรือนั่งบนเก้าอี้ก็ได้ ให้เลือกเอาอิริยาบถที่ นั่งได้สบายพอดี ผ่อนคลาย ไม่ฝืนเกินไป และเป็นท่าที่ให้นั่งได้นาน เมื่อนั่งไปเรียบร้อยแล้ว ให้หลับตาลงเบาๆ อย่าเกร็ง หายใจยาวๆ ลึกๆ ช้าๆ ที่เรียกว่าหายใจให้เต็มปอด ให้จิตใจโปร่งสบาย คอยกำหนดลมหายใจเข้าออกให้รู้ชัด รู้สีกตัวตลอด อย่าหลงลืมหรือเผลอสติ เมื่อหายใจออกก็รู้ว่าหายใจออก หายใจเข้าก็รู้ว่าหายใจเข้า หายใจเข้าออกสั้นก็ให้รู้ว่าหายใจเข้าออกสั้น หายใจเข้าออกยาวก็ให้รู้ว่าหายใจเข้าออกยาว การกำหนดลมหายใจเข้าออกนี้ ให้นับไปด้วยจะได้ไม่เผลอสติหรือลืมหักกำหนด โดยขั้นตอนการกำหนดลมหายใจ มีอยู่ 4 ขั้นตอน ดังนี้

วิธีมนสิการ 4 ขั้นตอน

1. คณนายนัย การนับ
2. อนุพจนนา การติดตาม
3. ผุสนา การถูกต้อง
4. รูปนา การตั้งจิตมั่น

ก. คณนายนัย

คณนายนัย คือ การนับ ในช่วงแรกของการทำความเพียร ควรเริ่มต้นด้วยการนับก่อน เวลานั้นก็ไม่พียงนับให้ต่ำกว่า 5 และไม่พียงนับให้เกิน 10 และไม่ควรนับให้ขาดช่วงควรนับให้ต่อเนื่องกันไป เพราะถ้านับต่ำกว่า 5 จิตจะดิ้นรน เนื่องจากอยู่ในช่วงอันคับแคบ เหมือนโคที่ถูกขังอยู่ในคอกแคบๆ ดิ้นรนอยู่อย่างนั้น ถ้านับเกิน 10 ขึ้นไปจิตก็จะคอยพะวงอยู่กับการนับ และถ้านับขาดช่วงไม่นับให้ต่อเนื่อง จิตก็จะหวั่นไหวไปว่า กัมมัญฐาน

ของเราจะถึงที่สุดหรือไม่หนอ เพราะฉะนั้นจึงควรเว้นจากการนับที่เป็นโทษเหล่านี้เสีย ในการนับนั้น แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

1. ช่วงแรกให้นับซ้ำๆ เหมือนคนตวงข้าวเปลือก (ธัญญาปคณนายน) คนตวงข้าวเปลือกในสมัยโบราณ เมื่อตักข้าวเต็มทะนานแล้วก็จะชานว่า หนึ่ง แล้วจึงเทลงไป เมื่อตักอีกเห็นหยากเยื่อสิ่งใดก็จะหยิบออก แล้วจึงนับชานว่า หนึ่ง หนึ่ง ในคำว่า สอง สอง ก็ทำนองเดียวกัน ผู้เริ่มทำความเพียรก็เช่นเดียวกัน จึงกำหนดลมหายใจเข้าลมหายใจออกที่ปรากฏอยู่ แล้วกำหนดนับลมที่เข้าออกอยู่นั้น โดยเริ่มต้นนับจาก หนึ่ง หนึ่ง จนถึง สิบ สิบ อย่างนั้นเหมือนกัน ซึ่งในการนับมีวิธีการนับเป็นคู่ คือ ลมออกนับ 1 ลมเข้านับ 1 ลมออก นับ 2 ลมเข้านับ 2 ลมออกนับ 3 ลมเข้านับ 3 ให้นับเช่นนี้ จนถึง 5,5 แล้วตั้งต้นใหม่จนถึง 6,6 ย้อนนับตั้งต้น ใหม่ถึง 7,7 จนถึง 10,10 แล้วย้อนมาที่ 5.5 ใหม่ ดังนี้

1,1 2,2 3,3 4,4 5,5

1,1 2,2 3,3 4,4 5,5 6,6

1,1 2,2 3,3 4,4 5,5 6,6 7,7

1,1 2,2 3,3 4,4 5,5 6,6 7,7 8,8

1,1 2,2 3,3 4,4 5,5 6,6 7,7 8,8 9,9

1,1 2,2 3,3 4,4 5,5 6,6 7,7 8,8 9,9 10,10

1,1 2,2 3,3 4,4 5,5

2. ช่วงหลังให้นับเร็วขึ้น เหมือนการนับของคนเลี้ยงโค (โคปาลูกคณนายน) ธรรมดาคนเลี้ยงโคที่ฉลาด จะเตรียมก้อนกรวดใส่ไว้ในพก เดินไปที่คอกวัวแต่เช้า แล้วเปิดประตูคอกให้วัวออกมา เมื่อวัวเดินผ่านประตู ก็จะโยนก้อนกรวดไปด้วยพร้อมกับนับว่า 1,2 ถ้าหากวัวเดินออกจากคอกเร็ว เนื่องจากล่าบากเพราะอยู่ในคอก ที่แคบทั้งคืนก็จะนับเร็วไปด้วยว่า 3, 4, 5-10 นักปฏิบัติก็เช่นเดียวกัน ช่วงหลังเมื่อลมชัดเจนแล้ว เห็นลมหายใจเข้าออกถี่ขึ้น ก็ให้เปลี่ยนมานับเร็วขึ้นตามลมหายใจ ไม่ต้องเอาสติตามลมหายใจเข้าออก ให้เอาสติกำหนด เอาเฉพาะการกระทบของลมที่ปลายจมูกหรือที่ริมฝีปากบนสำหรับผู้ที่มีริมฝีปากบนยื่น แล้วแต่ว่าชัดเจนที่ตรงไหนก็ให้กำหนดที่ตรงนั้น ในการนับไม่ต้องนับเป็นคู่เหมือนตอนต้นแต่ให้นับเร็วๆ โดยให้นับ 1 ถึง 5 แล้วเพิ่ม 1 ถึง 6 จน 1 ถึง 10 และย้อนกลับมา 1 ถึง 5 ใหม่ จนสติแน่น

1, 2, 3, 4, 5,

1, 2, 3, 4, 5, 6,

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7,

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8,

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9,

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10,

1, 2, 3, 4, 5,

ที่เป็นอย่างนั้นก็เพราะว่า กัมมัฏฐานที่เนื่องด้วยการนับจิตจะมีความแน่วแน่นได้ก็ด้วยกำลังของการนับเท่านั้น เหมือนการทำให้เรือที่อยู่ในกระแสน้ำเชี่ยวหยุดได้ ก็เนื่องด้วยอำนาจของการเอาถ่วงมาปักไว้อย่างนั้น เมื่อนับไปเร็วๆ อย่างนั้น กัมมัฏฐานก็จะมีความต่อเนื่องไม่ปรากฏว่ามีอะไรมาคั่น เมื่อทราบอย่างนั้นแล้ว ก็ไม่ต้องกำหนดลมที่เข้าไปภายในและออกมาภายนอก เพราะว่าเมื่อให้จิตตามไปพร้อมกับลมเข้าออก จิตจะกระสับกระส่ายดิ้นรน ในขั้นนี้จึงเพียงกำหนดนับไปเร็วๆ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ข. อนุพันธานัย

อนุพันธานัย คือ การติดตาม การกำหนดรู้ตามลมเข้าและลมออกทุกๆ ขณะ โดยไม่พลั้งเผลอ ทุกขณะที่หายใจเข้าออกก็รู้ว่าลมหายใจเข้าหรือออกนั้น สั้นหรือยาว การเลิกลับแล้วส่งสติไปตามลมหายใจเข้าออกอย่างต่อเนื่องไม่มีระหว่างคั่น ชื่อว่าการติดตาม ในการติดตามลมหายใจมีสิ่งที่ไม่ควรทำอยู่ คือ ไม่ควรติดตามเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุดของลมหายใจเข้าออก สำหรับลมหายใจเข้า ต้นลมอยู่ที่ปลายจมูก กลาง ลมอยู่ที่หัวใจ ปลายลมอยู่ที่กลางท้อง ส่วนลมหายใจออก ต้นลมอยู่ที่กลางท้อง กลางลมอยู่ที่หัวใจ ปลายลม อยู่ที่ปลายจมูก เพราะถ้าหากตามลมไปอย่างนั้นจิตจะฟุ้งซ่านกระสับกระส่าย ดังนั้นผู้เริ่มทำความเพียร เมื่อกระทำโดยวิธีติดตาม ไม่ควรติดตามไปในต้นลม กลางลม และปลายลม แต่ให้กำหนดจดจ่ออยู่เพียงจุดกระทบของลมที่ปลายจมูกหรือริมฝีปาก (มุสนาและฐปนา) ดังอุปมาด้วย คนง่อย คนเฝ้าประตู และคนเลื่อยไม้

1. อุปมาด้วยคนง่อย

คนง่อยซึ่งกำลังโล้ชิงช้าให้แก่มารดาและลูกชายอยู่ เมื่อนั่งอยู่ที่โคนเสาชิงช้านั้น ย่อมเห็นที่สุดของทั้งสองข้าง และท่ามกลางของแผ่นกระดานชิงช้า ที่กำลังแกว่งไปมาอยู่ แต่ก็ไม่ได้ชวนขวายในการแลดูที่สุดทั้งสอง และท่ามกลางฉันใด ผู้ปฏิบัติเมื่อกำหนดดูลมหายใจ ก็ไม่ได้ส่งสติติดตาม เพียงแต่ตั้งจิตไว้ตรงจุดที่ลมกระทบเท่านั้น ก็สามารถรู้ถึงเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุดของลมหายใจเข้าออกได้ในขณะที่มันเข้าออกอยู่ ตามปกตินั้น โดยที่ไม่ได้ชวนขวายแลดูลมเหล่านั้นแต่อย่างใด

2. อุปมาด้วยคนเฝ้าประตูเมือง

ธรรมดาคนที่เฝ้าประตู จะไม่ตรวจตราแลดูพวกคนในเมืองและนอกเมือง จะไม่คอยถามว่า ท่านเป็นใครมาจากไหน หรือจะไปไหน เพราะคนเหล่านั้นไม่ใช่ภาระหน้าที่ของเขา เขาจะตรวจตราแลดูเฉพาะคนที่มาถึงประตูเมืองเท่านั้น ฉันใด ผู้ปฏิบัติก็เช่นเดียวกัน ลมที่เข้ามาข้างในและลมที่ออกมาภายนอก ไม่ใช่ภาระหน้าที่มีหน้าที่เพียงกำหนดลมที่ปาก ช่องจมูก เท่านั้น

3. อุปมาด้วยชายเลื่อยไม้

ชายคนหนึ่งนำเลื่อยมาเลื่อยไม้ สติของเขาจดจ่ออยู่กับฟันเลื่อยที่ถูกไม้ ไม่ได้ใส่ใจถึงการเดินหน้าและถอยหลังของเลื่อย แต่รับรู้ถึงฟันเลื่อยที่ชักมาและชักไป ผู้ปฏิบัติก็เช่นเดียวกัน ตั้งสติกำหนดไว้ที่ปาก

ช่องจมูกหรือริมฝีปากตรงจุดที่ลมกระทบ ไม่ได้ใส่ใจถึงลมที่เข้ามาและออกไป แต่จะไม่รู้ถึงลมที่เข้ามาและออกไป ก็หาไม่ ความเพียรก็ปรากฏ คือ ทั้งกายและใจของผู้ทำความเพียร ย่อมเป็นของควรแก่การงาน ความพยายามของเขาก็สำเร็จดังตั้งใจ ทั้งเขาก็ได้บรรลุคุณวิเศษด้วย

ค. ผุสนานัย

ผุสนานัย คือ การกระทบ เมื่อสติอยู่กับลมหายใจแล้ว ไม่ต้องนับอีก แต่ให้ดูการกระทบต่อจุดกระทบ คือ ปลายจมูกหรือริมฝีปากบน ไม่ต้องตามลมเข้าลมออก จดจ่ออยู่เพียงจุดกระทบของลม เมื่อลมหายใจละเอียด เข้าๆ ความกระวนกระวาย ความเครียดก็สงบลงไป จิตจะเบา กายก็เบา จนบางคนรู้สึกตัวลอยอยู่บนอากาศที่เป็นอย่างนั้นก็เหมือนกับคนมีร่างกาย กระสับกระส่ายที่นั่งอยู่บนเตียงหรือตั่ง เตียงหรือตั่งย่อมโยก ย่อมลั่น เครื่องปูลาดย่อมยับ เนื่องมาจากกายที่กระสับกระส่ายนั้น ตรงกันข้ามคนที่มึนร่างกายไม่กระสับ กระส่าย นั่งอยู่บนเตียงหรือตั่ง เตียงหรือนั่งก็ไม่โยกไม่ลั่น เครื่องปูลาดก็ไม่ยับ เพราะกายที่ไม่กระสับกระส่าย เป็นกายที่เบา ฉะนั้น เมื่อลมหายใจละเอียดมากขึ้น ความกระวนกระวายทางกายก็สงบไป จึงมีความรู้สึกที่กายเบาเหมือนลอยอยู่บนอากาศ

ง. รูปนानัย

รูปนานัย คือ ลมหยุดขั้นนี้ใจรวม ลมหายใจเริ่มหยุด เมื่อปฏิบัติต่อไปเรื่อยๆ ลมก็จะยิ่งละเอียดขึ้นๆ จนเหมือนลมหายไป ไม่รู้สึกถึงลมกระทบเลย ผู้ปฏิบัติบางคนหวาดกลัว เลยเลิกปฏิบัติเสียกลางคัน เมื่อรู้สึกว่ามีลมเบาจนหายไป ทั้งๆ ที่เป็นสิ่งที่ถูกต้องแล้ว ให้ทราบว่า ผู้ที่ไม่มีลมหายใจมี 7 จำพวก คือ เด็กในครรภ์ คนที่ดำอยู่ในน้ำ ผู้เข้ารูปฌาน 4 คนตาย ผู้ที่เข้านิโรธสมาบัติ รูปพรหมและอรุปรหม ดังนี้แล้วให้เตือนตัวเองว่า เรายังไม่ตาย เรายังไม่ใช่บุคคลเหล่านั้น ฉะนั้นลมหายใจของเรายังมีอยู่อย่างแน่นอน แต่เป็นเพราะใจของเราเริ่มเป็นสมาธิ หยุดนิ่ง ตั้งมั่น ลมหายใจจึงละเอียดมากจนรู้สึกเหมือนว่าไม่มีลมหายใจ ให้ทำใจนิ่งๆ เฉยๆ ต่อไปแล้ววางใจ ณ จุดที่สุดของลมหายใจภายในตัว คือ ที่ศูนย์กลางกายเรื่อยไปโดยไม่ต้องคิดอะไรทั้งสิ้น การนับย่อมระงับวิจิกิจฉา ทำให้ละวิจิกิจฉา การติดตามย่อมระงับวิจิตที่หยาบและทำให้อานาปานสติ เกิดขึ้นไม่ขาดตอน การกระทบย่อมกำจัดความฟุ้งซ่าน และทำสัญญาให้มั่นคง ผู้ปฏิบัติย่อมบรรลุคุณวิเศษยิ่งขึ้นไป เพราะอาศัยความสุข

นิมิตของอานาปานสติ

การเจริญอานาปานสติมีนิมิต 3 อย่าง คือ “ปริกรรมนิมิต” ได้แก่ ลมหายใจเข้าออก “คคหนิมิต” คือ บางท่านลมหายใจเข้าออกปรากฏดังปุยนุ่น ปุยสำลีและดุจลมฝน ดุจสายน้ำบ้าง เปลวควันบ้าง บางท่านปรากฏเป็นเหมือนดวงดาว เหมือนพวงแก้วมณี พวงแก้วมุกดา บางท่านปรากฏเป็นเหมือนเมล็ดข้าวและเหมือนเส้นไหมแก่น บางท่านปรากฏเป็นเหมือนสายสังวาลที่ยาว เหมือนพวงดอกไม้และเหมือนเปลวควัน บางท่านเหมือนใยแมงมุมที่ขึงไว้ เหมือนแผ่นเมฆ เหมือนดอกบัว ดังนี้เป็นต้น “ปฏิภาคนิมิต” คือ ลมหายใจเข้าออก

ที่ปรากฏเป็นเหมือนดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ ดวงแก้วมณี เป็นต้น เมื่อปฏิบัติจนได้ปฏิภาณนิมิต ให้เอาสติมาตั้งไว้ที่ปฏิภาณนิมิต แล้วน้อมมาตั้งไว้ที่ศูนย์กลางกาย จนใจรวมตกศูนย์เข้าถึง “ดวงปฐมมรรค” ที่แท้จริงได้ การกำหนดลมหายใจเข้าออก ในขณะที่มีบริกรรมนิมิตและอุคคหนิมิตอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นอารมณ์อยู่ สมานนั้นเรียกว่า “ขณิกสมาธิ” การกำหนดลมหายใจเข้าออกที่มีปฏิภาณนิมิตเป็นอารมณ์เรียกว่า “อุปจารสมาธิ” การกำหนดลมหายใจเข้าออกที่มีปฏิภาณนิมิตเป็นอารมณ์จนเกิด “ดวงปฐมมรรค” เรียกว่า “อัปปนาสมาธิ” การรักษาปฏิภาณนิมิตต้องละสิ่งที่เป็นอุปายะที่จะมารบกวนการปฏิบัติ และให้ถือเอาอุปายะ สิ่งที่เป็นอุปายะ หรือเป็น ที่สบายมี 7 ประการ คือ 1) อาวาสที่อยู่เป็นที่สบาย 2) โจรที่บิณฑบาตหรือแหล่งอาหารไม่อดอยาก 3) ภัสสะพูดคุยกแต่เรื่องที่เสริมการปฏิบัติ 4) บุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยแล้วทำให้จิตใจผ่องใสมั่นคง 5) โภชนะ อาหารให้พอเหมาะ และถูกกับธาตุขันธ์ 6) อุตุ สภาพแวดล้อมและอุณหภูมิเหมาะกับร่างกาย 7) อิริยาบถ อิริยาบถเป็นที่สบาย ส่วนอุปายะ 7 ประการ คือ สิ่งที่เป็นที่ไม่สบายมี 7 ประการ ตรงข้ามกับอุปายะ เช่น อาวาส หรือที่พักที่อยู่ไม่สบาย หรืออุตุไม่สบาย คือ อากาศไม่สบายแก่ผู้ปฏิบัติ เช่น ร้อนเกินไป หรือหนาวเกินไป เป็นต้น และควรจะปฏิบัติในอัปปนาโกศล 10 คือ 1) ทำความสะอาดเครื่องนุ่มห่ม เครื่องใช้สอย ที่อยู่ และชำระร่างกายให้สะอาด 2) ต้องเข้าใจในการกำหนดลมหายใจ 3) ต้องข่มจิตในคราวที่จิตมีความฟุ้งซ่านรำคาญใจ 4) ต้องยกจิตใจคราวที่จิตว่างเหงาหรือเกียจคร้านในการเจริญภาวนา 5) ทำจิตที่เหี่ยวแห้งให้เบิกบานปิติโสมนัส 6) วางเฉยต่อจิตที่กำลังดำเนินงานสมำเสมออยู่ในอารมณ์กัมมัฏฐาน 7) เว้นการคลุกคลีกับคนที่ไม่มีสมาธิ 8) คบหาแต่กับบุคคลที่มีสมาธิ 9) อบรมอินทรีย์ 5 (ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา) 10) มีจิตน้อมที่จะได้อัปปนาสมาธิ หากปฏิบัติตามนี้ ปฏิภาณนิมิตก็จะไม่เสื่อมหายไปและได้รูปฌานตามลำดับ แต่การจะได้อัปปนาสมาธิ พึงทราบด้วยว่าลมเข้าลมออกและนิมิตเป็นอารมณ์ของจิตคนละดวง คนละอัน ไม่ใช่อารมณ์ของจิตดวงเดียวกัน

อานิสงส์ของอานาปานสติ

1. ทำให้ได้รูปฌาน
2. ทำให้เป็นบาทของมรรคผล นั่นก็คือ อานาปานสติเป็นสาเหตุแห่งการทำให้วิชาและวิมุตติเต็มบริบูรณ์ ดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสไว้ว่า ถ้าบุคคลปฏิบัติอานาปานสติ เธอชื่อว่าทำสติปัฏฐาน 4 ให้บริบูรณ์ ถ้าบุคคลปฏิบัติสติปัฏฐาน 4 เธอชื่อว่าทำโพชฌงค์ 7 ให้บริบูรณ์ ถ้าบุคคลปฏิบัติโพชฌงค์ 7 เธอชื่อว่าทำวิมุตติและวิชาให้บริบูรณ์
3. ทำให้ป้องกันไม่ให้เกิดวิตก พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสอานิสงส์ของอานาปานสติไว้ว่า อานาปานสติสมาธิบุคคลทำให้มากเจริญให้มากแล้ว เป็นธรรมที่ละเอียดและประณีต เป็นธรรมสามารถตัดซึ่งวิตก เช่น กามวิตก เป็นต้น อานาปานสติสมาธิย่อมทำความฟุ้งซ่านให้หมดไปจากจิตที่เกิดจากอำนาจของวิตกทั้งหลาย อันทำอันตรายต่อสมาธิ แล้วทำให้จิตมุ่งต่ออารมณ์ คือ ลมหายใจเข้าออกเท่านั้น เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่าพึงเจริญอานาปานสติเพื่อเข้าไปตัดวิตก

4. ผู้ที่สำเร็จรหัตผลโดยใช้อานาปานสติเป็นบาท ย่อมสามารถกำหนดรู้อายุสังขารของตนว่าจะอยู่ได้นานเท่าใด และสามารถรู้เวลาที่จะปรินิพพาน ตามธรรมดาผู้ที่เจริญกัมมัฏฐานอย่างอื่นนอกจากอานาปานสติ บางท่านก็รู้วันตาย บางท่านก็ไม่รู้ แต่ผู้ที่เจริญอานาปานสติ จนกระทั่งบรรลุพระอรหัตผล ย่อมสามารถกำหนดรู้วันละสังขารได้ ย่อมรู้ว่าเราจะมีอายุอยู่ต่อไปได้เพียงเท่านี้ ไม่เกินไปกว่านี้ จึงทำกิจทุกอย่าง มีการชำระร่างกาย และการนุ่งห่ม เป็นต้น

อานาปานสติกับจิต

อานาปานสติ เหมาะกับผู้มีโมหจิตและวิตกจิต เพราะตามธรรมดาโมหะนั้นมีสภาพมืดมัว งามาย ย่อมทำให้จิตใจฟุ้งซ่าน โลเล หวั่นไหวอยู่เนื่องนิตย์ และธรรมดาของผู้มีวิตกจิตก็มักจะนึกคิดไปเรื่อยเปื่อย ต่างๆ นานา เมื่อใดที่วิตกมีกำลังแก่กล้าขึ้น ส่งผลให้จิตใจปราศจากความสงบผ่องแผ้ว มีแต่ความเลื่อนลอย ไปในอารมณ์ต่างๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ ถ้าหากผู้มีโมหจิตและวิตกจิต ใช้อารมณ์ที่ผิดมาเป็นหลักในการเจริญภาวนา เช่น ใช้มรณานุสติ อุปสมานุสติ อาหาเรปฏิกูลสัญญา เป็นต้น ซึ่งเป็นอารมณ์กรรมฐานที่มีความละเอียดลึกซึ้ง เห็นคุณและโทษได้ยาก ก็จะทำให้โมหะและวิตกมีกำลังมากขึ้น การเจริญกัมมัฏฐานก็จะได้ไม่ได้รับผลแต่อย่างใด แต่ถ้าใช้อานาปานสติเป็นอารมณ์แล้ว การเจริญกัมมัฏฐานย่อมได้รับผลเต็มที่ เพราะว่าอานาปานสติ ไม่ได้มีความลึกซึ้งกว้างขวางมากนัก อีกทั้งปรากฏชัดอยู่ทุกลมหายใจเข้าออก จึงมีความเหมาะสมแก่ผู้มีจิตทั้งสอง แม้ผู้ที่ไม่ได้ตั้งใจบำเพ็ญกัมมัฏฐาน เป็นคนทั่วไปหากปรากฏว่ามีความวิตกกังวลเกิดความวุ่นวายใจจนถึงกับนอนไม่หลับ ท่านยังแนะนำให้กำหนดลมหายใจเข้าออกเพื่อทำให้ใจสงบระงับจากความวุ่นวายกังวลเหล่านั้น

บทวิเคราะห์

สามารถวิเคราะห์อานาปานสติได้ว่า การทำสมาธิเป็นสิ่งที่ทุกคนสามารถทำได้ เพราะ อานะ คือ ลมหายใจเข้า อापานะ คือ ลมหายใจออก สติ คือ ความระลึก อานาปานสติ คือ การระลึกอยู่ในลมหายใจเข้าออก หรือสติที่เกิดขึ้นโดยมีการระลึกอยู่ในลมหายใจเข้าออก ลมหายใจนั้นมีอยู่ 2 อย่าง คือลมหายใจเข้า กับลมหายใจออก เวลาปฏิบัติให้เรากำหนดรู้ลมหายใจที่เข้าออกตามปกติ ไม่ต้องไปฝืนหรือบังคับลมให้ยาวหรือสั้น ลมหายใจเข้าออกอย่างไรก็กำหนดรู้เช่นนั้น ลมหายใจเข้ายาวออกยาว ก็รู้ว่าเข้ายาวออกยาว ลมหายใจเข้าสั้นออกสั้น ก็รู้ว่าเข้าสั้นออกสั้นและจะต้องพิจารณาเห็นจิตในจิต มีความเพียร รู้สึก ตัว มีสติกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลก ชื่อว่าบำเพ็ญสติปัฏฐาน 4 ให้บริบูรณ์ เมื่อทำได้แล้วจะมีอานิสงส์ ทำให้ได้รูปฌานเกิดวิมุตติ และวิชาสมบุรณ์จนกระทั่ง บรรลุพระอรหัตผล

สรุป

อานาปานสติ คือ วิธีพัฒนาสติ สมาธิ ปัญญา ด้วยการใช้ลมหายใจเป็นเครื่องกำหนด หรืออีกนัยหนึ่งเป็นวิธีนำความจริงของธรรมชาติมาใคร่ครวญพิจารณาอยู่ทุกขณะของลมหายใจเข้าและลมหายใจออก

อานิสงส์ของการเจริญอานาปานสติ คือ การอยู่กับโลกอย่างเข้าใจ อยู่กับโลกอย่างเหนือโลก และอยู่กับโลกอย่างพ้นโลก คือ พ้นจากทุกข์ แม้จะมีการได้การเสีย ได้ลาภเสื่อมลาภ ได้ยศเสื่อมยศ มีสรรเสริญมีนินทา มีสุขมีทุกข์ แต่ผู้ที่มีลมหายใจแห่งสติรู้ทันกายทันใจ จะทำใจเป็นอิสระจากทุกข์ได้และเป็นคนทันสมัย คือเป็นคนที่อยู่กับปัจจุบันขณะรู้ทันกายรู้ทันใจไม่ประมาทในกายกรรม วาจากรรม และมนะกรรม แม้ต้องเผชิญความจริงของโลกอย่างไร ใจก็ไม่เป็นทุกข์ หากทำอานาปานสติเจริญให้มากก็ทำให้สติปัญญาน 4 สมบูรณ์ โขณังค์ 7 ครอบงำ วิชาและวิมุตติก็ปรากฏขึ้นได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2525). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง เล่มที่ 14 19 24 พิมพ์เนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- พุทธโฆษาจารย์, พระ (2553). *วิสุทธิมรรคแปล ภาค 2 เล่มที่ 2*. พิมพ์ครั้งที่ 10. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย.
- พระพุทธโฆษาจารย์, สมเด็จพระ. (ป.อ.ปยุตฺโต). (2561). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 40. กรุงเทพฯ: เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด.

หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารองค์กร

Good Governance and Organizational Management

ยิ่งยศ บุญยานันต์ / Yingyot Boonyanunt

องค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Phra Nakhon Sri Ayutthaya Provincial Administration Organization

วันที่รับบทความ 17 กุมภาพันธ์ 2564 / แก้ไขบทความ 3 พฤษภาคม 2564 / ตอรับบทความ 21 พฤษภาคม 2564

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารองค์กร มุ่งอธิบายถึงหลักธรรมาภิบาลสากล แนวคิดธรรมาภิบาล หลักธรรมาภิบาลในประเทศไทย และประโยชน์ของหลักธรรมาภิบาล การนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานในองค์กร มีหลักสำคัญ 6 ประการคือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักสำนึกรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า หลักธรรมาภิบาลเป็นหลักการ ที่นำมาใช้บริหารองค์กรในปัจจุบันกันอย่างแพร่หลาย เพราะช่วยสร้างสรรค์และส่งเสริมองค์กรให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพ อาทิ พนักงานต่างทำงานอย่างซื่อสัตย์สุจริตและขยันหมั่นเพียร ทำให้ผลประกอบการขององค์กรนั้นขยายตัว นอกจากนี้ยังทำให้บุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้อง มีความเชื่อมั่นและศรัทธาในองค์กรนั้น ๆ ด้วย

คำสำคัญ : ธรรมาภิบาล, หลักธรรมาภิบาล, การบริหารองค์กร

Abstract

The articles about Good Governance and Organizational Management focuses on explaining international governance principles, good governance, concepts of good governance in Thailand and the benefits of good governance. The principles of good governance are applied in the management of the organization. There are 6 key principles: Rule of Law, Morality, Accountability, Participation, Responsibility and Cost-Effectiveness or Economy. Good Governance Principles is widely used in corporate management nowadays because it helps to create and promote the organization to have potential and efficiency such as the employees working with honesty and diligence which causing the organization's performance expand. It also makes third parties have confidence and faiths in such an organization as well.

Keywords : Good Governance, Good Governance Principles, Organizational Management

วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2564

บทนำ

โลกในยุคโลกาภิวัตน์กำลังเผชิญกับปัญหาภาวะโลกร้อน บทบาทของการเป็นบรรษัทภิบาลและความรับผิดชอบต่อสังคมของกลุ่มบริษัท และกิจการธุรกิจ (Good Corporate and Corporate Social Responsibility) มีความสำคัญมากขึ้นทั้งในแง่ของการเป็นแนวคิด กลไก และเครื่องมือที่สำคัญของการพัฒนา องค์กรธุรกิจและการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมของโลกอย่างยั่งยืน เช่น การใช้หลักธรรมาภิบาล การผลิตสินค้าและบริการที่ปลอดภัยและเป็นมิตรต่อผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม เป็นการสร้าง “คุณค่า” ให้กับองค์กร ธุรกิจนอกจาก “มูลค่า” ทางธุรกิจที่เกิดขึ้นจากการประกอบธุรกิจแล้วแนวคิดดังกล่าว ยังสนับสนุนการเติบโต ทางธุรกิจควบคู่ไปกับการพัฒนาทางสังคมที่เต็มไปด้วย “ความเก่ง” และ “ความดี” ความรับผิดชอบต่อสังคม ของบริษัทและกิจการธุรกิจ (Corporate Social Responsibility : CSR) มุ่งเน้นให้องค์กร ธุรกิจดำเนินกิจการทางธุรกิจที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กรและสังคมโดยรวมเพื่อชุมชนที่องค์กรตั้งอยู่ เช่น การส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับชุมชน เป็นต้น โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับลักษณะของธุรกิจที่องค์กรดำเนิน การและเน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากรในองค์กร เป็นการดำเนินกิจกรรมภายในและภายนอก ในอันที่จะส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข

ธรรมาภิบาลหรือในกฎหมายใช้ว่า การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี หรือศัพท์บัญญัติราชบัณฑิตยสถานว่า วิธีการปกครองที่ดี (good governance) เป็นคำซึ่งความหมายนั้นยังไม่แน่ไม่นอน ปรากฏใช้ในวรรณกรรมทางการพัฒนาระหว่างประเทศเพื่อพรรณนาวิธีการที่สำนักการราชการบ้านเมืองจะดำเนินกิจการบ้านเมืองและบริหารทรัพยากรบ้านเมืองไปในทางที่รับประกันว่าสิทธิมนุษยชนจะบังเกิดผลจริงได้เช่นไร

ความหมายของธรรมาภิบาล

คำว่า “อภิบาล” ใน “ธรรมาภิบาล” นั้น หมายถึง “กระบวนการทำคำวินิจฉัย และกระบวนการเพื่อ บังคับใช้ (หรือดเว้นจากการบังคับใช้) ซึ่งคำวินิจฉัยนั้น” และยังใช้แก่องค์กรใดก็ได้ ไม่ว่าบริษัทห้างร้าน หน่วยงานการปกครองระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ หรือระดับระหว่างประเทศ ตลอดจนถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาคส่วนอื่น ๆ ในสังคม

แนวความคิดเรื่องธรรมาภิบาลนั้นมักปรากฏว่าใช้เป็นแบบแผนเปรียบเทียบหน่วยงานทางการเมืองและเศรษฐกิจที่ก้าวหน้ากับที่ไร้ประสิทธิภาพแต่ที่ความหมายของคำธรรมาภิบาล ยังสรุปมิได้นั้น เนื่องจากในโลกร่วมสมัยนี้รัฐประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม โดยเฉพาะในยุโรปและอเมริกา มีการปกครองที่ประสบผลสำเร็จเป็นอันมาก สถาบันต่าง ๆ ในรัฐเหล่านี้จึงมักกำหนดมาตรฐานไว้เปรียบเทียบข้อดีข้อเสีย ของตนกับของสถาบันในรัฐรูปแบบอื่น ๆ ต่าง ๆ กันไปนอกจากนี้ ยังเป็นเพราะว่าคำ “ธรรมาภิบาล” นั้นจะมุ่งหมายถึงบุคคลใดในการปกครองก็ได้ องค์กรด้านความช่วยเหลือกับทั้งเจ้าหน้าที่บ้านเมืองในประเทศที่เจริญ แล้วจึงมักนิยามคำนั้นต่าง ๆ กันไปแล้วแต่บริบท เพื่อวางข้อกำหนดและข้อเรียกร้องต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับ ระเบียบวาระและอุดมการณ์ของตน

จะเห็นได้ว่าการบริหารงานในรูปแบบของธรรมาภิบาลนั้น จะเน้นที่การเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง มั่นคง ไม่ล้มละลาย ไม่เสี่ยงต่อความเสียหาย พนักงานมีความมั่นใจในองค์กรว่า สามารถปฏิบัติงานในองค์กรได้ในระยะยาว การนำธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารนั้น เพื่อให้องค์กรมีความน่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับจากสังคม ปัจจุบันการบริหารงานในภาครัฐได้รับความสนใจจากประชาชนเป็นอย่างมาก ในเรื่องของความโปร่งใสในการดำเนินงาน ดังนั้นการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในหน่วยงานของรัฐก็เพื่อให้ประชาชนเกิดความเชื่อถือศรัทธาว่าปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการทุจริต คอร์รัปชันของหน่วยงานภาครัฐจะ ลดลง ซึ่งสิ่งที่จำเป็น ในการบริหารงานของหน่วยงานในภาครัฐ

หลักธรรมาภิบาลสากล

United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific: UNESCAP ได้ให้นิยามคำว่า ธรรมาภิบาล (Good Governance) ว่ามีองค์ประกอบ 8 ประการ ดังนี้ การมีส่วนร่วม (Participation) นิติธรรม (Rule of Law) ความโปร่งใส (Transparency) การตอบสนอง (Responsiveness) การมุ่งเน้นฉันทามติ (Consensus Oriented) ความเสมอภาค ความเที่ยงธรรมและไม่ละเลยบุคคลกลุ่มหนึ่ง กลุ่มใดออกไปจากสังคม (Equity and Inclusiveness) ประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Effectiveness and Efficiency) และภาระรับผิดชอบ (Accountability) ต่อมาในปี ค.ศ. 1997 United Nations Development Programme : UNDP ได้ทบทวนและให้นิยามใหม่ว่าเป็นเรื่องของ การใช้อำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ และ การบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อจัดการ กิจกรรมของประเทศชาติบ้านเมือง รวมทั้งยังได้กำหนดคุณลักษณะของ การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีหรือ ธรรมาภิบาลซึ่งได้นำเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์เข้ามารวมไว้ ด้วย รวม 9 ประการ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วม (Participation) ชายและหญิงทุกคนควรมีสิทธิมีเสียงในการตัดสินใจทั้งโดยตรงหรือผ่านทางสถาบันตัวแทนอันชอบธรรมของตน ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมที่เปิดกว้างนั้นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีเสรีภาพในการรวมกลุ่มและการแสดงความคิดเห็น รวมถึงการสามารถเข้ามีส่วนร่วมอย่าง มีเหตุผลในเชิงสร้างสรรค์

2. นิติธรรม (Rule of Law) กรอบตัวบทกฎหมายต้องมีความเป็นธรรม และไม่มีการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของสิทธิมนุษยชน

3. ความโปร่งใส (Transparency) ต้องอยู่บนพื้นฐานของการไหลเวียนอย่างเสรีของข้อมูลข่าวสาร บุคคลที่มีความสนใจเกี่ยวข้องจะต้องสามารถเข้าถึงสถาบัน กระบวนการ และข้อมูลข่าวสารได้โดยตรง ทั้งนี้ การได้รับข้อมูลข่าวสารดังกล่าวนี้ต้องมีความเพียงพอต่อการทำความเข้าใจและการติดตามประเมินสถานการณ์

4. การตอบสนอง (Responsiveness) สถาบันและกระบวนการดำเนินงานต้องพยายามดูแลเอาใจใส่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย

5. การมุ่งเน้นฉันทามติ (Consensus-Oriented) มีการประสานความแตกต่างในผลประโยชน์ของฝ่ายต่าง ๆ เพื่อหาข้อยุติร่วมกันอันจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นนโยบายและกระบวนการขั้นตอนใด ๆ ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้
6. ความเสมอภาค/ความเที่ยงธรรม (Equity) ชายและหญิงทุกคนต้องมีโอกาสในการปรับปรุง สถานะหรือรักษาระดับชีวิตความเป็นอยู่ของตน
7. ประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Effectiveness and Efficiency) สถาบันและกระบวนการต้องสร้างผลสัมฤทธิ์ที่ตรงต่อความต้องการ และขณะเดียวกันก็ต้องใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด
8. ภาระรับผิดชอบ (Accountability) ผู้มีอำนาจตัดสินใจ ไม่ว่าจะอยู่ในภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรภาคประชาสังคมก็ตาม ต้องมีภาระรับผิดชอบต่อสาธารณชนทั่วไปและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสถาบันของตน
9. วิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Vision) ผู้นำและบรรดาสาธารณชนต้องมีความมุ่งมั่นที่เปิดกว้าง และเล็งการณ์ไกลเกี่ยวกับการบริหารกิจการบ้านเมืองและการพัฒนามนุษย์ (สังคม) รวมถึงมีจิตสำนึกว่าตลอดจนมีความเข้าใจในความสลับซับซ้อนของบริบท อะไรคือความต้องการจำเป็นต่อการพัฒนาดังกล่าวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคมซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ในแต่ละประเด็นนั้น

ธรรมาภิบาลในประเทศไทย

สำหรับในประเทศไทยมีการนำแนวความคิด (Corporate Social Responsibility : CSR) และการกำหนดมาตรฐาน ISO ในด้านต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในภาครัฐและภาคเอกชน ประกอบกับแนวคิดที่มีอยู่ดั้งเดิม คือ การช่วยเหลือแบ่งปันและการทำบุญให้ทาน จึงได้มีกลุ่มธุรกิจและองค์กรต่าง ๆ ร่วมกันผลักดันแนวคิด CSR ให้เกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างเป็นรูปธรรม มีการจัดตั้งเครือข่ายธุรกิจเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (Social Venture Network Asia (Thailand)) สถาบันธุรกิจเพื่อสังคม (Corporate Social Responsibility Institute : CSRI) ซึ่งได้รับการจัดตั้งโดยตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เช่น การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย บริษัท ปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) ฯลฯ ได้ร่วมสร้างกระแสความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านการจัดทำกิจกรรม การพัฒนาชุมชนต่าง ๆ ทั่วประเทศ รวมไปถึงโฆษณาในเชิงสร้างสรรค์และ ความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นต้น

หลักการพื้นฐานของการสร้างธรรมาภิบาลในองค์กร การส่งเสริมให้เกิดการสร้างธรรมาภิบาลนั้น มาจากความร่วมมือของทั้งสถาบันทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาสังคม บทบาทของรัฐที่ ต่าง ๆ การสร้างธรรมาภิบาลของรัฐนั้นจำ รับผิดชอบภายใต้กฎหมาย และนโยบายที่โปร่ง การปฏิรูประบบราชการเพื่อปรับปรุง ระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ และรับผิดชอบต่อกรอบของกฎหมาย ซึ่งจุดมุ่งหมายในการ สร้างธรรมาภิบาลของภาครัฐนั้น จะต้องพยายามปฏิรูปการบริหารจัดการให้ถูกต้องตามหลักเหตุผล และ หน้าที่ มีระบบความรับผิดชอบต่อด้านการเงินที่มีประสิทธิภาพมาใช้ ความโปร่งในการปฏิบัติงาน ยกย่อง

ความ ซา องค์การภาคเอกชนและบทบาทของประชาสังคม ที่มีต่อการสร้างธรรมาภิบาล คือ การรวมตัวกันของ สาธารณชนในการต่อต้านการทุจริตและการประพฤติมิชอบ โดยรัฐควรมีการหามาตรการที่การตระหนักถึงการทำผิดจรรยาบรรณ เป็นต้น

สำหรับหลักการพื้นฐานของธรรมาภิบาลในองค์กรตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ประกอบไปด้วย 6 หลักการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลัก คุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. หลักนิติธรรม (The Rule of Law) คือ การปฏิบัติตามกฎหมาย กฎระเบียบต่างๆ ซึ่งรวมถึงการไม่เลือกปฏิบัติ การไม่ทำตามอำเภอใจ การไม่ละเมิดกฎหมาย และการไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

2. หลักคุณธรรม (Morality) คือ การยึดมั่น ถือมั่นในคุณธรรมความดีงาม ความถูกต้องตามทำนองคลองธรรมรวมถึงมีความซื่อสัตย์จริงใจ และยึดมั่นในความสุจริตคุณธรรมเป็นแนวทางที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิต ทั้งความประพฤติและจิตใจซึ่งแต่ละสังคมกำหนดและยอมรับปฏิบัติกัน เช่น ซื่อสัตย์อดทน เมตตา กรุณา เสียสละ เป็นต้นในระดับกิจการ หลักคุณธรรม คือ การทำธุรกิจด้วยความมีจริยธรรมทางธุรกิจ ซึ่งหมายถึงมาตรฐานทางศีลธรรมคุณธรรมที่ใช้กับองค์กรทางธุรกิจ ปัญหา จริยธรรมธุรกิจที่เกิดขึ้นกับกิจการ เช่น การปกปิดข้อเท็จจริง หรือตกแต่งตัวเลขทางบัญชีเพื่อหวัง ประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง การฟอกเงิน การหลบ เลี่ยงหนีภาษี การละเลยไม่ดูแลด้านความปลอดภัยในสถานที่ทำงาน การเลือกปฏิบัติหรือมีสองมาตรฐาน ในการบริหารงานบุคคล

3. หลักความโปร่งใส (Accountability) คือ ความถูกต้อง ชัดเจน ปฏิบัติตามหลักการที่ควรจะเป็น รวมถึงการสร้างควมไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องได้ รวมทั้งการให้และรับข้อมูล ที่เป็นจริงตรงไปตรงมาทันเวลาในระดับกิจการ อาจแปลความหมายของ “Accountability” ว่าเป็น “ความ รับผิดชอบที่อธิบายได้” ซึ่งเป็นภาระบทบาทของผู้บริหารในแง่ ข้อผูกพันหรือความเต็มใจที่จะยอมรับ ความ รับผิดชอบ รวมทั้งความสามารถในการรายงานชี้แจงให้เหตุผลเพื่ออธิบายการกระทำของตนเอง และสามารถตอบคำถามของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ในทุกที่ทุกโอกาส เพื่อแจกแจงอธิบายการกระทำทั้งหมดที่ตนรับผิดชอบ

4. หลักการมีส่วนร่วม (Participation) คือ การให้โอกาสบุคคลที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในเรื่องต่าง ๆ ที่สำคัญรวมทั้งการเปิดรับฟังความคิดเห็น เพื่อรับคำแนะนำมาร่วมวางแผน และปฏิบัติให้ บรรลุวัตถุประสงค์ในระดับสังคม ซึ่งประกอบด้วยบุคคลหลากหลายและมีความคิดเห็นที่แตกต่าง หลักการมีส่วนร่วมจะช่วยประสานความคิดเห็นหรือความต้องการที่แตกต่าง เพื่อยุบ่น พื้นฐานโดยคำนึงถึงประโยชน์ ส่วนรวมในระดับกิจการ องค์กรจะกำหนดให้มีคณะกรรมการ ซึ่งประกอบด้วยบุคคลที่มีประสบการณ์หลากหลาย ช่วย บริหารงานขององค์กรให้บรรลุวัตถุประสงค์

5. หลักความรับผิดชอบ (Responsibility) คือ ความรับผิดชอบในงานของตน ความรับผิดชอบต่อ การกระทำของตนเอง รวมถึงการตระหนักและสำนึกในสิทธิและหน้าที่

6. หลักความคุ้มค่า (Cost -Effectiveness or Economy) คือ การบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในระดับบุคคล ความคุ้มค่าเทียบเคียงได้กับความประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่าง จำกัดให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าในระดับกิจการ คือ การบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดหรือเกิด มูลค่ามากที่สุด เช่น การใช้พลังงานอย่างคุ้มค่า และรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้ยั่งยืน

ประโยชน์ของธรรมาภิบาล

ประโยชน์ของธรรมาภิบาล แยกออกตามลักษณะองค์กรได้ 2 ประเภท คือ

1. ประโยชน์ของธรรมาภิบาลต่อภาครัฐ

หลักธรรมาภิบาลจึงถือเป็นหลักพื้นฐานในการปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาในการบริหารจัดการ เพราะจะช่วยให้สามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังทำให้พนักงานทุกคนมีความสุขในการ ทำงาน และยังช่วยสร้างขวัญและกำลังใจที่ดี พร้อมปฏิบัติหน้าที่ตามที่ตนได้รับมอบหมายอย่างเต็มกำลัง ความสามารถ ซึ่งจะส่งผลดีโดยรวมกับการดำเนินงานให้เจริญก้าวหน้าต่อไปได้อีกในอนาคต หลักธรรมาภิบาล มีประโยชน์ต่อภาครัฐ

2. ประโยชน์ของธรรมาภิบาลต่อภาคธุรกิจ

หลักธรรมาภิบาลจึงถือเป็นหลักพื้นฐานในการปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาที่ผู้ประกอบการ SMEs ไทย จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำไปใช้ในการบริหารจัดการ เพราะจะช่วยให้สามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังทำให้พนักงานทุกคนมีความสุขในการทำงาน และยังช่วยสร้างขวัญและกำลังใจที่ดี พร้อมปฏิบัติหน้าที่ ตามที่ตนได้รับมอบหมายอย่างเต็มกำลังความสามารถ ซึ่งจะส่งผลดีโดยรวมกับการดำเนินงานให้เจริญก้าวหน้า ต่อไปได้อีกในอนาคต โดยสิ่งที่ส่งผลต่อกิจการธุรกิจ SMEs ไทยจากการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในกิจการ

สรุป

การใช้หลักธรรมาภิบาลทำให้องค์กรสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานได้ อีกทั้งยังเป็นกลไก ใน การควบคุมติดตามและตรวจสอบ โดยมีประชาชนหรือองค์กรภายนอกมีส่วนร่วม ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิด ความเสียหายแก่การบริหารองค์การ เพราะการสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในองค์การ เป็นการสร้างสำนึกที่ ดีในการบริหารงาน และการทำงานในองค์การ และจัดระบบที่สนับสนุนให้มีการปฏิบัติตามสำนึกที่ดี ไม่ว่า จะเป็นในเรื่องของการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่สิ้นเปลือง การติดตามการทุจริต ความโปร่งใส โดย คำนึงถึงผู้ที่เกี่ยวข้องที่จะได้รับผลกระทบ เนื่องจากผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติงานใน หน่วยงานของ รัฐนั้น จะเกี่ยวข้องกับประชาชนโดยตรง

เอกสารอ้างอิง

- จิรายุ ทรัพย์สิน และคณะ. (2560). รูปแบบการบริหารจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน, วารสาร มจร. (สังคมศาสตร์ปริทรรศน์), 6 (2 ฉบับพิเศษ), 13-40.
- พัชรี สีโรรส, บรรเจิด สิงคะเนติ, ถวิลวดี บุรีกุล, อัมพร ชำรงลักษณะ, มานวิภา อินทรทัต, (2561), *หลักธรรมาภิบาล : จากแนวคิดสู่การปฏิบัติในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- วรารกร พุฒิพงศ์พยอม. (2558). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอโนนแดง จังหวัดนครราชสีมา. *การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ “สร้างสรรค์ และพัฒนาเพื่อก้าวหน้าสู่ประชาคมอาเซียน” ครั้งที่ 2 18-19 มิถุนายน 2558 ณ วิทยาลัยนครราชสีมา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา*. (755-766)
- สุเมธ แสงนันทนวล. (2552). *ภาวะผู้นำกับธรรมาภิบาลในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า

รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา

Buddhist Oriented Schools Model in Establishment for Education

พระครูโพธิเชตวรคุณ / Phakrubodhikhetworakun

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

National Office of Buddhism

อภิเดช สุผา / Aphidej Supha

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Faculty of Humanities, Mahamakut Buddhist University

วันที่รับบทความ 12 มกราคม 2564 / แก้ไขบทความ 22 เมษายน 2564 / ตอรับบทความ 21 พฤษภาคม 2564

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษารูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา ทั้งประเด็นของความหมาย และทฤษฎี ความสำคัญและแนวคิดหลักการของโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการประยุกต์ใช้ในด้าน การจัดการเรียนการสอนแก่ผู้เรียน โดยโรงเรียนวิถีพุทธได้นำหลักพุทธธรรมมาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหาร เพื่อพัฒนาผู้เรียน มีระบบการศึกษา 3 ประการ คือ ไตรสิกขา หรือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยเน้นให้ครอบคลุม การดำเนินชีวิตทุกด้าน ซึ่งรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธในการดำเนินงานมีลักษณะ 5 ด้าน คือ ด้านกายภาพ/สิ่งแวดล้อม ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการ บริหารจัดการ

คำสำคัญ : รูปแบบ, โรงเรียนวิถีพุทธ, สถานศึกษา

Abstract

The purpose of this article was to study. Buddhist Oriented Schools model in establishment for education. both the point of meaning and theory. The importance and concepts and principles of the Buddhist Oriented Schools. This will be useful in the application of teaching and learning management to learners. The Buddhist Oriented school has applied or applied the principles of Buddhism in administration to develop learners. There are 3 educational systems: trisikkha or morality, concentration and wisdom. by focusing on covering all aspects of life. The aspects of the Buddhist Oriented school model in operation are characterized by 5 aspects: Physical/Environmental, Basic activities of life, Teaching, Atmosphere and interaction and management.

Keywords : model, Buddhist Oriented Schools, establishment for education

วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2564

บทนำ

การปฏิรูปการศึกษาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยในขณะนี้ เป็นกระแสที่มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาให้เด็ก เยาวชน และคนไทยในอนาคตเป็นคนดี มีคุณธรรมเป็นคนเก่ง คิดดี ทำงานได้ดี มีคุณภาพ มีความเป็นไทย สามารถ ปรับตัวได้เหมาะสมกับสถานการณ์โลกและสังคมที่เปลี่ยนแปลง คุณภาพของคนไทยเช่นนี้ เป็นทรัพยากรที่สำคัญ สำหรับการอยู่รอด และการพัฒนาของประเทศไทยในกระแสสังคมยุคใหม่ ที่ต้องใช้ความรู้เป็นเครื่องมือสำคัญของการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 5) ได้กล่าวว่า ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวดที่ 1 มาตรา 6 ความมุ่งหมายและหลักการของการ จัดการศึกษาเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดังนั้น โรงเรียนจึงเป็น สถาบันทางการศึกษา เป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญที่สามารถพัฒนาคนไทย ให้เป็นเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้ควบคู่คุณธรรม จริยธรรม และมีวัฒนธรรมในการ ดำรงชีวิต ปัจจุบันได้เปลี่ยนไป จากอดีตคือสังคมเกษตรกรรม มาถึงปัจจุบันสังคมอุตสาหกรรม มีเทคโนโลยีที่ทันสมัย เข้ามามีบทบาทต่อชีวิต ของมนุษย์มากยิ่งขึ้น ผลกระทบจากวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามามีบทบาท ทำให้การดูแลเอาใจใส่ในครอบครัว ลดน้อยลง ดังนั้น การที่จะทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คือ การให้เป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ต้องอาศัยการพัฒนาทางการศึกษาเล่าเรียน โดยเริ่ม จากโรงเรียนนั่นเอง ในปีการศึกษา 2546 สำนักพัฒนา นวัตกรรมจัดการศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 : 4) ได้กล่าวว่า โรงเรียนวิถีพุทธเป็นรูปแบบของการพัฒนาโรงเรียนรูปแบบหนึ่ง ที่ได้กำหนดให้มีขึ้นเพื่อการพัฒนา ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี คน เก่ง และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โรงเรียนวิถีพุทธ คือโรงเรียนระบบ ปกติทั่วไปที่นำหลักธรรม พระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของ สถานศึกษาเป็นกรอบ การ พัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ เป็นการมุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ โดยยึด ผู้เรียนเป็นสำคัญ ความรู้และคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 11) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวด 4 มาตรา 22 และ 23 ที่จัดการเรียนรู้มุ่งสู่การพัฒนาโดยเน้นการจัดสภาพทุก ๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ ผู้เรียนพัฒนาตามลักษณะแห่งปัญญาคุณธรรม 4 ประการ คือ การอยู่ใกล้ชิดคนดี การ เอาใจใส่ ศึกษาโดยมี หลักสูตร การเรียนการสอนที่ดี การมีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดี อย่างถูกวิธี และความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัด ทำเอกสารแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 : 5-6) ซึ่งโรงเรียนวิถีพุทธเหล่านี้ก็สามารถ จัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้พัฒนาการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ โดยดำเนินการได้อย่างดียิ่งจนเป็นแบบอย่าง

แก่โรงเรียนอื่น ๆ ที่กำลังพัฒนาสู่โรงเรียนวิถีพุทธให้สามารถพัฒนา ผู้เรียนได้โดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือมีปัญญารู้ เข้าใจ ในคุณค่าที่ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรม แสวงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานในการดำเนินชีวิต มีผู้บริหารและคณะครูเป็นกัลยาณมิตรร่วมกันพัฒนา สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 : 20-27) โดยมีแนวคิดหลักที่สำคัญในการพัฒนาสถานศึกษาที่จะดำเนินโรงเรียนวิถีพุทธ ใน 5 ด้าน คือ 1) ด้านกายภาพ 2) ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต 3) ด้านการเรียนการสอน 4) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และ 5) ด้านการบริหารจัดการ

ความหมายและทฤษฎีโรงเรียนวิถีพุทธ

1.1 ความหมาย

คณะกรรมการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา (2556) ได้ให้ความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธคือโรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ

กระทรวงศึกษาธิการ (2552) อ้างถึงใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2548 : 126-147) โรงเรียนวิถีพุทธเพื่อสังคมไทยการจัดการศึกษาตามแนวพุทธเป็นแนวคิดหรือหลักการจัดการศึกษาที่สัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์ และธรรมชาติให้ถูกต้องตามความเป็นจริงที่มองชีวิตของมนุษย์ และเข้าใจความเป็นจริงเพื่อใช้ในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความเป็นจริงที่ทำให้ชีวิตมนุษย์พัฒนาไปด้วยดี

สุพิชฌาย์ เจริญรัมย์ (2555) ได้ให้ความหมายของ โรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง โรงเรียนในระบบปกติทุกระดับภายใต้การกำกับของกระทรวงที่เน้นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตามหลักไตรสิกขามาบูรณาการ ประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนในภาพรวมของสถานศึกษาโดยเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม แสวงหาปัญญา และมีเมตตา เพื่อมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับจุดเน้นการพัฒนาของประเทศ

โรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ศีล คือ พฤติกรรม / วินัยในการดำเนินชีวิตที่ดั่งามต่อตนเองและผู้อื่น สมาธิ คือ พัฒนาจิตใจให้มีคุณภาพ มีสมรรถภาพ มีจิตใจเข้มแข็งสงบสุข - ปัญญา คือ มีความรู้ที่ถูกต้อง มีศักยภาพในการคิด มีการแก้ปัญหาที่แบบคาย

1.2 การวิเคราะห์ SWOT

SWOT Analysis หมายถึงการวิเคราะห์ SWOT เป็นเครื่องมือในการประเมินสถานการณ์ ซึ่งช่วยให้ผู้บริหารกำหนดจุดแข็งและจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายในโอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก ตลอดจนผลกระทบต่องานขององค์กร SWOT มาจากตัวย่อภาษาอังกฤษ 4 ตัว ดังนี้

S มาจาก Strengths หมายถึง จุดเด่นหรือจุดแข็ง ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน ความสามารถ และ สถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นบวก องค์กรนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือ หมายถึง การดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ดีเป็นข้อดีที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในบริษัท เช่น จุดแข็งด้านการเงิน จุดแข็งด้านการผลิต จุดแข็งด้านทรัพยากรบุคคล องค์กรจะต้องใช้ประโยชน์จากจุดแข็งในการกำหนดกลยุทธ์การตลาด

W มาจาก Weaknesses หมายถึง จุดด้อยหรือจุดอ่อน ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน สถานการณ์ภายใน องค์กรที่เป็นลบและด้อยความสามารถ ซึ่งองค์กรไม่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง การดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ไม่ดีเป็นปัญหาหรือข้อบกพร่องที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในต่าง ๆ ของบริษัท ซึ่งบริษัทจะต้องหาวิธีในการแก้ปัญหานั้น

O มาจาก Opportunities หมายถึง โอกาส ซึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอก ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้การทำงานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์หรือหมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการขององค์กร การดำเนินงานขององค์กรเป็นผลจากการที่สภาพแวดล้อมภายนอกของบริษัทเอื้อประโยชน์หรือส่งเสริม โอกาสแตกต่างจากจุดแข็งตรงที่โอกาสนั้นเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมนอก แต่จุดแข็งนั้นเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมภายใน นักการตลาดที่ดีจะต้องเสาะแสวงหาโอกาสอยู่เสมอ และใช้ประโยชน์จากโอกาสนั้น

T มาจาก Threats หมายถึง อุปสรรค ซึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอก ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่ขัดขวางการทำงานขององค์กรไม่ให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือหมายถึงสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นปัญหาต่อองค์กร บางครั้งการจำแนกโอกาสและอุปสรรคเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เพราะทั้งสองสิ่งนี้สามารถเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการ เปลี่ยนแปลงอาจทำให้สถานการณ์ที่เคยเป็นโอกาสกลับกลายเป็นอุปสรรคได้และในทางกลับกัน อุปสรรคอาจกลับกลายเป็นโอกาสได้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้องค์กรมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ของตนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์แวดล้อม เป็นข้อจำกัดที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งธุรกิจ จำเป็นต้องปรับกลยุทธ์การตลาดให้สอดคล้องและพยายามขจัดอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ประโยชน์ของ SWOT

1. นำ SWOT ไปจัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาองค์กร
2. การทำ SWOT จะช่วยให้หัวหน้าสถานการณ์ และมีการเตรียมความพร้อมกับการปรับเปลี่ยนของสภาพแวดล้อม บางครั้งเมื่อโอกาสมาถึง องค์กรจะได้เก็บเกี่ยวผลประโยชน์ได้ทันและเต็มที่ หรือถ้าเรารู้ว่า

แนวโน้มจะมีปัญหาอุปสรรคอะไรเกิดขึ้นกับองค์กร เราจะได้มีการเตรียมตัวรับมือ ผ่อนสถานการณ์ ที่ เลวร้าย ให้บรรเทาลงได้

วิธีการทำ SWOT Analysis

การทำ SWOT นั้นทีมงานต้องมีความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างของตัวองค์กรเอง ข้อมูลลูกค้า ข้อมูลคู่แข่ง ข่าวสารทางเศรษฐกิจทั้งภายในและภายนอกประเทศมาเป็นตัวช่วยในการวิเคราะห์ อย่าลืมว่า เราต้อง วิเคราะห์ โดยอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่เป็นจริงไม่ใช่จินตนาการ

SWOT ต้องทำให้เป็นไปในทางเดียวกันกับ วิสัยทัศน์ พันธกิจ หรือ เป้าหมาย (Vision, Mission และ Objective) หรือเข้ากับทรัพยากรในองค์กรและความสามารถที่เข้ากับสิ่งที่องค์กรถนัด แล้วนำ SWOT มาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวางแผนกลยุทธ์องค์กร โดยเขียนรายการออกมาให้น้อยที่สุด โดยดูข้อมูลจาก Strengths, Weaknesses, Opportunities a Threats ตัวชี้วัดการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในการบริหาร ภาพพจน์ขององค์กรประชาชนยอมรับหรือไม่ ทักษะและความสามารถของผู้บริหารสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้ไหม โครงสร้างขององค์กรสอดคล้องกับบุคลากร เทคโนโลยี สภาพแวดล้อมหรือไม่ สนับสนุนการตัดสินใจที่รวดเร็วหรือไม่ สามารถประสานงานระหว่างฝ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ ระบบการ วางแผนงาน มาตรฐานและกระบวนการปฏิบัติงาน ระบบการควบคุมปฏิบัติ ได้สอดคล้องกันหรือไม่ บุคลากร ทักษะคติของพนักงาน ความสามารถในการทำงาน ประสิทธิภาพ จำนวน พนักงาน มีกลไกเหมาะสมเพื่อได้มา รักษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หรือไม่

เงินทุน แหล่งที่มาของเงินทุน ต้นทุนของเงินทุน ปริมาณเงิน ระยะเวลาในการใช้คืน ระบบบัญชีเพื่อการ คำนวณต้นทุน การกำหนดงบประมาณสอดคล้องกับแผนงานขององค์กรหรือไม่ ฐานะการเงินขององค์กร เพิ่มพูน รายได้อย่างไร การควบคุมทางการเงินเป็นอย่างไร

เครื่องจักร/ครุภัณฑ์/สิ่งก่อสร้าง มีประสิทธิภาพแค่ไหน เหมาะสมกับปริมาณงานหรือไม่ เครื่องมือถูกใช้ เต็มที่หรือถูกใช้บางส่วน การดัดแปลงใช้กับงานอื่น ค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุง วัตถุดิบ ปริมาณ ต้นทุนในการดำเนินงาน จำนวนผู้ผลิตและผู้ขาย ฤดูกาล ระยะเวลาในการสั่งซื้อ เทคโนโลยี/นวัตกรรม เทคโนโลยีทันสมัยหรือล้าสมัย การสร้างมูลค่าเพิ่ม ความได้เปรียบในเชิง เปรียบ เทียบ การวิจัยและพัฒนา

นอกจากการวิเคราะห์ SWOT ที่ละด้านแล้ว ยังมีวิธีการ SWOT อีกแบบที่น่าสนใจ บางครั้งเราอาจ จับคู่ ทำ การวิเคราะห์แบบนี้ได้ เรียกว่า TWOS Matrix SO วิเคราะห์พร้อมกันเลยว่า เรามีจุดแข็งอะไรและมีโอกาสอะไรที่สนับสนุนจุดแข็งนั้น เช่น ในธุรกิจ การ ขนส่ง พนักงานของเรามีความชำนาญเส้นทาง สามารถลดระยะทางการขนส่งได้และประจวบกับราคา ้ำมันลดลง ทำให้โอกาสทำกำไรมีสูงขึ้น ST วิเคราะห์ว่าเรามีอุปสรรคอะไรบ้าง และเราจะสามารถใช้จุดแข็งแก้ไขอุปสรรคนั้นได้อย่างไร เช่น ใน ธุรกิจท่องเที่ยว ในช่วงหน้ามรสุม นักท่องเที่ยวจะลดลง โรงแรมเรามีจุดแข็งในด้านการจัดกิจกรรมเสริม และสถานที่ อบรมสัมมนา อาจจะดึงดูดให้ลูกค้าเข้ามาใช้บริการโรงแรมได้อย่างสม่ำเสมอ WO วิเคราะห์ว่า มีสภาพแวดล้อมภายนอกอะไรบ้างที่เอื้อโอกาส

ให้เราแล้ว แต่ถ้าเรายังมีจุดอ่อน อะไร ที่ จะทำให้เราฉกฉวยโอกาสนั้นไม่ได้ WT วิเคราะห์ว่า มีสภาพแวดล้อมภายนอกอะไรบ้างที่เป็นอุปสรรคกับเราและยังกระทบกับจุดอ่อนของเรา โดยตรงด้วย

เมื่อทำการวิเคราะห์แล้วเราจะได้รายการหัวข้อ SWOT ออกมา ให้จัดประเภทดูว่า เป็น SO, ST, WO, WT อย่างละกี่รายการ และจัดลำดับความสำคัญว่าควรปรับปรุงและแก้ไขรายการใดก่อน กลยุทธ์ที่คิดขึ้นมาแต่ละข้อสามารถเชื่อมและเสริมกันได้ เช่น กลยุทธ์ในช่อง WT สามารถแปลงให้เป็นโอกาสทางธุรกิจและนำไปเชื่อมและสร้างกลยุทธ์ในช่อง SO ได้ ซึ่งจะเห็นว่าเมื่อเอามาจับคู่กันแล้วก็จะเข้าใจ องค์กรและปัญหาที่เกิดขึ้น มองภาพรวมออก และสามารถวางกลยุทธ์ขององค์กรได้อย่างถูกต้องและถูกทิศทาง แต่ที่สำคัญคือ ควรเขียนรายการ SWOT ออกมาให้สั้นที่สุดโดยควรเขียนออกมาไม่เกินสามรายการต่อหนึ่ง ตัวหรือ ทั้งหมด ควรรวมกันไม่เกิน 12 รายการ โดยเอาสิ่งที่สำคัญต่อองค์กรมากที่สุดขึ้นมา ไม่เช่นนั้นเวลาทำรายการของกลยุทธ์ออกมาจะมากเกินไปและเมื่อนำไปปฏิบัติจะเยาะและทำได้ยาก

การกำหนดแผนกลยุทธ์จากการวิเคราะห์ TOWS Matrix กลยุทธ์ WT รับผิดชอบต่อจุดอ่อน และหลีกเลี่ยงอุปสรรคกลยุทธ์ WO เลี่ยงจุดอ่อน นำความสามารถเฉพาะอย่างมาใช้ให้ได้เปรียบในส่วนที่มีโอกาสสูง กลยุทธ์ ST เอาจุดแข็งสูงสุดไปข่มอุปสรรค เช่น ใช้จุดแข็งทางเทคโนโลยีการจัดการเพื่อจัดการอุปสรรคที่มีคู่แข่งมากกลยุทธ์ SO เป็นสถานการณ์ที่บริษัทต้องการมากที่สุดโดยใช้จุดแข็งและโอกาสที่ดี สร้างแผนรุกทางเลือกกลยุทธ์เลือก WT เมื่อเห็นจุดอ่อนและอุปสรรคสูงกว่าคู่แข่ง ต้องพัฒนาอวัยวะ จึงจะแข่งขันได้ เลือก WO มีจุดอ่อนสูงแต่โอกาสก็สูงด้วย ต้องคอยหลีกเลี่ยง บางจุดอ่อนเพื่อโอกาส ควรเลือกแผนตั้งรับ (Defensive) เลือก ST มีจุดแข็งสูงแต่เจออุปสรรคแข่งขันสูง หรือผู้บริหารยังขาดความมั่นใจ ควรเลือกแผนทดสอบ โครงการ Pilot test เพื่อดูความเป็นไปได้ของแผนบางตัวที่คาดว่าจะสร้างตลาดใหม่ได้ (Competitive) เลือก SO มีทั้งจุดแข็งและโอกาสสูง เลือกแผนรุก (Aggressive) และลงทุนด้านงบประมาณเต็มที่เพื่อชัยชนะในการแข่งขันและยึดตลาดได้ก่อนคู่แข่ง (Competitive)

ส่วนใหญ่ถ้าให้หัวหน้างานหรือผู้บริหารระดับต้นและกลางทำวิเคราะห์ SWOT องค์กรที่ไร จะเห็นว่า ผลสรุปจะออกมาว่ามีปัญหาความไม่ชัดเจนของทิศทางองค์กร ขาดทรัพยากรสนับสนุน แต่ถ้าเป็น SWOT ที่ให้ระดับผู้บริหารระดับสูงทำการวิเคราะห์เอง จะเห็นผลการวิเคราะห์อีกแบบหนึ่ง เช่น การประสานงานไม่ดี ขาดระเบียบวินัย

ดังนั้น การทำ SWOT ควรใช้ทีมงานทุกแผนกและอาจจะใช้หัวหน้างาน ผู้บริหารระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูงมาทำร่วมกัน และรวบรวมจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรคทั้งหมดมารวมกัน ซึ่งต้องเปิดโอกาสให้ ผู้เสนอ SWOT ให้เหตุผลและอธิบายสาเหตุว่าทำไมจึงให้หัวข้อนี้เป็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส หรือ อุปสรรค จากนั้น ให้ที่ประชุมซักถามและออกความเห็น แล้วใช้มติที่ประชุมเป็นการชี้ขาดว่าเห็นชอบหรือไม่ หรือจะเปลี่ยนเป็น ประเภทอื่น

สามารถสรุปได้ว่า โรงเรียนวิถีพุทธคือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่มีอยู่แล้ว แต่เป็น โรงเรียนที่ได้นำหลัก พุทธธรรมมาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารเพื่อพัฒนาผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีระบบ การศึกษา 3 ประการ คือ ไตรสิกขา หรือ ศีล สมาธิ ปัญญา ฝึกอบรมให้ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้าน และบูรณาการสู่

การพัฒนาชีวิต ที่สมบูรณ์ โดยผ่านกิจกรรมการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น ตามกระบวนการวัฒนธรรมแสวงหา ปัญญา และวัฒนธรรมแห่ง ความเมตตา อันเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตที่สำคัญของผู้เรียน โรงเรียนวิถีพุทธ จึงเป็น นวัตกรรมการจัดการศึกษา 1 ใน 5 ของรูปแบบใหม่ ที่กระทรวงศึกษาธิการ มีนโยบายให้โรงเรียนสมัคร เข้าร่วม โครงการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งระบบ ให้มีคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตาม เจตนารมณ์ของการปฏิรูปการศึกษาสอดคล้องกับรากฐานของสังคมไทย โดยใช้หลักทฤษฎีการพัฒนาต่าง ๆ ที่กล่าวข้างต้นมา ปรับปรุงและพัฒนา

ความสำคัญ

การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ มีปัญญารู้เข้าใจในคุณค่าแท้ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต โดยมีผู้บริหาร และคณะครูเป็นกัลยาณมิตรช่วยกันพัฒนาดำเนินการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีวิถีการทำงาน วิถีชีวิต วิถีการเรียนรู้วิถี วัฒนธรรม ต่าง ๆ ตามหลัก “ไตรสิกขา” ที่นำไปสู่ “ปัญญา” วิถีชีวิตที่ดีงามตามหลักไตรสิกขาทั้ง 3 ด้าน

1. ศีล (พฤติกรรม)

- 1.1 มีกิริยามารยาท กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น
- 1.2 รู้จักพิจารณาเลือกเสพสิ่งบริโภค และสื่อต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์ด้วยปัญญา
- 1.3 รู้จักความพอดี พอประมาณ ในการแสวงหา บริโภค สะสมสิ่งต่าง ๆ
- 1.4 ปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ภายนอกที่ถูกต้องเพื่อให้เกิดวินัยในตนเอง
- 1.5 ไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่นโดยมีศีล ๕ เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต
- 1.6 มีชีวิตที่สัมพันธ์ด้วยดีกับบุคคล ครอบครัว สังคมและสิ่งแวดล้อม

2. จิตใจ (สมาธิ)

2.1 มีสมรรถภาพที่ดี คือ มีสมาธิ มีความตั้งมั่น เข้มแข็ง มุ่งมั่นทำดี ด้วยจิตใจกล้าหาญ อดทน สู้ สิ่งยาก ขยันหมั่นเพียร ไม่ย่อท้อสามารถฟันฝ่าอุปสรรคผ่านความยากลำบากไปได้ พึ่งตนเองได้

2.2 มีคุณภาวะ คือ มีความกตัญญูรู้คุณ มีจิตใจเมตตา กรุณาโอบอ้อมอารีมีน้ำใจ ละอายชั่วกลัวบาป ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ กล้ารับผิด เกิดจิตที่เป็นบุญกุศลอย่างสม่ำเสมอ

2.3 มีสุขภาวะที่ดี คือ มีความสุข ความร่าเริง เบิกบาน มองโลกในแง่ดี มีกำลังใจ เกิดแรงบันดาลใจ ในการเรียนรู้ ในการร่วมกิจกรรมงานต่าง ๆ

3. ปัญญา

3.1 มีศรัทธาเลื่อมใสและมีความเข้าใจในพระรัตนตรัย ในกฎแห่งกรรม และในหลักบาปบุญคุณโทษ

3.2 มีทักษะและอุปนิสัยในการเรียนรู้ที่ดี จูงใจ ใฝ่รู้ รู้จักการค้นคว้า การจดบันทึกให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การคิดวิเคราะห์ประมวลผล สามารถนำเสนอถ่ายทอดได้ทั้งแบบกลุ่มและรายบุคคล

3.3 มีทักษะชีวิตเท่าทันต่อสิ่งเร้าภายนอก และกลีสภายในตนสามารถแก้ปัญหาชีวิตได้ สามารถนำ หลักธรรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้มีฐานชีวิตที่ดีมีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติธรรม เกิดปัญญา เข้าใจในสังขารในชีวิต

3.4 ได้ตามวุฒิภาวะของตน สามารถต่อยอดพัฒนาไปสู่การปฏิบัติธรรมให้เกิดความเจริญงอกงาม ในธรรมที่สูงยิ่งขึ้นไป

สรุปได้ว่า การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ มีปัญญารู้เข้าใจในคุณค่าแท้ ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต โดยมีผู้บริหาร และคณะครูเป็นกัลยาณมิตร ช่วยกันพัฒนาดำเนินการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีวิถีการทำงาน วิถีชีวิต วิถีการเรียนรู้ วิถี วัฒนธรรมต่าง ๆ ตามหลัก “ไตรสิกขา” ที่นำไปสู่ “ปัญญา” วิถีชีวิตที่ดีงามตามหลักไตรสิกขาทั้ง 3 ด้าน คือ ศีล สมาธิ และปัญญา

แนวคิดหลักการของโรงเรียนวิถีพุทธ

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด โรงเรียนวิถีพุทธเพื่อสังคมไทย กระทรวงศึกษาธิการ (2552) อ้างถึงใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2548: 126-147) การจัดการศึกษาตามแนวพุทธ เป็นแนวคิดหรือหลัก การจัดการศึกษาที่สัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์และธรรมชาติให้ถูกต้องตามความเป็นจริงที่มองชีวิต ของมนุษย์ และเข้าใจความเป็นจริงเพื่อใช้ในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความเป็นจริงที่ทำให้ชีวิตมนุษย์ พัฒนา ไปด้วยดีการพัฒนาคนต้องเป็นองค์รวมต้องใช้ทั้งสามอย่างในทุกเรื่อง ศีล สมาธิ ปัญญา ต้องสืบเนื่องกัน คือ ในขณะที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม จะต้องมีการเจตจำนงต่อสิ่งนั้น และต้องมีความตั้งใจต่อสิ่งนั้นอย่างใด อย่างหนึ่ง พร้อมกับทำใจขอบเขตของความรู้ และต้องเรียนรู้สิ่งนั้นไปตลอดเวลา เมื่อคนเราได้เรียนรู้เพิ่มขึ้น ทำให้บุคคล ได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้นสภาพจิตจะเปลี่ยนไปและพฤติกรรมสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมจะเปลี่ยนไป โดยพัฒนาไป ด้วยกันทั้งหมด โรงเรียนวิถีพุทธ สู่โรงเรียนคุณธรรม กระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนระบบ ปกติทั่วไปที่มีอยู่แล้ว แต่เป็น โรงเรียนที่ได้นำหลักพุทธธรรมมาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการ

บริหารเพื่อพัฒนาผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีระบบ การศึกษา 3 ประการ คือ ไตรสิกขา หรือ ศีล สมาธิ ปัญญา ฝึกอบรมให้ ครอบคลุมการดำเนิน ชีวิตทุกด้าน และบูรณาการสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ โดยผ่านกิจกรรมการ กิน อยู่ ดู ฟังเป็น ตามกระบวนการ วัฒนธรรมแสวงหาปัญญาและวัฒนธรรมแห่งความเมตตา อันเป็นรากฐาน ในการ ดำเนินชีวิตที่สำคัญของผู้เรียน โรงเรียนวิถิพุทธจึงเป็น นวัตกรรมการจัดการศึกษา 1 ใน 5 ของรูปแบบใหม่ ที่กระทรวงศึกษาธิการ มีนโยบายให้โรงเรียนสมัครเข้าร่วมโครงการ จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งระบบ ให้มีคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ตาม เจตนารมณ์ของการปฏิรูปการศึกษาสอดคล้อง กับรากฐานของสังคมไทย ดังนั้นเพื่อไม่ให้เกิดการนับ ถิ่นต่างศาสนาเป็นอุปสรรคในการบริหารโรงเรียน จึง นำมาสู่ การเกิดขึ้น ของ “โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ” ทั้งนี้เพื่อให้โรงเรียน ครู และนักเรียนมีความอิสระในการเลือก นับถือศาสนา สามารถปฏิบัติตนให้มีคุณธรรม แนวคิด เบื้องต้นสภาพการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม แนวคิดเบื้องต้นการจัดสภาพสถานศึกษาที่เหมาะสมกับการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม มีสภาพ การดำเนิน งาน 5 ด้าน โดยสำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา(2550) ได้เสนอไว้ดังนี้ด้านกายภาพ สถานศึกษาจะ จัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม ห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้ ที่ส่งเสริมการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา เช่น มี ศาลาพระพุทธรูปที่เด่น เหมาะสมที่จะชวนให้ระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ มีมุมหรือห้องให้ศึกษา พุทธธรรม บริหารจิต เจริญภาวนาที่เหมาะสม หรือมากพอที่จะบริการผู้เรียน หรือการตกแต่งบริเวณ ให้เป็นธรรมชาติหรือ ใกล้ชิดธรรมชาติชวนให้มีใจสงบ และส่งเสริมปัญญา ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต สถานศึกษาจัดกิจกรรมวิถี ชีวิต ประจำวัน ประจำสัปดาห์ หรือในโอกาสต่าง ๆ เป็นภาพรวมทั้งสถานศึกษา ที่เป็นการปฏิบัติบูรณาการ ทั้งศีล สมาธิ และปัญญา โดยเน้นการมีวิถีชีวิตหรือ วัฒนธรรมของการกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อ เป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต ด้านการเรียนการสอน สถานศึกษา มีการจัดหลักสูตรสถานศึกษา หรือจัดการเรียนการสอน ที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนผ่านกิจกรรม การเรียนการสอนอย่างชัดเจนเพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนด้วยหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ทั้งนี้กระบวนการจัดการเรียนรู้ควร มีลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้อยู่ อยู่ให้เห็น” ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ สถานศึกษาส่งเสริมบรรยากาศ ของการใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และพัฒนา ไตรสิกขา หรือส่งเสริมการมีวัฒนธรรม แสวงปัญญา และมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็น กัลยาณมิตรต่อกัน มีบรรยากาศของความเคารพอ่อนน้อม ยิ้มแย้มแจ่มใส การมีความเมตตากรุณาต่อกัน ทั้ง ครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อนักเรียน ครูต่อผู้ปกครอง และครูต่อครูด้วยกัน ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยบุคลากรในสถานศึกษาร่วมกับผู้ปกครองและชุมชนสร้าง ความตระหนัก และศรัทธา รวมทั้งเสริมสร้าง ปัญญาความเข้าใจในหลักการและวิธีดำเนินการโรงเรียนวิถิพุทธ ร่วมกัน ทั้งนี้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครูและผู้บริหารเพียรพยายามสนับสนุนโดยลักษณะต่าง ๆ และ การปฏิบัติตนเองที่จะสนับสนุน และเป็นตัวอย่างในการพัฒนาการเรียนตามวิถีชาวพุทธ

สรุปได้ว่า โรงเรียนวิถิพุทธคือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่มีอยู่แล้ว แต่เป็นโรงเรียนที่ได้นำหลัก พุทธธรรม มาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารเพื่อพัฒนาผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีระบบ การศึกษา 3 ประการ

คือ ไตรสิกขา หรือ ศีล สมาธิ ปัญญา ฝึกอบรมให้ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้าน และบูรณา การสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ โดยผ่านกิจกรรมการกิน อยู่ ดู ฟังเป็น ตามกระบวนการวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา และ วัฒนธรรมแห่ง ความเมตตา อันเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตที่สำคัญของผู้เรียนโรงเรียนวิถียุทธ

รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนวิถียุทธ

สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 10) ได้สรุปว่าสถานศึกษา จะจัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนา ศีล สมาธิ และ ปัญญา เช่น มีศาลาพระพุทธรูปเด่นเหมาะสมที่จะชวนให้ระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ มีมุมหรือห้อง ให้ศึกษา พุทธธรรม บริหารจิต เจริญภาวนาเหมาะสม หรือมากพอที่จะบริหารผู้เรียนหรือการตกแต่งบริเวณ ให้เป็น ธรรมชาติ หรือใกล้เคียงธรรมชาติชวนให้มีใจสงบและส่งเสริมปัญญา เช่น ร่มรื่น มีป้ายนิเทศ ป้ายคุณธรรม ดุแล เสียงต่าง ๆ มิให้อีกทีก ถ้าเปิดเพลงกระจายเสียงก็พิถีพิถันเลือกเพลงที่ส่งเสริมสมาธิ ประเทืองปัญญา เป็นต้น โดยสอดคล้อง กับการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน อุทัย หิรัญโต (2526:76-77) ได้กล่าวไว้ว่า “สิ่งแวดล้อม คือทุก สิ่งทุกอย่างที่เร้าและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนหรือกลุ่มคน ” โดยการจัดสิ่งแวดล้อมที่ดีในโรงเรียน เป็นการ พัฒนานักเรียนให้มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ และเป็นการพัฒนาทางด้านความรู้สึนึกคิด จิตใจ และมีคุณธรรม รัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา ซึ่งแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 ได้ให้ความสำคัญ ของการพัฒนาคุณภาพของคนเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ (2529:70-71) โดย ได้กำหนดแผนงานหลักเพื่อพัฒนาการศึกษา ในช่วง พ.ศ. 2540-2544 เรื่อง การพัฒนา คุณภาพการเรียนการสอน ให้มีแนวทางและมาตรการด้านการปรับปรุง การจัดกระบวนการเรียนการสอนให้มี ประสิทธิภาพ โดย

1. ให้ผู้สอนปรับวิธีการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ และมีเหตุผล
2. ให้ผู้สอนจัดวิธีการเรียนการสอนให้มีความหลากหลาย ในรูปแบบให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน และ เงื่อนไขของท้องถิ่น
3. เชื่อมโยงการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชากับสภาพปัญหาและประสบการณ์จริง
4. ให้สถาบันการศึกษาเสริมสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อม เพื่อส่งผลต่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ
5. ให้หน่วยงานทางการศึกษาปรับปรุงระบบการวัดและประเมินผลการเรียน โดยมุ่งเน้นการวัดความรู้ ความคิดในลักษณะรวบยอดแทนการวัดผลเป็นรายวิชาเพียงอย่างเดียว
6. กระทรวงศึกษาธิการควรจัดทำข้อสอบมาตรฐาน ในวิชาทักษะพื้นฐานที่เป็นวิชาแกนสำคัญ เพื่อตรวจสอบคุณภาพทางการศึกษา

7. กระทรวงศึกษาธิการปรับปรุงระบบการคัดเลือกเข้าเรียนต่อในทุกระดับการศึกษาโดยให้สะท้อน

จุดประสงค์ของการเรียนรู้ในแต่ละระดับการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2538 : 1-3) เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษามีหน้าที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและ หน่วยงานต่าง ๆ มากมาย เพื่อความสำเร็จที่จะเกิดขึ้น ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความเข้าใจที่ตรงกัน และความ ร่วมมือระหว่างทุกฝ่ายเป็นสำคัญ จึงได้กำหนดแนวทางการปฏิรูปการศึกษาขึ้น ซึ่งเป็นการปรับปรุงการดำเนินงาน ของกระทรวงศึกษาธิการ โดยการเลือกสรรเปลี่ยนแปลง และเพิ่มเติมแนวทางการดำเนินงานที่มีอยู่เดิมด้วยความ คาดหมายว่าจะสามารถแก้ปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่เดิมให้เบาบางลงหรือหมดไป และสามารถพัฒนาคุณภาพ การศึกษาให้บรรลุถึงจุดหมายของการปฏิรูปการศึกษา เพื่อสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ องค์การแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น ในการปฏิรูปโรงเรียน และ สถานศึกษา เร่งรัดให้โรงเรียนและสถานศึกษาทุก ระดับจัดการศึกษาให้มีมาตรฐานคุณภาพที่ทัดเทียมกัน และให้กระจายการจัดบริการครอบคลุม คือ 1) จัดทำแผนที่ตั้งสถานศึกษา (School Mapping) ของโรงเรียน 2) กำหนดขนาดของโรงเรียนและสถานศึกษาระดับต่าง ๆ ในแต่ละภูมิภาค เพื่อให้ได้ขนาดโรงเรียนที่สามารถจัดกิจกรรม การเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น 3) กำหนดเกณฑ์มาตรฐานขั้นพื้นฐานในด้านบรรยากาศของการจัดการศึกษาด้านการเรียนการสอน ด้านอาคารสถานที่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านอุปกรณ์การเรียนการสอน ด้านบุคลากรที่ สอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาทางสังคม และเศรษฐกิจ 4) ให้โรงเรียนแต่ละโรงเรียนที่มีอยู่เดิม และที่จะสร้างขึ้นใหม่มีผังแม่บทอย่างเต็มรูปแบบอีกทั้งการออกแบบและการจัดสร้างอาคารเรียน รวมทั้งการจัดบรรยากาศใน การเรียนการสอน และ สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ต้องให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และมุ่งรักษา ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น 5) กระจายอำนาจการกำหนดนโยบายการบริหารโรงเรียนและสถานศึกษาทุกระดับ 6) ให้องค์การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน และประเมินมาตรฐานโรงเรียนเพื่อให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาในอนาคต จากแนวความคิดของมะเดื่อ เสมา ได้กล่าวว่า การจัดโรงเรียนให้มีคุณภาพ โดยการเริ่มต้นที่ขนาดโรงเรียน คือทำโรงเรียนให้มีขนาดเท่ากันเพื่อให้พร้อมที่จะทำกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีคุณภาพจะไม่มีโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ต้องนำการพัฒนาที่ คุณภาพมากำหนดระดับตำแหน่ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ ลิขิต เทอดสถิรศักดิ์ ที่กล่าวว่า หน้าที่ของสภาพการศึกษาต้องพัฒนาโรงเรียนให้มีมาตรฐานเท่ากัน คือมาตรฐานของการเรียนการสอน โดยครูจะต้องมี คุณวุฒิหรือขีดความสามารถเป็นที่ยอมรับของชุมชนเท่ากัน จำนวนครูทุกโรงเรียนต้องมีสัดส่วนเท่ากัน นักเรียนก็มีสัดส่วนเท่ากัน และต้องให้ครูมีรายได้ดีขึ้น และเพื่อเป็นการสนองแนวทางการปฏิรูปการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2538:13-14) จึงได้กำหนดบัญญัติ 10 ประการขึ้น โรงเรียนที่ได้มาตรฐานหรือโรงเรียนในอุดมคติ จะต้องมียุทธศาสตร์ 10 ประการ ดังต่อไปนี้

1. เป็นโรงเรียนที่ผู้บริหารโรงเรียน ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ มีจิตสำนึกในการพัฒนา ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและยกระดับมาตรฐานการศึกษาให้เป็นที่ยอมรับของสังคม ผู้บริหารมีเวลาอยู่ประจำสถานศึกษา เพื่อ ดูแลการปฏิบัติงานภายในให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

2. มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข มุ่งเน้นการเรียนการสอนตามธรรมชาติ โดยให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง และปลูกฝังเรื่องความสะอาด ความมีวินัย เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความรักสามัคคี รวมทั้งการจัดให้โรงเรียนมีความร่มรื่น มี ต้นไม้ แหล่งน้ำ บ่อน้ำ ไร่นา ไร่สวน ไร่ผลไม้

3. เป็นโรงเรียนที่มีความพร้อม มีแผนผังเต็มรูปแบบ มีห้องเรียน ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องทดลอง ห้องปฏิบัติการ ตลอดจนมีสนามกีฬาครบครันโดยให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น

4. มีอุปกรณ์การเรียนการสอนครบครัน โดยจัดซื้อในราคาท้องตลาดที่เป็นธรรม ทั้งเหมาะสมกับการใช้ให้ เกิดประโยชน์สูงสุด

5. มีบุคลากร ครูผู้สอนครบตามเกณฑ์ หากขาดแคลนครูให้ครูที่เกษียณอายุ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจน ผู้ทรงคุณวุฒิมาช่วยสอน และหรือให้มีระบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

6. ให้องค์การท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นทางด้านวิชาการ หรือด้านบริหาร เช่น กำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

7. มีการเก็บค่าเล่าเรียน และค่าธรรมเนียมการศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษา และจัดอุปกรณ์การเรียนการสอนให้ครบครัน ทั้งนี้ให้ยกเว้นค่าเล่าเรียนสำหรับเด็กยากจน และจ่ายค่าตอบแทนให้นักเรียนในการ พัฒนา หรือฝึกปฏิบัติ ฝึกอาชีพที่เกิดรายได้และเป็นประโยชน์แก่โรงเรียน

8. มีการส่งเสริมให้กลุ่มหรือชุมชน มีส่วนร่วมในการแสวงหาทรัพยากร เพื่อสนับสนุนการบริหารการจัดการของสถานศึกษา การจัดสวัสดิการให้กับครู เช่น การจัดที่พัก ค่าตอบแทน ค่าล่วงเวลา ค่าสอนพิเศษ ค่า ฝึกอบรม ตลอดจนการแก้ปัญหาหนี้สินของครู

9. มีการวัดผลและประเมินผลทางการศึกษาที่มุ่งเน้นผลผลิต หรือคุณภาพของนักเรียนตามที่กำหนดไว้ใน หลักสูตร

10. เป็นโรงเรียนที่ผู้นำท้องถิ่น และผู้ปกครองทุกระดับทุกประเภทยอมรับว่าเป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพ และมาตรฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539:51-54) จากผลการประเมินมาตรฐาน โรงเรียนประถมศึกษาปีการศึกษา 2538 ชี้ให้เห็นว่า การจัดการศึกษาของโรงเรียนยังมีปัญหา และอุปสรรค ในการพัฒนา มาตรฐานให้สำเร็จตามเกณฑ์มาตรฐานของสำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ อีกหลาย ประการ คือ ในภารกิจ 6 งานหลักมาตรฐานที่ผ่านน้อยที่สุดคือ งานวิชาการ ซึ่งอาจเป็นเพราะงาน วิชาการ เป็นงานที่ค่อนข้างเป็นนามธรรม หรือกระบวนการและผลของงานยังมีรูปแบบไม่ชัดเจน การสนับสนุน

ด้านงบประมาณและการประสานความร่วมมือยังขาดความชัดเจนและต่อเนื่อง ส่วนในด้านโรงเรียนพบว่า ระดับ การศึกษาที่โรงเรียนผ่านมาตรฐานมากที่สุดคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 34) รองลงมาคือ ระดับ ก่อนประถมศึกษา (ร้อยละ 13) ส่วนระดับประถมศึกษาผ่านมาตรฐานน้อยที่สุด (ร้อยละ 8) ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะโรงเรียนที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จะเป็นโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ในชุมชนที่มี ความพร้อมทางด้านปัจจัยต่าง ๆ เช่น บุคลากร อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น ส่วนในระดับก่อนประถม ศึกษา พบว่ามีโรงเรียนที่ผ่านเกณฑ์คือ การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมพัฒนาการ ของเด็กสอดคล้องกับแนว การจัดประสบการณ์ (ร้อยละ 28) อาจเนื่องมาจากจำนวนผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนมี ปริมาณมากโอกาส ได้รับการศึกษาอบรมเพื่อทำความเข้าใจเรื่องการจัดสภาพแวดล้อมสำหรับเด็กก่อนประถมศึกษา มีค่อนข้าง น้อย ประกอบกับโรงเรียนส่วนใหญ่ซึ่งอยู่ในชนบทมีรายได้น้อย ศักยภาพ ในด้านการสนับสนุนด้านปัจจัย เพื่อ เสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนจึงมีค่อนข้างต่ำมาก เมื่อพิจารณาตาม ขนาดของโรงเรียนพบว่าโรงเรียนขนาดเล็กผ่านมาตรฐานไม่ถึงร้อยละ 50 ในทุกมาตรฐาน ในขณะที่โรงเรียน ขนาดใหญ่จะผ่านมาตรฐานมากกว่าร้อยละ 50 ในทุกมาตรฐาน เมื่อพิจารณาทางด้านผลผลิตโดยภาพรวม พบว่า เด็กที่ผ่านการเตรียมความพร้อมก่อน เข้าเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีการพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ด้าน ที่ผ่านน้อยที่สุด คือ ด้านสติปัญญา ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นโรงเรียน ขนาดเล็ก ตั้งอยู่ในชนบท ขาดแคลนทั้งด้าน ความพร้อม ของ บุคลากร ความเหมาะสมของอาคารสถานที่ และอุปกรณ์การเรียนรู้ ในระดับประถมศึกษา การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับนักเรียนและท้องถิ่น มีโรงเรียนฝายน้อยที่สุด สำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 : ค) ดังนั้นการพัฒนา คุณภาพของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ จึงควรให้ความสำคัญ ในการพัฒนา ดังนี้ คือ 1) ปรับปรุงประสิทธิภาพ การเรียนการสอน 2) การปรับปรุง ประสิทธิภาพการปฏิบัติ งานของบุคลากร 3) การปรับปรุงสภาพแวดล้อม ของโรงเรียน 5) การปรับปรุง ประสิทธิภาพการวางแผนและ การบริหารโรงเรียน 5) การปรับปรุงประสิทธิภาพ การนิเทศ 6) การส่งเสริมสนับสนุนการเรียนและคุณภาพ ชีวิตนักเรียน 7) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน กับชุมชน

ความประสงค์ในแนวทางดังกล่าวนี้ บรรจง ชูสกุลชาติ ได้กล่าวไว้ว่า “ขอให้ปลงใจเชื่อเสียเถิดว่า หลักจิตวิทยาในปัจจุบันนั้น นักจิตวิทยาเชื่อกันว่า สิ่งแวดล้อมนั้นมีอิทธิพลกว่ากรรมพันธุ์มากนัก ดังนั้น สิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่สุดของนักเรียน นักศึกษา คือ ครูอาจารย์และผู้บริหารสถานศึกษา ต่อมาคือบริเวณ โรงเรียน วิทยาลัย และศูนย์ฝึกวิชาชีพ ต่อไปคือเครื่องมือและอุปกรณ์ ตลอดจนสื่อการเรียนการสอนทั้งหลาย ทั้งปวง รวมทั้งความคิด คำพูด การกระทำในสถานศึกษา เป็นสิ่งแวดล้อมที่ทรงอิทธิพลต่อนักเรียน นักศึกษา ทั้งปวงความ คิดสร้างสรรค์ จงรักษา จงพัฒนาให้สิ่งทั้งสี่ทั้งปวงเหล่านี้มีคุณภาพ สิ่งเหล่านี้จะช่วยสร้างสรรค์ คุณภาพ นักเรียน นักศึกษาด้วย”

การจัดสภาพแวดล้อมมนุษย์เรานั้นมีส่วนประกอบสำคัญ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็น “ร่างกาย” และส่วนที่เป็น “จิตใจ” ทั้งสองส่วนนี้เป็นที่พึ่งแก่กันและกันในนามของสิ่งที่เรียกกันทั่วไปว่า “ชีวิต” ในส่วนที่เป็นร่างกายนั้น มีความเป็นรูปธรรมแสดงพฤติกรรมให้รู้เห็นได้ง่าย ส่วนจิตใจเป็นนามธรรม พิจารณาให้เห็นพฤติกรรมที่แม้จริงรู้เห็นได้ยาก เพราะ “จิตมนุษย์นี้ไซ้ร้ ยากแท้หยั่งถึง” ซึ่งจากคุณลักษณะดังกล่าวนี้เอง ทำให้นักปราชญ์ท่านจัด อันดับความสำคัญของกายและใจไว้แล้วว่า “จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว”

โดยเหตุที่จริยธรรมเป็นเรื่องที่ต้องประสานสัมพันธ์กับจิตใจ ดังนั้นในงานการส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียน ผู้บริหารโรงเรียนจึงควรต้องพยายาม “จัด” หรือดำเนินการให้สิ่งทั้งปวงในโรงเรียนที่เรียกรวม ๆ ว่า “สภาพแวดล้อม” ให้มีคุณลักษณะต่อการดึงดูดใจ เพื่อให้นักเรียนจะได้มีทัศนคติที่ดี และยอมรับคุณลักษณะของสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เหล่านั้น ไปเป็นพฤติกรรม จริยธรรมของตนในที่สุด

สรุป

การจัดสภาพแวดล้อมให้เกื้อกูลต่อการส่งเสริมจริยธรรมนั้น ผู้บริหารโรงเรียนต้องกำหนดขอบข่ายให้ครอบคลุมไปถึงสิ่งทั้งปวงในโรงเรียน ได้แก่อาคารสถานที่บริเวณโรงเรียนวัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียน กระบวนการ เรียนการสอน และการประพฤติปฏิบัติของบุคลากรทุกฝ่ายทุกคนในโรงเรียน เพราะทั้งหลายเหล่านี้ คือสภาพแวดล้อมของนักเรียนที่ต่างมีอิทธิพลต่อการส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียนได้ทั้งสิ้น ดังที่จรรยา ตัวนาน กล่าว ว่า “มนุษย์ ดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อม มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมจึงมีปฏิสัมพันธ์กันตลอดเวลา ผลจากการปฏิบัติ สัมพันธ์มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม และบุคลิกภาพของมนุษย์ กล่าวคือมนุษย์จะมีลักษณะ อย่างไร ขึ้นอยู่กับเงื่อนไข สภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเขาตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับที่แผนพัฒนาจริยศึกษา ได้สรุป เป็นข้อสังเกตไว้ว่าในการ พัฒนาจริยศึกษาของเด็กวัยประถมศึกษา สภาพแวดล้อมที่มีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวข้อง กับการพัฒนา ได้แก่ ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ทั้งนี้เนื่องจากเด็กในวัยนี้อยู่ในสิ่งแวดล้อม ที่จำกัดอยู่ในบ้านและในโรงเรียน เป็นส่วนใหญ่ พฤติกรรมของครู ผู้ปกครองและชุมชนที่เข้าไปสัมผัสกับ ตัวเด็ก จะเป็นองค์ประกอบที่หล่อหลอมให้ เด็กแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งจากเงื่อนไขที่ได้รับอันจะ เป็นผลต่อการพัฒนาจริยศึกษาใน 2 ทิศทาง คือ ถ้า หากครู ผู้ปกครอง ตลอดจนสื่อมวลชนได้เอาใจใส่ดูแล นักเรียน คอยควบคุมแนะนำให้นักเรียนมีระเบียบวินัย ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามอยู่เป็นประจำอย่างคง เส้นคงวา เด็กก็จะยึดถือและปฏิบัติตาม จนเป็นนิสัยติดตัว ตลอดไปแม้จะมีวัยสูงขึ้นและในขณะเดียวกัน ถ้าหากครู ผู้ปกครอง ชุมชนและสิ่งแวดล้อมที่เป็นตัวแบบอื่น ๆ ไม่ได้ ตระหนักถึงความสำคัญของพฤติกรรมที่ ตนแสดงออกอันจะเป็นผลต่อพฤติกรรมของตัวเด็กแล้วพฤติกรรมที่แสดงออกเหล่านี้นักเรียนก็อาจจะเป็นตัวหล่อ หลอมให้เด็กประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาได้ เช่น การแสดงกิริยา วาจาที่ก้าวร้าวรุนแรง ซึ่งเด็กจะ ยึดถือเป็นตัวอย่าง และถือว่าเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกได้ เพราะถือว่าผู้ใหญ่ทำได้ เด็กก็อาจจะทำได้การจัด สภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียน โรงเรียนเปรียบเสมือนบ้านที่ 2 ของนักเรียน จะต้องมาอาศัย

คลุกคลีอยู่ด้วยเป็นเวลายาวนาน การดำเนินชีวิตของนักเรียนทุกคนที่โรงเรียนในแต่ละวันจะมีคำสอนของครู เป็นเครื่องกำกับให้ดำเนินอยู่ในลู่ของผู้มีความรู้ และความประพฤติ โดยเฉพาะในด้านที่สอนให้เป็นผู้มีความ ประพฤติปฏิบัติดีนั้น กล่าวได้ว่าสภาพแวดล้อมและบรรยากาศทั้งปวงภายในบ้าน คือโรงเรียนนั้น ๆ ควรจะต้องสอดคล้องสัมพันธ์กับคำสอนของครูด้วย เพื่อจะได้เกื้อหนุนให้นักเรียนเห็นจริงและเกิดความศรัทธามั่นคง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้า และพัสดุภัณฑ์.
- กรมวิชาการ. (2544). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้า และพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- จักรพรรดิ วัฒนา. (2555). *บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน ต่อการจัดการศึกษาของ ประเทศไทย ในอนาคต*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- จตุพันธ์ วรรณภักตร์. (2539). *การศึกษาและการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ชัยยุทธ โยธามาศย์. (2539). *การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน
- ชินรัตน์ สมสืบ. (2540). *หลักและระบบการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.
- ทัศนีย์ ศุภเมธี. (2545). *หลักสูตรและแบบเรียนการประถมศึกษา*. ม.ท.ป., ม.ป.ป.
- ธีรวุฒิ ประทุมพนรัตน์. (2548). *การวิจัยเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.
- ไพรัช เตชะรินทร์. (2539). *หลักและระบบการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.
- มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. (2540). *หลักการบริหารการศึกษา*. มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. เล่มที่ 72 ก.*
- รุ่ง แก้วแดง. (2544). *การประกันคุณภาพการศึกษาทุกคนทำได้ไม่ยาก*. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- สภาการศึกษาแห่งชาติ. (2554). *มุมมองการปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2545). *ปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปฏิรูปการศึกษา.

คำแนะนำและแนวทางการจัดการต้นฉบับสำหรับผู้เขียน วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ และผลงานวิจัยด้านมนุษยศาสตร์ กำหนดพิมพ์ปีละ 2 ฉบับ อาจารย์และนักวิจัยทุกท่านสามารถส่งเรื่อง มาลงพิมพ์ได้ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นสมาชิกหรือสังกัดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผลงานที่ได้รับการพิจารณา ลงพิมพ์ในวารสารจะต้องมีสาระน่าสนใจ เป็นงานที่ทบทวนความรู้เดิม หรือองค์ความรู้ใหม่ที่ทันสมัย รวมทั้งข้อคิดเห็นทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน และจะต้องเป็นงานที่ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ ในวารสารอื่นใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณา ลงพิมพ์ในวารสารใดๆ ทั้งนี้บทความอาจถูกดัดแปลง แก้ไขเนื้อหา รูปแบบ และสำนวน ตามที่กองบรรณาธิการเห็นสมควร เพื่อให้วารสารมีคุณภาพในระดับ มาตรฐานสากลและนำไปอ้างอิงได้

ขอบเขตการรับตีพิมพ์บทความ

วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย รับตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิชาการ และบทความวิจัยในสาขาภาษาไทย ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาอังกฤษ ภาษาศาสตร์ และอื่นๆ ที่สัมพันธ์ กับด้านมนุษยศาสตร์

วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีวาระการพิมพ์เผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ 1 (เดือนมกราคม-มิถุนายน) และฉบับที่ 2 (เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม)

การเตรียมต้นฉบับ

1. ภาษา เขียนบทความเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ แต่ละเรื่องจะต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ การใช้ภาษาไทยให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์และการเขียนทับศัพท์ภาษาอังกฤษตามหลัก ของราชบัณฑิตยสภา อย่างไรก็ตามให้หลีกเลี่ยงการเขียนภาษาอังกฤษปนภาษาไทยในข้อความ ยกเว้นกรณี จำเป็น เช่น ศัพท์ทางวิชาการที่ไม่มีคำแปล หรือคำที่ใช้แล้วทำให้เข้าใจง่ายขึ้น คำศัพท์ภาษาอังกฤษที่เขียน ปนภาษาไทยให้ใช้ตัวพิมพ์เล็กทั้งหมด ยกเว้นชื่อเฉพาะ สำหรับต้นฉบับภาษาอังกฤษ ควรได้รับการตรวจสอบ ความถูกต้องด้านการใช้ภาษาจากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษก่อน

2. ขนาดของต้นฉบับ ใช้กระดาษขนาด A4 (8.5 x 11 นิ้ว) และพิมพ์โดยเว้นระยะห่างจากขอบกระดาษ ด้านละ 1 นิ้ว จัดเป็นคอลัมน์เดียว ระยะห่างระหว่างบรรทัด ภาษาไทยใช้ double space ภาษาอังกฤษล้วน ให้ใช้ single space

3. ชนิดและขนาดตัวอักษร ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ให้ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ชื่อเรื่อง ใช้ตัวอักษรขนาด 20 pt. ตัวหนา หัวข้อหลักใช้ตัวอักษรขนาด 18 pt. ตัวหนา หัวข้อย่อยใช้ตัวอักษรขนาด 16 pt. ตัวหนา ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียนใช้ตัวอักษรขนาด 14 pt. ตัวปกติ ต้นสังกัดหรือที่อยู่ของผู้เขียนใช้อักษรขนาด 14 pt. ตัวปกติ

4. การพิมพ์ต้นฉบับ ผู้เสนอผลงานจะต้องพิมพ์และส่งต้นฉบับในรูปแบบของแฟ้มข้อมูลเป็น “.doc” หรือ “.doc” (MS Word) และ “.pdf” มาพร้อมกันทั้ง 2 รูปแบบ

5. จำนวนหน้า ความยาวของบทความไม่ควรเกิน 15 หน้า รวมตาราง รูปภาพ และเอกสารอ้างอิง รูปแบบการเขียนต้นฉบับ แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ประเภทบทความวิจัย บทความวิชาการ และบทปริทัศน์ หนังสือ

แนวทางการจัดทำบทความวิจัย

1. ชื่อเรื่อง (Title) ควรสั้น กระชับ และสื่อเป้าหมายหลักของงานวิจัย ไม่ใช้คำย่อ ความยาวไม่ควรเกิน 100 ตัวอักษร ชื่อเรื่องให้มีทั้งภาษาไทยและอังกฤษ โดยให้ชื่อเรื่องภาษาไทยขึ้นก่อน

2. ชื่อผู้เขียน Author (s) และที่อยู่ ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุตำแหน่งทางวิชาการ หน่วยงานหรือสถาบันที่สังกัด เพื่อกองบรรณาธิการใช้ติดต่อเกี่ยวกับต้นฉบับและบทความที่ตีพิมพ์แล้ว

3. บทคัดย่อ (Abstract) เป็นการย่อเนื้อความงานวิจัยทั้งเรื่องให้สั้น และมีเนื้อหาครบถ้วนตามเรื่องเต็ม ความยาวไม่เกิน 250 คำ หรือ 15 บรรทัด ไม่ควรใช้คำย่อที่ไม่เป็นสากล ให้เขียนบทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อนภาษาอังกฤษ

4. คำสำคัญ (Keywords) ให้ระบุไว้ท้ายบทคัดย่อของแต่ละภาษา ไม่เกิน 5 คำ

5. บทนำ (Introduction) เป็นส่วนเริ่มต้นของเนื้อหาที่บอกความเป็นมา เหตุผล และวัตถุประสงค์ ที่นำไปสู่การทำงานวิจัยนี้ รวมถึงทฤษฎีวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

6. วัสดุอุปกรณ์และวิธีการศึกษา (Materials and Methods) ให้ระบุรายละเอียดวัสดุอุปกรณ์ สิ่งที่น่าสนใจ จำนวน ลักษณะเฉพาะของตัวอย่างที่ศึกษา อธิบายวิธีการศึกษา แผนการทดลองทางสถิติ วิธีการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ และการแปลข้อมูล

7. ผลการศึกษา (Results) รายงานผลการศึกษาที่ค้นพบ ตามลำดับหัวข้อของการศึกษาวิจัย อย่างชัดเจน ได้ใจความ ถ้าผลไม่ซับซ้อน มีตัวเลขไม่มาก ควรใช้คำบรรยาย แต่ถ้ามีตัวเลข หรือตัวแปรมาก ควรใช้ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิแทน ในบทความไม่ควรมีเกิน 5 ตาราง หรือแผนภูมิ

8. การอภิปรายและสรุปผล (Discussion and Conclusion) แสดงให้เห็นว่าผลการศึกษาตรงกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย หรือแตกต่างไปจากผลงานที่มีผู้รายงานไว้ก่อนหรือไม่ อย่างไร เหตุผลใดจึงเป็นเช่นนั้น

และมีพื้นฐานอ้างอิงที่เชื่อถือได้ และให้จบด้วยข้อเสนอแนะที่จะนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ ควรมีประเด็นคำถามการวิจัย ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยต่อไป

9. ตาราง รูปภาพ แผนภูมิ (Table, figure, and diagram) ควรคัดเลือกเฉพาะที่จำเป็น แยกออกจากเนื้อเรื่อง โดยเรียงลำดับให้สอดคล้องกับคำอธิบายในเนื้อเรื่องและต้องมีคำอธิบายสั้นๆ แต่สื่อความหมายได้สาระครบถ้วน กรณีที่เป็นตาราง คำอธิบายอยู่ด้านบน ส่วนรูปภาพ แผนภูมิคำอธิบายอยู่ด้านล่าง

10. กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) ระบุสั้นๆ ว่า งานนี้ได้รับทุนสนับสนุน และความช่วยเหลือจากองค์กรใดหรือบุคคลใดบ้าง

11. เอกสารอ้างอิง ระบุรายการเอกสารอ้างอิงให้ครบถ้วนท้ายเรื่อง สามารถดูตัวอย่างได้ที่ <http://ois.mbu.acth/index.php/johu> เอกสารที่นำมาอ้างอิงต้องเป็นเอกสารที่ได้รับการตีพิมพ์และได้รับการยอมรับทางวิชาการ

แนวทางจัดทำบทความวิชาการ

บทความวิชาการ หรือ Review article ต้องมีส่วนประกอบหลัก ได้แก่ ชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียน บทคัดย่อ คำสำคัญ บทนำ เนื้อหา บทสรุป และเอกสารอ้างอิง

แนวทางจัดทำบทปริทัศน์หนังสือ

บทปริทัศน์หนังสือ ต้องมีส่วนประกอบหลัก ได้แก่ ข้อมูลทางบรรณานุกรม ชื่อผู้วิจารณ์ บทวิจารณ์

การส่งต้นฉบับและการพิจารณา

ผู้เขียนบทความสามารถส่งบทความผ่านเว็บไซต์วารสารออนไลน์ โดยการลงทะเบียนในฐานะผู้เขียนบทความ (Author) และส่งไฟล์บทความต้นฉบับเข้าระบบ โดย กองบรรณาธิการจะดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

1. เมื่อกองบรรณาธิการได้รับต้นฉบับแล้ว จะทำการตรวจสอบรูปแบบความถูกต้อง ถ้าไม่ถูกต้องจะส่งกลับให้ผู้เขียนแก้ไข เมื่อผู้เขียนแก้ไขเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้ส่งกลับมายังกองบรรณาธิการเพื่อดำเนินการต่อไป

2. กองบรรณาธิการจะประชุมพิจารณาต้นฉบับที่ได้รับการแก้ไขถูกต้องแล้วว่า สมควรตีพิมพ์หรือไม่ และพิจารณาคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา

3. กองบรรณาธิการจัดส่งต้นฉบับตามข้อ 2 ให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนอย่างน้อย 3 ท่าน เพื่อพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ

4. เมื่อกองบรรณาธิการได้รับต้นฉบับกลับคืนมาจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว จะส่งให้ผู้เขียนแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เขียนจะต้องส่งต้นฉบับกลับคืนมายังกองบรรณาธิการภายในเวลาที่กำหนด ถ้าผู้เขียนไม่แก้ไข กองบรรณาธิการจะไม่ตีพิมพ์

5. กองบรรณาธิการจะตรวจสอบ ทบทวนรายละเอียดต้นฉบับอีกครั้งก่อนพิมพ์

การอ้างอิง

วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย กำหนดให้ผู้เขียนใช้ระบบการอ้างอิงแบบ APA version 6 (American Psychological Association) ผู้เขียนจะต้องยึดถือความถูกต้องตามแบบอย่างเคร่งครัด

จริยธรรมการตีพิมพ์บทความในวารสารมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

คณະมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (Publication Ethics)

วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งดำเนินงานโดย คณະมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ให้ความสำคัญกับการรักษามาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ดังนั้น จึงกำหนดให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามหลักการและมาตรฐานจริยธรรมการตีพิมพ์อย่างเคร่งครัด ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการ (Duties of Editor and Editorial Team)

1. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาและตรวจสอบบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารทุกบทความ โดยพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาบทความกับเป้าหมายและขอบเขตของวารสาร รวมถึงตรวจสอบคุณภาพของบทความตามกระบวนการประเมินคุณภาพบทความก่อนการตีพิมพ์
2. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องใช้หลักการในพิจารณาบทความโดยอ้างอิงเหตุผลทางวิชาการเป็นหลัก และต้องไม่มีอคติต่อผู้นิพนธ์บทความและเนื้อหาบทความที่พิจารณาทุกกรณี
3. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์บทความหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความ ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ในเชิงธุรกิจหรือในการนำไปเป็นผลงานทางวิชาการของตนเอง
4. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่ปิดกั้น เปลี่ยนแปลง หรือแทรกแซงข้อมูลที่ใช้แลกเปลี่ยนระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความและผู้นิพนธ์บทความ
5. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องปฏิบัติตามกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ของวารสารอย่างเคร่งครัด

บทบาทหน้าที่ของผู้นิพนธ์บทความ (Duties of Authors)

1. บทความที่ผู้นิพนธ์ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน
2. ผู้นิพนธ์บทความต้องทำการอ้างอิงให้ถูกต้องทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมานำเสนอหรืออ้างอิงประกอบในเนื้อหาบทความของตนและต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น
3. หากผลงานทางวิชาการของผู้นิพนธ์เกี่ยวข้องกับการใช้สัตว์ ผู้เข้าร่วม หรืออาสาสมัคร หรือผลการวิจัย มีประเด็นที่เปราะบางต่อผู้ให้ข้อมูล ผู้นิพนธ์ควรดำเนินการตามหลักจริยธรรม ปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด รวมถึงต้องได้รับความยินยอมก่อนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือแสดงเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือในสัตว์ ทดลองประกอบด้วยทุกครั้ง
4. ผู้นิพนธ์บทความยินยอมให้วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยถือลิขสิทธิ์บทความร่วมกันก่อนการตีพิมพ์ และไม่นำผลงานไปเผยแพร่หรือตีพิมพ์กับแหล่งอื่น หลังจากตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยแล้ว
5. ชื่อผู้นิพนธ์ที่ปรากฏในบทความต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในบทความนั้นๆ จริง

บทบาทหน้าที่ของผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความ (Duties of Reviewers)

1. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์บทความ การพิจารณาคุณภาพของบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพของบทความเป็นหลัก และพิจารณาบนหลักการและเหตุผลทางวิชาการ โดยปราศจากอคติหรือความขัดแย้งส่วนตัว
2. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องตระหนักว่าตนเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของบทความที่รับประเมินอย่างแท้จริง
3. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่แสวงหาประโยชน์จากบทความที่ตนประเมิน
4. หากผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความได้ตรวจสอบแล้วพบว่าบทความที่รับประเมิน เป็นบทความที่คัดลอกผลงานชิ้นอื่น ๆ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบทันที พร้อมแสดงหลักฐานประกอบที่ชัดเจน
5. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องรักษาระยะเวลาประเมินตามกรอบเวลาประเมินที่วารสารมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย กำหนด รวมถึงไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความ